

Чинило се као да

је погинула слава савезничке војске у

Каталаунској бици и требало је сахранити -
али не: помоћу Јордана, западни историчари
су натоварили њен леп на тријумфална кола
и у свечаном проласку четрнаест векова,
прогласили победу над Атилом и спас
просвећенца од варвара.

Борис ЛРАГАН ВОСКИЋ

Александар Фомич Вељтман

АТИЛА И РУСИЈА
IV и V века

7509.

УВОД

Преглед историјских и народних предања о Атили

У истраживања о првобитним становницима Германије неминовно је било унети и размишљања о Атилинном времену. Тој великој појави V века, којој се до ногу поклонио и поносни Рим, ми смо се приближили са супротне стране Г. Венелиновог пута, али смо се потпуно сложили с његовим главним мишљењем, које нам открива да су у историји укорењена лажна схватања о пореклу и значају тзв. Хуна (*Hunni*).

Ново дело Тијерија "Histoire d' Attila" крунисало је радове запада на ту тему, али без икаквог испитивања, јесу ли чврсти темељи на којима су они саграђени. И поред обрађене непогрешивости у закључима историчара о пореклу Хуна, још није решено: да ли веровати Амијану, коме није било тешко да *аланским¹⁾* суседима, Хунима, при опису њиховог напада на Готе са истока, допише податке које је имао о наказима завојашке тортугске хорде; или веровати Јорнанду, који открива тајну порекла Хуна по предању (*ut refert antiquitas*), које се осећа и у обичној малоруској узречици,²⁾ као и по причама о пореклу Скита и Сармата. У овом случају ми више верујемо Јорнанду, нарочито зато што су његови подаци црпљени делом из руских прича о чаробњацима. По Јорнанду, главни кривац за настанак Хуна био је Филимер,³⁾ син Гандарика, великог готског конунга. Да није истерао из средишта свог народа неке вештице (*quasdam magas mulieres*), које назива правилио или погрешно *Aliorunnies* и *Aliorunes*, Хуни не би постојали. Али, он их је проторао у пустину и то пртеривање памо је не само на главе Гота, него и на многе главе у историји, које спомине "велику сеобу народа". Вештице су се, видијемо даље, преселиле управо код ђавола и уз ђаволску помоћ зачарале Готима непријатељску силу. Јорнанд потврдно каже да се *непријатељска сила, скитајући по степама (spiritus immondi per egerium vagantes)*, сјединила са вештицама и створила то зверско племе, које је у почетку било

¹⁾ Alani (Алан); Alani, Βουλανης, (Пр.). Ulince, Wholinbev. Уместо Галичан и Волинцу код Херодота Έλασις, Дионисије Перигест (види Сл. Древ. Шафарика), који је писао у II веку, назива Алане "Πολύπλακον Έλασις".

²⁾ "Бисони дити" – Баваро дете.

³⁾ По Данону (Ист. Швед.) напротив Filmer hin mikle, син Годорика или Гетрика. Филимер или Вилимар, слов. Велемир.

незнатно и убрајало се у људе само по имену, што значи да су словесни.¹⁾

На то необично предање, како смо већ приметили, подсећа и приповедање Херодота о Скитима, који су настали из везе Хера-кла са русалком Ехидном, полудевојком, полурибом, и о Сарматима, насталим из везе краљевских (έλευθέρων) Скита са Амазонкама (Αμαζόνες). Ко су биле те штитносне девојке или жене, на готском kwâne, близак сусекте Αλάφωνες, у земљи којом су противци Ти-рас и Хипанис, то је одредити време, само ако Јорнандове Alogi-nes нису настали од Αμαζόνες, али Птоломеј је претерao и Αμαζόνες и Μελάγχλαιοι са дњепарских обала и сместио уместо њих Αμάδο-кој и Αμάδοβιοι.²⁾

Чудно је веровати у постојање Амазонки, али не може се и не веровати, знајући да је историја пуна метаморфоза. У страним предањима често се скрива истина, као светиња од дивљаштва и као благо од пљачкаша.

Г. Тијери, одбацијући неприродно, сматра да је најблагорадније веровати природном перекау, мада ни на чему засновано, и да плавокоси и црнокоси из победоносних дружине Боме-мира и Атие воде перекао од монголске расе.

Истовремено са том поставком неизбежно се јавља нова: сли-ка народа који се под притиском, због густине становништва, креће по неизмерним пустарама Сибира: "Les nations Finnoises fort espacées à l'Ouest et au Nord, mais nombreuses et compactes à l'Est autour du Volga et des monts Ourals, exerçaient sur le Germain et le Slave une pression dont le poids se faisait déjà sentir à l'empire Romain".

Такав притисак компактног чудског становништва на Словене, Словенса на Германе, Германа на Гале и Гала на Римљане, не узмиче пред скandinавским расадником безбройних народа и подсећа на предање о томе, да је Александар Велики затворио у горе из морског залива све рђаве незнабоице и да ће пред крај света они провалити, на његову пропаст. По Тијерију се пророчанство обистинило у V веку, када је римски свет (urbis-orbis) пропао због тих затворених варвара, који су, пресекавши горе, навалили на Roma invicta, Roma aeterna (непобедиви, вечни Рим).

Занемарујући нека претеривања красноречивог поглавица гра. Тијерија, ипак се може увидети висока вредност његовог рада у вези са занимљивим прегледом историјских, легендарних и поетских предања о Атили.

¹⁾ "Nec alia voce notum, nisi quae humani sermonis imaginem assignabat". Ne fut connue par aucun autre nom, que par celui qui assignait l'image du discours humain. C. Potocky.

²⁾ Он је пресечно Αμαζόνες, Μελάγχλαιοι и Σκιτικοί из Дона, ка Вомги. Cap. IX. tab. 2. Asiae.

У њима је опомена да се у исказаном дивљењу према таквој историјској личности, као што је Атила, ми ипак не дивимо њему која дошлијаку из степских крајева, него као Великом руском кнезу, који је скину готски иго са Словена, као великом војсковођи, који је у прах разнео удржане снаге Римљана и Визигота на Ката-лаунским польмима, као цару (βασιλεὺς) који је заклучивао писмене договоре са најпросвршенијим државама тог времена и коме се поклоњио и сам папа Леон у комплетној одежди апостолског намесника, у пратњи читавог римског свештенства и посланства императора Валентијана. Речимо да је Атила био варварин у грчком смислу, тј. незнабојац, али био је варварин-политичар који се, пре него што се лати оружја, надмеће у преговорима; варварин, по скватњи својих просвећених непријатеља, мудар у саветима, милостив у молбама, веран у датој речи.¹⁾

У вези Атилине владавине, врховни управитељ Норика, комес Ромуј, који је био код њега због римских послова, рекао је: "Нико, ко је до сада владао Скитијом и другим областима, није учинио тако велика дела и за тако кратко време, као Атила. Његова владавина се шири и на острва, која се налазе у Океану и не само да је Скити плаћају данак, него и Рим".

Атила ипак није ишао у рат за Германију, чак ни за море и за острва Океана, пошто је тамо имао право на владавину и осим уобичајеног права "био је и самодржац руске земље", која је обухватала пространство са насеобинама словенских племена на копну и на острвима. У то време је Русија, исцепкана на делове од стране Римљана и Гота, број срасла у једно тело: требало је само прелити животом и светом водом.

Грк, који је био ожењен и настањен у Скитији, кратко и јасно је описано Приску живот народа за време Атиле: "Овде свако управља мирно оним што има и никоме не пада на памет да угњетава суседа".

Правдодубиви Приск није прећујао Теодосијев подмукава по-ступак, који је хтео, помоћи свог евнуха Хрисафија, да поткупи веомажку, близак Атили, да убије свог господара. Приск није прећујао ни одговор који је Атила поручио да пренесу Императору: "Теодосије је уваженог рода и познатог перекса; ни Атила није мање уважен и познат по свом роду. Али је Атила, наследивши монархију од свог оца, потпуно сачуваша достојанство, а Теодосије је то наслеђено достојанство изгубио, не само зато што, пристајући да плаћа данак Атили - постаје његов роб, него још више што је,

¹⁾ "Homo subtilis antequam bella gereret, arti pugnabat". - "Consilio validissimus, supplicantibus eoponitibus, proprius in fide semel receptis". Iorū. [Пре него што је по-дал ратове с умешношћу је преговарао].

У Саги Biterolf und Dietleib, Атила се по својој мудрости упоређује са Соломоном; "ио Соломон при споју својој величини, не имаше крај себе толико интелизора, Витерофом, колико сам видeo на двору мојног Атиле".

као неверни и зао роб, одлучио да скјује заверу против свог господара, постављеног изнад њега и по небу и по судбини".

Te црте узвишености дала би право и дивљаку Монголу да стане у ред с великанима просвећених земала; али г. Венелин је први рекао, откривши унажајеност предања, да је Атила био цар Рузије, а не Ноин Калмици и зато је велика разлика да ли га сматрати за огроман метеор или за величанствену комету, чији пут може бити израчунат и одређен и чија се појава може раније или касније поновити у Европи.

Из Прискових дипломатских књига је несумњиво да је Атила имао своју историчаре у ондашњим *песничима*, који су испевали подвиге *старијих* Кнежева и његову личну славу, али нису векови и нису преокрети у судбинама лишили руски народ сећања на прошлу славу: њих је он сам избрисао када се хришћанска религија сместила у јарком сунцу Рузије и однела земаљску славу у славу Једином. И нигде, у устима песника о слави, није се заменила та-ко добровољно витешка песма песмом духовног.

To је главни узрок што се из словенских и руских многобожачких времена сачувало само они што је, због повезаности или случајно, ушло у предања суседних народа. Али није код свих тих прастарих дипломатских пријатеља истине шичезла из памћења. Г. Тијери признаје, да "ако би Атила доспео под Дантеово перо, песник Хада уздигао би његову ужасну величину до размера стражника и за машту; "нарочито, користећи се радом четкице и пера уметника из Италије: "Questo Attile flagellum Dei, avea la testa calva, e gli orecchi a modo di cane".

Амијан је иселио Хуне са Леденог мора из земље *Кинокефала* и по том историјском основу, четкица и длето Аузоније, перо Галије, махнџације Британије и унишљања Германије, могли су изградити некакве, по воли, фантастичне слике, обједана сјеверја, предрасуде и очаравајуће сјајне необјективности, и тако затамни-ти какву очиту истину.

Атила, *flagellum Dei* - бич Божји; али како је настало то име, ако не из личне спознaje да је римско господство вредно бичевања. Атила је варварин, па већ и тај сплитет такође значи да Атила није Грк и да се не почтињава јелинском мудrosti.

Атила води рат са Грчком, са Римом, са Готима, дословно са читавом преостalom Европом, али шта он може урадити ако, уместо придржавања мировних договора уз узајамну заклетву, с једне стране они ходе да се урежу у његовој тело, с друге да се упију, а с треће му приносе да здрavlje пехар с отровом, ка Олегу код цариградске капије. Атила побеђује и Грке и Римљане и Готе, али који то победник не побеђује? И Рим је побеђивао да би се ширио, а је ли Атила одрезао макар комадић туђе земље?

Да не бисмо убеђивали друге са истим недоказаним личним уверењима, размотримо сва предања о Атили, а затим се окренимо причама Атилијевих савременика.

Главна и најверодостојнија обавештења о цару Скита, Хуна и Руса узимају се из скраћених извода државних књига, посланства императора Теодосија упућеног хунском цару 448. године, које је за посланика Максимијана водио ретор Пристик.

Најстарија обавештења налазе се у Јорнандовој Историји Гота, који је наклоњен својим сродницима. Он понавља Прискова казивања, прерађује их и допуњава са описима, извученим од Ка-сидора,¹¹ о Атилином нападу на Визиготе и Римљане, који су притискали у Шпанији Гезју,²² вођу западних Словена.

Остављајући на страну оне Хуне, њих око 900.000, који су, како ћemo даље видети, још почетком III века, под војством 170 руских кнезева, први пут устали на ојачане Готе севера, Јорнанд је црепо описе Хуне и из V века, због чега је све испало неповезано, разбацано, као и цела љегова Историја о Готима.

На једној страни, да ли наивно или са намером, у духу времена, он налази бајку о чудном пореклу Хуна од нечистих сила, а на другој страни изводи их из средишта бугарског народа,²³ по неодређеним обавештењима Византијанаца, у почетку он Хуне дели на два рода, на Aulziagre и на Avire (Δαζβροφ); затим њима припада *Hunigare*,²⁴ а у 53. глави заједно се јављају Aulziagri - Ulzingures, Angiscires, Bitugores и Bardores. У закључку описује изглед Хуна по Амијану, до кога су дошли гласови о поразу Гота од некаквих *Huna*, приказаних попут Калмика, разједеног богињама.

Сви ти *Hunni*, појавили су се на сцени као неприродна бића, утваре, упропастили су сав готски труđ развезали Словенима руке, које је им везао Ерманарик и, по обичају утвара, ишчези, уступивши своју Hunaland са главним градом Hunigard, правим природним и законским владарима - Русима. Саксон Граматик каже: Ruthenos et Hunnos pro iisdem accipit;²⁵ али ко ће њему ве-рати када му за победу Гота није била потребна само обична рука сила, него поврх тога и природна и чудовишка.

О значају средњовековних латинских легенди о Атили, довољно је поновити Тијеријеве речи: "Ако је веровати легендама и хроникама VII, VIII и IX века, онда Атила није оставио ни камен на камену у целој Галији и Италији. По средњовековном схватању,

¹¹ Ка-сидор, у почетку VI века, био је секретар код Теодорика готског, владара Италије. Његове прече су једнострани и пристрасне.

²² Giseric, Genseric, Geiserich.

²³ "Bulgarian sedes, quos notissimos peccatorum nostrorum mala fecere". (Постоји вина Бугарија, који су чинили зло, због грехова наших). Гл. V. Такође само потврђује главу XXIII, о Словенима.

²⁴ Као Прокопије, Агатија, Менандра и Теофана: Утпурми, Утлугури, Сабира, Унтугури и др.

²⁵ In vita Fronthorii III. Hervarar Saga. Olai Vereli.

свака грађевина припада Јулију Цезару, а свака рушевина, по свим законима, Атили. Ако је летописцу било потребно да зна време разарања неког града, а алографу време мучеништва, онда се хронологија није комебала да припише сва рушења и мучења Атилију најезди¹⁾.

Пошто су историчари средњег века, без отпора и без протеста, изабрали за средиште Атилиновог царства Угарску, требало је да Мађари имају некаква предања о Атили; предања су се и нашла, иако дosta касно, у време писања хроника и поема. Прво се тумачило да су Мађари и Хуни сродни једни с другима, да су Сакки (Székelyek) остатак Атилиних Хуна; затим је пронађен родослов вођа, предводника сто осам мађарских и хунских племена, од којих су прва тројица: *Бела*, *Кева* и *Кадаша* из породице Земана (Zémain), а друга тројица: *Атила*, *Буда* (тј. Влада, брат Атилија) и *Реа* (тј. Рао, Rhoua, Атилијин стриц) из породице Erd, која подсећа на Ердел (Залесје, Трансильванију). Као допуна, нима је био врховни владар Кадар, родоначелник племена *Turdo*.²⁾

Сво то мноштво од сто осам племена живело је некада у земљи Dentumogor, препуној рајског блага. Тамо је ваздух био чист, небо светло, живот вечан, сребро и злато простирало се по површини земље, млечне реке текле су између медених обала по смарагдима и сафирима. Шта још лепше рећи? Али све то је досадило Мађарима и Хунима и они су упутили да траже нешто лошије, па дођоше у земљу земаљског блага - Ердел; али су наишли на Лангобарда Макрина и римског императора Теодорика. Требало је освајати земљу крвљу. И тако почње битка код Великог Тарнока (Tarnokъ-велькъ). 200.000 Теодорикових војника паљо је на месту; код Хуна је паљо само 125.000, али је зато међу убијеним био Кеве. Хуни би одступили, али оставили војводу на полу битке и код њих је био спраман чин, као код древних Руса:³⁾ "Где је твоја, кнез же, глава пала, ту ћемо и ми главе оставити". Хуни су већају у битку, проналазе њивом тело, сахрањују га по скитском обичају, укопавају над њим камену могилу,³⁾ а затим гоне Макрина и Теодорика и код Cesulmair-a, првога убијају у нападу, а други одлази са забоденом стрелом међу два ока.

У тим предањима гомила историјских имена уметнута је у некакву народну причу и готово нема сумње, да Кеве има везе са

¹⁾ Споменућемо Tuditе Тацита. Германија. Гл. 42.

²⁾ "Али највећи стид и бешчашће за цео живот је останити на бојном пољу кнеза и пржењивати га. Тацит у Терм. XIV.

Хеомод пише: "Quod si adficeris Ungariam in partem Slavonie, ut quidam voluit, quae nec habuit nec lingua discreparat, eisque altitudo Slavicæ linguae successit, ut rere careat aestimatione". тј. "Ако се Славонији припоји и Угрија, чији се житељи не разликују ни по обичајима, ни по језику од Словена, онда је то пространство, покривено словенским језиком, неизмерно".

³⁾ Бутъ - надгробник, мюёлон; бутъ - стена могилна; по иславијским книндама Bauta-sténa - надгробни, могилни камен.

Кијом, а Кешећаза са Кијевом могилом или са Кијевцем на Дунаву.

Остаје још један изврп предања о Хунима и Атили, изврп веома запажен, ако се историји Хуна допусти, као историји Свево-Гота и Дачана, да нађе своје основе у древним исландским квидама и сагама, скупљеним од XI до XIII века, попуњеним и објашњеним новим, каснијим квидама и сагама; јер је међу владарским и витешким именима, чију су славу испевали гладари, гладари или складари, одјекивало и име моћног цара Хунугардског.

Када се срушила снага материјалног капитала, који су Готи скupили под Ерманариком, тада је престао и утицај њиховог духа, јер хришћанство је брзо просипало своју светlost, изобличавајући авети таме. Стихијско творство Сајвана свуда је слободно и без сумњавачности откривало духовно Свето учење. Само се деинзам Гота скривао од потока светласти, у све шупљине, али се Јордан и ту пробијао, претварајући се у море. Већ се чинило да нигде није било излаза, али љукаво негираше нашло га је у аријанизму. Под том маском хришћанства, деинзам је скупљао нове снаге на западу, у Аквитанији, постепено се развијао и, проревши у VII веку у Шпанију, збацио је с престола владарски руски род - наследник кнеза Витича (Vitiza), а Гот Родерик, бивши Витичев вазал, завладао је престолом. Но, његова тиранија и жестина визиготских закона, превазишао су меру. Шпанска Рујнија преселила се у Африку; Витичевиини Иво и Сизибид обратили су се за помоћ мауританској Рујнији, која је и добровољно и по сили већ прихватила исlam.¹⁾

Под војством калифа Валида, мауританска Рујнија ушла је у Шпанију, као у земљу која је припадала њеним прецима, а готска сила рушила се и на целом западу.

Очевидна пропаганда деинзама и аријанизма завршила се. На целом европском конзу није остало место где би било могуће дигнути опет храм златном темету.

У Галији, уз Рајну и на целом јуту уз Дунав, наметнуло се већ хришћанство. Између Елбе, Северног океана, Дунава, Црног мора и Волге, владали су Рујни-Сајвани или поштоваоци Сиве. Као уточиште су остала само острва на Оксану,²⁾ али да ли је прикладна

¹⁾ Такозвано Вандалско царство, паљо је од мача Велизара. Мауритански Рујни обратили су своје стране за помоћ Арапима, а касније примили исlam и изградили смаку у Шпанији, под именом Маурин.

²⁾ Одлучује се противници Маринија, Аријани Визиготи или Готи Аквитаније, који су владали Шпанијом половином VIII столећа, иначе називани су историјске сцене: La monarchie des Wisigotes est tombée. Sa chute même a été si complète, que son nom disparut de l' histoire. Le phénomène est frappant et mérite d'être étudié. Hist. d' Esp. par Paquis et Docher T. III, Ch. 1.

Прастаровници Камедоније - Пинкти, Альбани, Крумени. Придошли су Scoti, Scuth. Вјукенан и неки други историчари смatraju их избеглицама из Шпаније. Lloyd и Stilligfleet неспорно сагласни су доказима, да је монархија у Шпанији почела око VIII столећа

била та нова Феникија за ширење мреже верских и трговачких колонија? Са чим започети рад, када су изгубили најукупнијено материјално богатство? Разуме се, са нематеријалном робом: са продајом науке и мудрости по трговинама.¹⁾ И ето, сквернти плашт (епанага) изашао је на сцену.

Је ли потребно именовати то лице уз које се привио дух Гота? То лице, у исто време поборник и Тројства Божјег и деизма, под маском науке, било је, разуме се несвесно, са правим уголовљеним dualizmom, посредник између Христа и Антихриста. Проповедање Божје речи, раније наоружано усменим двосеклим мачем, по први пут се наоружало једностраним оштрицом у виду обичног мача. Тајни противници Светог учења били су за њега недозорели и оно је видело праве противнике само иза Рајне: у крајинама Чеха (Caeti, Catti) који су добили кроз историју име Сака и били међу првим жртвама његовог неумољивог мача.²⁾

Слава или слављење било је староставно добро Словена, наследно и недељиво од њиховог стаорелагиозног имена; та јуначка песма и песма сећања била је од одувек потреба народног духа и могла је постојати само тамо, где се још словенска душа није изменила у туђу себи самој и својој природи.

У епохи Карла Великог, првобитна *Велика Русија* (Vilkina Land), коју је сачињавала пространство између Рајне и Одре, спрска полуострва (кимбриски Херсонес) и цели Скандинавија на конпу, потпала је под владавину Франака, а на мору под јоачани утицај Гота. Приморски Руси, одсечени од заједнице на колну, без помоћи су ослаబили, покоравали се или одавали својим лађама да траже нову земљу на крај света. Ти први друштвени слојеви становништва били су уствари Срби, познати у историји под искриви-

после Христа и према томе постоји од времена нестакна Гота у Шпанији и Аквитанији. За време Карла Великог, патрона Гота, *цела нација Скота са својим филозофима*, кренула је љабама и заузела земље са којима је Кајро избио Чехе, прозиване Саки (Saxi); нови насељенци, заузеши њихову земљу, кренули су, по Витикинду, лађама из земље, звоне *Hadolaun* или *Hadhalan*. У том називу није тешко препознати *Skotland* или *Shetland* и схватити да је назив *Skotti* изменење изговора у *Gotti, Juti, Gudei*. Та измена је иста као *galdar* (*гадљање* – песник), по исландском наречују *skaldar*.

¹⁾ Il advint qu'au rivage de Gaule débarquèrent avec des marchands bretons, deux Scots d'Hibernie, hommes d'une science incomparable dans les écritures profanes et Sacrées. Ils n'étaient aucune marchandise, et se mirent à crier chaque jour à la foule qui venait pour acheter: "Si quelqu'un veut la sagesse, qu'il vienne à nous, et qu'il la reçoive, nous a vendre". Hist. de France, par Michelet.

Deux savans hibernois ou écossais à haute voix au milieu des rues: Science à vendre! Moine de Saint-Gall. Hist. de Charlemagne, par Gaillard.

²⁾ Коло Словена, као и Идиџија, у неким случајевима постојало је откупљивање људске жртве; у дезну Гота оно није постојало. Установљено Карај, најдужана је Чесима (Зад) смртна казна за одбацивање крштења, враћање безбожничству и приношење људских жртава. Прогањање се односило на владарске родове и њихове дружине; већи део становништва остало је у месту и они су били познати у каснијим пременима под именом Венди, а преселеници из Шотландије, Шоти (Scoti) или Готи, изградили су фрајданско друштво.

љеним именима Кимбра, Камбра, Цимбра, Самбра. Свуда по обалама и на острвима, нивоха ћељду је скитање породице такозваних *Целта* или Чуда. Ту су преносили народно веровање, предања и гађе којима су опевали славу.

Био је то крај за усмена народна предања на целом западу и северу Европе, јер су предања почели преиничавати у историјску науку, а писништво по угледу на Грчку и Рим. Природно је да то подражавање није могло постојати без Академије. Душа те Академије били су Готи,¹⁾ код којих се ништа није радио једноставно и без помпе. Кајро Велики, примивши звање председавајућег, уздржнут је у достојанство писца писалама цара Давида, Англиберт у звање Хомера,²⁾ Теодомир у Пинидар, Рикуф у Даметру итд., итд. Егихнадр је био музга Калипона. Тако, и никако другачије, величали су један другога. Алкијан је писао Рикуфу: "Сада сам овде сам самцит, а ти, Дамете, ти си у Саксонији, Хомер је отпутовао у Италију, Кандид у Британију... кад би се, дај Богу, што пре вратио Давид, сви бисмо били пратњи победоносном Цару".

Када је првобитни народ Германије био покорен од тубе власти и када су његову земљу давали као награду и удео (*odal, adel*) чак нефраначким владарским породицама, које су окруживале Кајра као глаумци у улози филозофа и песника старина – тада се усмена песма (*gyðja*) изменила у писмену квиду (*quifa, gydda*), одушевљење се угласио, глас је замро. Али Кајро је видео како јуначка песма изазива храброст; није било могуће занемарити тако добра, макар и безбожничка, средства за побуђивање храбости и код његових *војника*;³⁾ зато је наредио да се састави збирка јуничких или победничких песама, да се уче напамет и да се у војсци организују редовни певачи.⁴⁾

На ком језику или дијалекту су биле пренете те збирке народних песама? Франци и Словенци нису оскудевали у њима, јер су имали пуно својих вредних песама, као и природно одушевљење

¹⁾ "Presque toute la nation des Scots, méprisant les dangers de la mer vient s'établir dans notre pays, avec une suite nombrueuse de philosophes". Hericus dans sa vie de St. Césaire. Hist. de Fr. Michelet. T. II.

²⁾ "скоро се син народа Гота (Scoti, Scutens, Scuth, Atta cotti, Gathelij) преселише к наим сиништвом своји филозофи".

³⁾ "Правог Хомера, као Грка, Кајро би вероватно пртерао из папске државе: "Dans le premier cas, Charlemagne chassoit les Grecs de l'Italie et de la Sicile, et c'était ce que désirait le Pape". - "Le Pape, en donnant à Charlemagne le titre d'Empereur Romain, espérait le rendre irreconnaissable ennemi de l'empire Grec". Hist. de Charlem. par Gaillard.

⁴⁾ Кајрову војску применетно су сачинявали најамници – solidati.

⁵⁾ "Carmina Geritili quibus veterum regum, actua et gesta canebat, scripsisse, memoriae que mandasse". (Народне песме у којима су опеване дела и подизни старих краљева, записане су и остављене за сећање). Eginh.

"Pour animier ses soldats et pour les instruire, Charlemagne fit faire un recueil de chansons militaires, qui componsoient alors toute notre histoire". Hist. de France. Gaillard.

за славу и величање отаџбине. На то питање одговор је, да су Готи сачинавали и двор и Кармову дружину. Познато је да: "Charlemagne composa pour la langue Tudesque une grammaire, et par la il élève, en quelque sorte, ce jargon à la dignité de langue et il tâche de la fixer".

То је био језик новог становништва на пространству између Рајне и Одре, народни готски језик, црно море, у чије су се мртве воде сливали живи потоци староперсијског, грчког, словенског и на крају латинског језика.

На преображају усмених гајди и прича у готске квиде и саге, радили су: Хомер, Хорације, Пиндар *et cetera*; те радове читали су у Академији, учили их напамет у свим школама и брижљиво, са грешкама, преписивали за библиотеке; те квиде и саге послужиле су као основа за историју и генеологију;¹⁾ из њих су препели садржаје за поеме, градећи и преобразјавајући све у славу нових Јупитера, Херкула и Ахила. Захваљујући успешним оваквога рада, обрађена је и слава Карловог ритера из породице Енахима, обученог од главе до пете у гвоздени окlop, попут рака, који је "косио" Чехе као траву, кличући: "шта су за мене ти Венди? Жабе, и ништа више; нанисао сам их седам, осам на клешти, и готово!"

Не знам да ли би Карло био велики без помоћи Скота и Гота, подизан у висине само с једне стране, помоћу Рима, али нема сумње да без њих он не би постотврдо задао задатке, тешке за решавање, не би носио поткошуље од видра и што је главно, словенски Запад такође би лако и без најмањих узбуђења примно хришћанство, као и Исток, јер не би било поделе цркве, а пртеране хифте из храма, не би се вратиле у њега.

У IX и X веку, проповедање хришћанства у севериој Германији и на мору, наставило се код Словена под истим условима као за време Карма;²⁾ у једној руци мач, у другој крст. Острва су преплављена масама пресељеника, који су са собом доносили само сећања на прошлост.

Није могуће да у бити, у наредних неколико векова, усмена песма није изгубила своје првобитне звуке, да се није распарчала на наречја и да се није изменила заједно са народним језиком. Ново, ћудиво време, заборављајући традиционално и старо, ипак чува успомену на њега; али, ако наслеђује прелази у туђе руке, онда је туђој души страна и туђа светиња: што су се брже хладили трагови и брисала сећања - то боље.

Време не разјаснило имају ли северне *квиде* у свом првобитном облику, крвно сродство са словенским *гајдама* или *кајдама*, ерски *дујами* са руским *думама*, а певачи који се зову *galdar*, у

¹⁾ Морамо напоменути, да је Хомер *Theoudulf* био први творац прича о роду Иначиличима, да би им дадио *lugeheim* на Рајни, где се родио Карло.

²⁾ *Le cri de guerre de ces prêtres militaires étoit: mort ou baptême!* Hist. de Fr. Gaillard.

другом наречју и писању *skaldra*, са гадларима који су по обичају исцапали као извасилици родбина, развођеној од њих, и које спомиње Теофан.¹⁾ Да ли су у руђу били и са оним хунским певачима, Атилијним посланицима, које је бургундски краљ дочекао речима:

"Seid willekommen ihr beide, ihr Heunen Spielemann,
Und eure Heergesellen; hat euch her gesandt
Etzel der viel reiche zu der Burgunderland.

У вези са збирком исландских квида²⁾ и сага, које је саставио Снор Стурмезон, треба навести мишљење Томаса Хила (Hill) о Макферсоновом издаду древних ерских или каледонских дуна:

"Да ли су такозване осијанске песме Ерса, Макферсоновог издања, баш у оном облику у коме се певају у народу?"

Треба знати да нису, јер, иако је истинитост њиховог постојања у народу несумњива, ипак у различитим местима. Шкотске различите су и народне и писане песме Осијана. Не доноси се такав закључак само због различитог наречја, него и због расула њиховог усменог предана, због пропуста, измена и уметака, унетих на разне места и у различито време. Треба пристити да су се у народу песме Осијана певале у одломцима, не по реду, мешавјући се са додацима и каснијим делима песника, који су препели садржај из тех народних предана.

То исто треба рећи о квидама севера или боље рећи Исланда. То пусто острво, сусед Новом Свету, које не представља ништа осим пашијачких крајева између острвских недара усјијаних лавовим и нанетих ледника Северног мора, било је последње скровиште изгнаница и насељеника, северини или норичких војничких слободњака, примораних да живе нападајући све који их окружују, као непријатељске обале сурове земље. За време римске владавине, немајући други назив осим датог им од Римљана: *Saxones latroni*, тј. *сурови разбојници*,³⁾ они су нападали и пљачкали приобалне римске области, па тако и за време настале готске превласти, они се разилазе по морима под именом *Викинга* тј. војника, потомака Франака, *Varanga* (*βάραγος*) или по старосаксонском

¹⁾ "У деветој години Маврикијевог царевава (591 г.), царски темохраниле дочекали су у Тракији три човека, који су уместо оружја имали код себе инструменте сродне гусљама. Они су себе називали *Словјаны* и послали су од свог народа, који је живео на самом крају западног Океана, Аварима".

²⁾ Санскрит. гатъ, значи гуд, гудне, песнички гатъник - гудок, гудач, гатин. (српски), певач, музикант. Кајдо (шешак), гајде, гатна, гадле, гудач, гудне, гусље, гусљач. Гада, гудење, гадане, гати, гадња на спрском меседа, прича. У готском наречју Кифра - песма, оди, изменено изговором у Quad, Gydd, Gydda.

³⁾ "Erupit Augustus ter. Cosa. Saxonum multitudine: et Oceanii difficultatibus permeatis, Romanorum limitem gradu petebat intento, saepe postiorum feneribus pasta". Ann. Marc. I. XVIII. V.

Варјара (*Warag*,¹⁾ који су одлазили по плен у туђину и на размену племена код саплеменника.

Када је постала Карла Великог постојећа мешавина језика и већаровања на северу Германије доведена на исти именитељ и када је Херауд-рифи покорио сва приобална острва, далеки Исланд је остао једини прибежиште за старовернике, поклоните и Синве и Адониса. Ту се током IX, X и XI столећа склонило мноштво знаменитих родова од гоњења норвешких владара. Сви војни досељеници из различитог времена, донесли су са собом на Исланд сећање о прошлом животу, о прошлој слави, неговали су своју старину и сваки род је чувао усмено и писмено предање о величини својих предака. Треба приметити да се витешке песме о слави племена и кнезовских родова не односе на дух готских предака; њихове песме су безличне и односе се на народ - *Godthiod*.²⁾

Приметимо такође са посебном пажњом, да се у исландским сагама, у којима се спомињу себе, спомиње и обичај слава у име Бога да заузму нову земљу. Ми смо већ имали случај где се објашњавају тај исконски обичај Словена при насељавању,³⁾ а такође и значење Тура, под чијим војством су ишли посвећени богу победе да траже нове земље.

Не узледи у близину словенског Тура (*Týr*) са северним *Tor*, *Thor* и *Деване* са *Freyom*,⁴⁾ ми понављамо Гејерове речи, који каже да су "бездожници презирали Одеџа и канвали се *Tóry*"; и зато "felices errare suo"⁵⁾ нису желели туђе богове.

Првобитни насељеник острва Исланд, по предању, био је *Инголф* са својим родом и дружином. Али *Ingolf* је само изменењено име *Ingue* и зато се његов род везује за владарски род у Скандији, *Yngue*.⁶⁾

У XI веку идеје хришћанског учења продиру и на Исланд. Један од проповедника, Земунд, назван мудри (*Soemund hins frödi*), са другим духовником - Аром, названим *полихистором*, написали су, како кажу, читаве књиге Историје Севера, Германије и Енглеске; или ни бојатство мудрости, ни огледало Земундове историје, нису допре до потомства; поред њих би страдале и успомене, да не би Снори Стурмезона. Снор је био познати склад за време тројице норвешких краљева, једног шведског⁷⁾ и некомико јарма.⁸⁾ Но-

¹⁾ Hist. d' Ital. par Leo et Botta.

²⁾ "Les anciens chants Gothiques n'ont qu'une dénomination nationale, qui signifie "le peuple des dieux". Hist. de Suede par Geier.

³⁾ "Индо - Герман".

⁴⁾ Син градови Деване, Деви, променени су касније име у: Freysiat, Freyburg или Magdeburg.

⁵⁾ Тако су, по тарифу Луквијана, Римљани звали Германе.

⁶⁾ Име *Yngue*, односно словенском Јанко, Јанко, Јануа, Јанука. Завршетак имена на *уј*, у готском је преобразен у *ulf*, *olf*, *leif*, *Rado*, *Radu* - *Rodol*, скраћено *Roi*, *Rolf*; *Bojo*, *Bonij*; *Boj*, *Boewiose*, изменењено у *Beowulf* од *Bojuje*.

⁷⁾ Далин, Историја Шведске.

ва династија је волела ствару славу и склади су, испевавши је за конунге, добијали награде, висока званија и уносна места. Вероватно је је због одговарајућих заслуга и учени склад Стурлезон био произведен у јарму Норвешке и постављен за врховног судију на Исланду. Својим битисањем тамо, Снори Стурлезон је учинио велику услугу читавом учесном свету. Као прво, он је скупу усмена предања, а по скватану неких, *рунске цртеже*, са потпуном забарвљеним словима, остатцима древних *Eða*, приписиваних Земунду, која садржи у себи, по мишљењу Резенија (P. I. Resenius) "најстарију филозофију, звану *Vulospa*",⁹⁾ изреке (приписивање Одеџу), зване *Haramal* и др., затим је скупу књиде склада (*Skaldatal*), написао је *Heimskringla* (*Orbis terrarum*) или предања о роду Инга. Као допуну, за све складе будућих времена, он је тумачио древну Еду, новом Едом; или упркос Гансмановим поставкама, *тама није ни истерала ни осветила таму*. Ни полиглот Еда, *Alwis* (свештајни), ни мудрац *Fölsvidir* (свевидећи) не оживљавају уништену народну песму, замењену разновременим академским творевинама ученых склада средњег века.

По мишљењу Шимелмана¹⁰⁾ Еда је "ursprünglich ein wahrhaftes Product von den Sueven, und Pommerns Ganglern, Veneten und Vandalen". Назив *Gylva ginning*, по његовим речима, је Стурлезонов превод са цињем (*gut christlich*); или "recht schnurrirsch, offenbar unrichtig, und falsch, aus eigenem Gehirn", да *Gylva ginning* ништо не значи *Hari mendacium*, него *Veroffenbarung des Har (an den Vandalen)*".

Ми не сматрамо да исправно Шимелманово мишљење, да *Gylva ginning* и сва тумачена нова Еда сачињавају, уставри *Snorri mendacium* (Сноријеве обмане), или, и не схватајмо какву дrevну филозофију и какво пророчанство (*vaticinium*) скрива у себи *Voluspa*, чији садржај као да се састоји од поново измешаног свежња листова, што садрже слику о стварању света и Деукалионовом потопу,¹¹⁾ после кога је, као што знамо, на земаљској кутни, уместо правих људи, камење било овалмоћено у људски лик.¹²⁾

¹⁾ У Индији, од Хара, божанства рата, *алодарски* род називава се *арији* - Арејски, Јуревски. У аят, од тога корена и речи *Neris - dominis*, називава се *Heriles* (види *Ibre*, *Eriles*; одатле се гради назив борјског рода код Гота *Jarl*, *Earl*, *Aera* - honor aeling - honoratus). На северу назив *Jarl* припада је у почетку само владарском роду и иже значи иштица дрота осим *Jyrich* или породично име *Jyrješki*. Од речи *udeomi* (удељиви) настало је: *aethelie*, *adelei* и лат. *aedilis*.

²⁾ *Philosophia antiquissima*, *Voluspa*. По новом тумачењу: *Völö-gra*.

³⁾ Назив *Edda* објашњава се различито, но сва та објашњења су туђа и можемо тврдити да доста сигурности, да *Edda* значи исто што и *Gydda*, *Quicda* - песма, у значењу *Хорске песме*.

⁴⁾ *Eddas*, von L. Schimmeleman.

⁵⁾ *Деви-Кале-Сини*, у скрајству бога последњег времена.

⁶⁾ *Inde genitum sumus, experientiae laborum;*

⁷⁾ *Et documenta datus, qua simus origine natu!* Ovid.

Нама се чини, да свако ко жели знати оригинални тајанствени смисао Voluspe, не треба да чита мрачне, наслуђене преводе исквареног говора познатих древних чаробњака, него прву књигу Овидијевих Метаморфоза¹⁾ који је толико пленнио дунавске варва-

¹⁾ Упоредимо уопште кратане Voluspe са Метаморфозама и наведимо разумљиве стихове:

Voluspa, строфа I	Латински превод
Hliods* bid ec	Silentium rogo (?)
Allar kindir	Entia cuncta,
Meiri os minni	Majores et minores
Mango Heimdalar.	Posteros Heimdalli.
Vildat it ec Valfadur	Velim coelestis patris
Vel fyr telia	Facinora enartare
Foraspilo fira	Antiquos hominum sermones
Dau er frenst um man.	Quos primos recordor. (?)
Овидије	Самош по употребљавању са Овидијем.
In nov fert animus mutatas dicere formas	Песмија ја узинујем, о сним постојећим
Corpora. Di, coepitis, nam vos mustastis et illas,	нелуким и мланим рођеним у свету.
Aspirante meis, primaque ab origine	Благонизомите, богови, успешно изрећи
mundi	од почетка времена до времена нових.
Ad mea perpetuum deducite tempora	
carmen.	

* Liod, Hliod - звук, песма, а не тишина. Видије од немачког витек већ од античког посноке beat-pulsare-брзитец (звездацки, ударац).

По Овидију следи виђење приобитног хаоса [Омрока]; по Voluspi је такође, ар var alida, да ер Ymr bygdi - пустота била спуда где је пладао Хаос. Код Овидија: "Nullus adhuc mundo praebebat lumina Titan; nec pova crescendo reparabat cornua Phoebe". У Voluspi: Sol dat ne vissi hvar han atti, mani dat ne vissi hvar han megis atti; тј. сунце није знао где су мегони двори, луна није знала где је имене месец.

По Овидију, бог-природа поставља срему границе, дели небо од земље, земљу од воде. По Voluspi: adiur Burgunir Bodumum ipso, dein er Midgard mōtan scorpo", тј. стваралачке симе сачинене и односиле копно од мора.²⁾

Da gengo regin öfl a	Tunc omnes Dii occuparunt	Овид.: Ergo ubi marmoreo
ratiocista ...	Elatas bellas	Superi sedere recessu ...

Код Овидија је, после настанка природе, стварање човека од земље по лину боханстви, у Voluspi, после настанка природе, долази некакав дугачак списак имена, а затим се спомињу дvi lidi: Asc or Emblo.

* Böria, beuren, buren - orri; Bodumum - Boden; Midgard - недра, коноп; mōr, mor - море; иако има scipa, осим fortare, значи dividere.

По Овидију, у време племенске веџа (Gullweig [?]: wiha, wiko, Anga-, saaks, weos, на даком скл. - одговора галсом аге, одређено време) људи се хранију жиром који пада са великом Јупитеровог дрнта, пију нектар из млечних потока и густу текућину из медог дрвета.

У Voluspi то дрво је Iggrasril - Eichbaum; млечни потоци - Mimis brunni (? - Milchbrunnen); пие се тако и мес: dreckr miid Mimir.

Са домаском гвозденом лоба, по Овидију, јављају се Ериније (Эриниев - Erinnys, Эминици, фурије); по Voluspi, оне су Норни - Nornir, Nornur, Naunnor.

ре својим стиховима на сармато-готском језику, да су га величали као свог песника.¹⁾

Метаморфозе је Овидије написао пре свог изгнанства и зато треба решити, да ли је он лично на сармато-готски језик превео и предао реч *mutatio*, *metamorphosis* (преобразај), што потпуно одговара бугарској речи *Влошба* (*Volosra*), или сконо то га трудила цела Академија под војством Карла Великог, или је, на крају, некакав скалд, користећи се преводима са латинског језика, прео по своме прву књигу *Метаморфоза* и може бити, подражавајући Овидија, са своје стране скупно народне бажке о чаробњацима и шаљиве представе и саставио од њих садржак нових Еда, где између осталог значајну улогу игра и *Lokke* - лукави,²⁾ који прави заврзламе боговима и забавља се са људима. Уопште

Tad va ren fölkvig Tада је настao рат први
Fyrst at heime. пут у смету.

По Овид.: iamque nocens ferrum, fer-
to que nocentius aurum prodierant:
prodit bellum.

Код Овидија Гиганти устају на мебу; у Voluspi јављају се из Јотунхејма Тирси. Та-да се олеш богови скупљају на каменим седиштима Олимпа (Raunkatola), око Јупите-ровог престола, а по Еди, Тор на самоглавном - обрад gialldi (Thor halten); одлучују да угинеће људе, вак се питају: "шта не бити са земљом без људи?" ко не постигне жртве боговима?" - Edr seylod gōdin allt gildi eiga? Врховни бог одговара им да то не им насе-лати земљу новим људским родом. И ето, прво решавају да побузе људе отнем; али ту казну Јупитер одлаже, за скаки наше, за будаћу времене, а погубне људе потопом. Тако је и у Voluspi: Söl test bogtara, sigr fold i mar - сунце се помрачује, земља пропада у воду.

По Овидију, од потоца се спашавају Деукалон и Пира, земља поново цвeta, а у Voluspi она излази из воде и цвета: lord or aegi idia grēna. На крају, по Овидију, на земљи се окотно страшни змај - Питон, а у Voluspi летечи дракон: "Dreki flugandí" и тако се Voluspa завршила, међутим по Овидију, Аполон је избацио људе од тог змаја.

Из тог поизвршног поређења Voluspe са првом книгом Метаморфоза, очевидно је да vaticinium Valar (прочараност Валаре) увршила иницијатива другог народног одломка превода Мета-морфоза са помешаним стrophicama. Наставак Метаморфоза завршила се делом у новој Еди Стора Стурмезона, у коју су између остала и трагови руских бјаџа о чароб-њацима.

¹⁾ Овидија је послао Император Августу на римску подунавску границу у град Томи (на граници Добручине области, на мору). Житеље уопште, он назива Скитима, дес-лећи их на Сармате (славенски Срби) и Гете (Гете). Овидије јасно разлажује готски језик од сарматског, нико меша један с другим: "Ја скитин, какве он, усерд зверских Сармати, Беса и Гета" (Tist. L. III. Fl. XI.) - "Каква је несретна житије међу Скитима и Гетима" (Tist. L. III. Fl. XI.) - "Сармати и Гети не читати моја деса" (L. IV. Fl. 2.) - "Одакле чак и Сармати и Гети зна-ју да те бебе" (Pont. L. III. Ep. 2). - "Ја сам са њима разговарао о твојој односности према мени, јер сам научио говорити готски и сарматски". - "Трако-скитика реч не испретано ми звучи у ушима, и чини се, да ја већ могу стварати мирно и гетски" (Tist. L. III. Fl. 14.). - "О скромате, записао сам на гетском стиху, применујући наша правна у је-зину парапара и, честитја ми, они су ме прозласили и уистини у ред својих песника" (Pont. L. IV. Ep. 13).

²⁾ Non igitur mirum, quod recentiores Scandinavi diabolum pro Lokio illo ceperint. Nec revera ita evenit ut in Islandia, ubi phrases multae perantiquis de Lokio fabulis, suam debent originem: sic: Loka loja (лукави лаж), Loka døan (лукави дах) и др. - In Scandinavia cantilenis, quasi mediae aevi originem debent, variis celebratur Lokies nominibus et cognominibus: Lokke Leiemand (назовен (лукав) лука); Lokke Löye (лукави, чигра, колоти); Edda Saem. Lex. Mith. p. II.

треба претпоставити да стихови *Voluspe* или *Völospa* (у којима се спомиње и *Lokke*, Ликоон прве књиге Метаморфозе и *Fenris* - вук, у кога га је Јупитер преобразио) у саставу са неким фабулама нове Еде, биле су некада зборник северних *mitatae* (метаморфоза), под општим именом *Влоша* (*Вълшишба*). Сакупници одломке тог зборника, Снор Стурлезон је поступно исто као Макферсон са песмами Осијана: он их је сакупио, растумачио по својој вољи, предао земљацима на њему савременом језику, сјединивши Оденов родослов и своја тумачења.

У *Voluspi*, у неповезане строфе, ушли су као што је очевидно и одломци из њој туђих квада; у њој се спомињу и Ази и Готи (*Godthiodar*) и Вани, тј. Венди (*Vaner, Windheim*), па чак и за нас веома значајни Хуни (*Hunaland*), замењени у варијанти по Резенијевом издању, Енетима (*Einnættann*).¹⁾

Напомена да су и Енети и Венети Хуни, била би веома значајна за историју Хуна, ако би се могло веровати свему што у предводима измишљена Сибила²⁾ говори неразумљиво, не одобравајући толико неумесне речи: *vite their en eda hvad?*

У Новој Еди Снора Стурлезона важније од света за историју је наивно унето предање о Гилви (*Gilva ginning*), које тумачи ширење прозелитизма у народу далеког Севера, помоћу пропаганде Гота из Дакије.

Гилва је, по Далиновој претпоставци, владао у Скандинавији, око 125. г. после Христа. Али, пошто се принудни премезак Одена и Гота са Дунава на острво Зеландију збио у његово време, после Трајановог покоравања Дакије, 98. г. после Христа, онда се и легенда о Гилви везује за крај првог века.

"Сиг Фридуфзон (шпиле Далин), лукави и храбри воја и врховни жрец Аза или Гота, који су живели уз реку *Tana* (*Talaqvisl* т. дунау, у Готији или Дакији), упознао се са лаковерним Гилвом и поучавао га богослужбама, *sasvim odiovoenoj od drveene istine*. Гилва је путовао у Асгард и ускоро после тога, Оден је добио од њега дозвољу да се насети са својим Готима на острву Зеланд, ступио са њима у срдство и посредством тог срдства стекао је цело острво за наслеђе сину Скиоду".

О Гилвином путовању у подунавску Готију говори се у Еди на следећи начин:

"Некада је у Свеонији царевао пророк Гилва. Он је са ужасом приметио да је његов народ почeo да показујe необично инте-

¹⁾ Шимлеман нам преводи стис: "Hapt sâhun ligga under Hunalande"; Sie hat liegen gesessen unter der Hunnen (Veneden) land".

Упркос пребитном издању Еда, у новијим изданима, због тражења смисла, строфе се премештају с места на место, а *Hunaland*, преведен као *Hunnoplum luco*, замењен је са *Hraefavfundi* - funesto luco. Слични замена је тушта и тма.

²⁾ Да би принашио ту *Volva*, неки су се окренули Сибили *ataminiensis Follo*, коју спомиње Хорације.

ресовање за придоше Азе (*Asa-Folck, asianske Folck*)¹⁾ и није знао, да ли да то примише њиховим личним вредностима или мочи божева којима су се они кланяли. Да би то себи објаснио, Гилва је решио да лично отпутује у Асгард, преобучен у обичног старица. Али лукави Ази сазнали су унапред за Гилвину намеру и путовање, па су га засенили својим чаролијама, тако да се њему чинило, да је доспео у потпуно природни свет. Стигавши у град, он је видео камене палате златних кровова. При уласку, некакав човек се играо са седам ножевима, бацајући их у ваздух и хватајући један по један. Тај човек је питao Гилву - ко је он? Гилва је одговорио да је путник из Ритејских гора (*Refels stigum*) и да тражи преноћиште. Човек га је повео у палату, али само што је Гилва ушао унутра, врати се уседмака за њим замаданима. Гилва је видео пуно простираја и у њима мноштво лудија. Једни су пили, други су играли различите игре, неки су се борили и уопште, сви су проводили време у различитим забавама. Дивећи се овим, до тада невиђеним стварима, стварац је као за себе проговорио:

"ПРЕ НЕГО ШТО УЂЕШ ИНГДЕ,
ПОГЛЕДАЈ ПАЖЉИВО ИМА ИЗЛАЗ;
НЕ ЗНА СЕ ГДЕ СЕДЕ НЕПРИЈАТЕЉИ,
КОЈИ ТИ СПРЕМАЈУ ОКОВЕ".

Сви обреди Севера, до преласка Гота, везивали су се за сајвански веровање, коме је, разуме се, припадао и Гилва. Ушавши у Hall или Herberge (вртове) Асгарда и видевши да је упоа у замку, он је изговорио прву строфи изрека Харе (*Haramal*), које се везују за дрвне Еде и приписане су Оденовој мудrosti. Али, узимајући их за Гилвино веровање, њих пре треба скватити као одломке из *Bhartrihara* или изреке *Vishnu*, у својству the goddess of speech (богиње говора) - *Bhartrihan*.²⁾

Строфа *Haramal*, која потпуно одређује у какво веровање и обреде треба убрајати изреке Харе, следећа је:

"И АКО јЕ КАСНО РОЂЕН, ИПАК јЕ СИН ДРАЖКИ ОД СВЕГА;

¹⁾ Asa-Folck - Asathiod, Godthiod.

²⁾ Види чланак Рујкера "Der Weltentsagende Hindu" у "Zeitschr. für die Kunde des Morgenländes".

Упоредници аналогију *Haramal* са *Bhartrihara*, ми видимо у њима једну исту душу и један исти глас:

Haramal: "Са даном се хвала учење, женом, прелазећи с њом пут живота, мачем - после битке, невестом после сајдбе; пићем - када га попијеш". "Мудри који промињаше и силу, јер нападе ли те непријатељ, сазијаше касно да против снагог има снажнији". - "На путу живота нема бољег друга од разборитости; она је и најбоља резервица за смрт".

Bhartrihara: "Очарава светlost месеца, очарава пропланак усред шуме, очарава складна беседа, очарава реч песника, очарава гнене сузе што стоји у оку милиом - све је очаравајуће; но, вреди ли све што је промазано тог очаравања."

јер ко ће дати умрлом оцу помен за душу на гробу (Bauta-Steina), осим рођеног?».

Та строфа објашњава се само законом Индије, по коме се сви преси онога ко нема сина, за извршење срадхе (молитве за душу) и погребног обреда за покој њихове душе, искључују из вечних боравишта:

«Кроз сина (који обавља молитву) човек прелази у ивишни свет, кроз унука добија бесмртност, а кроз праунука ступа у боравиште светлости».

«Пошто сина спашава оца од пакла, названог пут [путу],¹⁾ онда је и он сам назван Брамом „избавитељем од адa“ (puttra).»

«Онај ко нема сина, може за сина одредити унука свога: „да буде мој син, рођен од моје кћери и да он обави срадху за мој помен“.

Окренимо се сада *Skaldatal* или зборнику витешких песама, квид Еди.

По нашем мишљењу, толико се у њима скрива истина, колико су оне биле сродне са гајдама гајдара, *хајдуга* (гайдукови),²⁾ и у опште ратних *бандуриста*, трубача и гуслара, који су и за време Тасдича „стављали своје веште прсте на живе струне и саме струне опевале су кнезевима славу“.

Опевани догађаји и хероји у великом броју древних квида односе се на IV и V век Hunugrad и име Атиле спомиње се у многима, али две, такозване грендландске квиде - Atla quida и Atlalmal, односе се посебно на Атилу, иако је њихов главни садржaj погибија *Нивелунга* или *Нибелунга* и освeta Гудруне, нерке бургундског владара *Гујка* (Guika) из рода *Нибелунга*.³⁾ Околности око догађаја

¹⁾ Слов. бутъ, спудъ; у *Haramal* и *Inglinga Saga*: *Bauta-Steina*. Бутъ могильный [камен надгробний] - пещаками, тошон; *Бутовные камни или хромовые, на Севере наизнанку се руне одговарају лат. Runa*, на пример *Runum ducere* - обавиши погреб.

²⁾ Чешки говор близак је иславицком уместо гајда - кајда - Quida. Кајдом значи Гадар = Galdar; од Кајдова града се Јахај, Хајдце (Гайдуки, Гайдуч). Исто значење има *Pandyr* - Бандира, Бандуриста; трубач, трубоџор (Trubas, Trubitob); отуда у гласном парецију: Trouvairre, Troubadour.

³⁾ *Нивелунг* (*Nivelong*, *Niflung*, *Nevelungi*, *Nibelung*, *Nebulunc*, *Nebulones*); по *Atla-quida* они се зову и Хуни и Бургунди (види Deutsch. Held. S. Rassmann, Einleitung). Тај род званичан се са родовима који носе касније назив *Ringgrave*, *Wildgrave* - Comes Rheni et Sylvarum*. Ту се шуме у долинама са лене стране Рајне, *Haute Forest* и *Hochwald*. Стара породица *Лешибе* такђе је припадала роду Comes *Rheni et Sylvarum*. Бургундија, Ахас, Нивелунг, чинише по пограничну власт, војводство и зато се обласц *Nibelung* неравнотично називају *Нови Аде*, до времене дослака Бургунда, око 370 године, из старог Лута. Regio *Nibelung* - Ниппогум statio, seu praesidium, било је једно место. Тамо је између осталих, по народном предању, био *Хојнштайн* (Geogr. Cl. Ptol. apud H. Petrum. 1542). Родонаочник те фамилије *Нивелунга* *Чуки* - слов. Гојо, Гојко; у лат. обликју *Сулес*; у средњем веку *Guer*, *Cajan*, *Gisko*, по *Nib*. lied. *Gibechie*, био краљ под именом Атиле.

Град *Сауб*, Суб, *Субас* на Рајни, наспрам *Ниплагуск*, одговара месту *Чауба* и може бити да је онде био почетак *Кијевског*, *кијевског* или *кијаског* рода, чија се

ја, испеваног у квиди, иако противрече народном приповедању (*Niflunga Saga*), очигледно су прошли кроз чистилиште. Хунутардски владарски род, иако су биска родбине *Нифлуни* или *Нибелунги*, ипак су још незнабоши, док су прирајијски владари већ били обасјани хришћанством; то је исказано у каснијој поеми *Nibelungen Lied*: „Ја, хришћанка, - каже Гримхијда (Гудруна из квиде) Атилином посланiku - да се дам незнабошцу! - Ратарij (Rathege, Ratgaire, Ruedeger, Rüdiger) је смирује објашњавајући, да уз Атилу има много вitezova хришћана и да од ње зависи хоће ли и њега превести у хришћанство.

Грендландске квиде о Атили и исландске о Гудруни, опевајући првенствено погибију Нибелунги (*Drtrap Niflunga*) и стварајући привидно једну целину, у исто време беспоштедно противрече једна другој, да и не говоримо о помешаности личних имена, о пропасти после које не градиши мост и о томе да све пада у житко блato и упркос многим потоком значења древних квида све се скрива у јазбину и потпуно улази у земљу. Главни узорак томе је народни језик, са необичним изговором, не само изражен рунама или цртама и нацртима, који се налазе на каменим хроникама, него и латинским словима.

Као пример наводимо неколико словенских изрека, записаних у хроници Парум-Шулца:¹⁾

Heid sangd kam mahn;
Ninna jehss mom tah Brüdt bät
Tidie sehna siete minne chsworet.

Ко каже да то није одломак из некакве древне квиде?

Предање о Атилиној женидби са бургундском кнегињом налази се у поеми *Nibelungen lied*, везаној за X век и у поеми "Walarius Aquitanus", добијеној из једног те истог извора, али делом прерађеној у корист Визигота Аквитаније.

У *Nibelungennoth* или *Nibelungenlied*, Атила и његови Хуни играју лепшу улогу и њихово лице није изрвано ни ослама, ни Амикјановим усијаним жељезом да им не би расла брада. Та трагична поема није изграђена по замисли путујућих народних певача, него по угледу на Илијаду, уз темељно прилагођавање од стране плаћених поета. Ту је изливавање искрених песама у славу по-

најстарија грана преселника на Дњепар. Видевши у сагама родбинске везе рајских Хуна са димитарским, германско учение објашњава поетски слободу предања: "Omnes noscunt, Hunnos fuisse nationem in Germania, et quidem eam speciatim, cui Attilus imperabat; hic autem, per licentiam poetican, ponuntur pro Germanis in generre". Edda Saem. Hauniae 1818. P. II. Atlaquida. nota. 51.

* Види извештај Имп. Акад. Наука: "Памјатници нарвч. Залајских Древљана и Глининја", демо А. Ф. Гланфертин.

знатих замењено похвалном марљивошћу у раду за своју личну славу¹⁾.

По доследности, подробности и сувопарности описивања до-рађаја (aventure) у стиховима спорог ритма,²⁾ јасно је да се Nibelun-genlied није градила из витешких народних песама, него из обиља народног древног предања о освети Гримхида (по квидама Гудруне) Бургундске:

"Uns ist in alten Mähren Wunders viel gesait,
Von Helden lobebären, von grosser Arbeit,
Von Freuden und Hochgezeiten, von Weinen und von Klagen,
Von kühner Recken Streiten mögt ihr nun Wunder hören
sagen".³⁾

Главни источник тих древних бајки (alten Mähren) била је "Vilkina Saga", зборник у коме се налази и легенда о Нијфлунзима.

У сваком случају, по тој основи, догађаји у Nibelungenlied су ближи историјској истини. У Еди, то је само догађај раздвојен на квиде са разноречивим варијантама и те квиде са своје стране, личе на копије одливака, код којих се испознате речи употребљавају уместо цемента.

Како у скандинавским квидама, тако и у немачкој поеми о Нидбелизму, за узлазак у причу о браку Гримхида (Chriemhilde) и Гудруне са Атилом, послујала је смрт хероја Сигурда (Suirit, Sjurd),⁴⁾ њеног првог мужа. Њега зликовачки убија њен старији брат Гунтер (у квиди Гунар) уз Хагенову (Hagen) помоћ.⁴⁾

У поеми освета Гримхида природним путем пада на браћу и на Хагена. У квидама, напротив, освета је усмерена ка Атили.

Нема сумње да се Спору Стурасону, а може бити чак и Пиндару, Каравловом академику, учиним неприличним да остави квиду у оном облику, како су је певали безбожни Хуни, изведенци свирепи чин над прецима прирајнских владара, из чије генеологије излази и Кајлов род, који је рођен у Ингелрјему. Да ли су могли у том случају Гунар и Хаген, без посебног призывања хунске авети и једино због златногубља, убити мужа рођеног сестри, а сестра, из освете због мужевљеве смрти, убити браћу и истребити сва род

¹⁾ Као у Индији, тако од искона и код Словена, ритам и мелодија, употребљавали су се само у обредним хорским песмама, тако на пример: Гађи, Говинди (Gāḍī, Gōvīṇḍī - Gita Govinda) или спасу, у великом делу са ритмом, мелодијом и припевима.

²⁾ Алантичка Гомилда одговора имену Гомилда - пастир, Говидар (Govindar) - јод говедо - говяд, гољим.

³⁾ У имену Хагена, обновљено је дречно правилио, нпр. уместо Kunes (Кнес) - König; уместо Suirit - Siegfried.

⁴⁾ У дактичким песмама слично је име Sjurd изменено у Sifflvert, у песмама фарских острва у Sjurd (George - Торбе - Јур). Sjurd је по фарским песмама хунског рода: "Keinmann sein in Hunnenlanden sein iher gleich". Превод Рашимана.

⁵⁾ Hagen, Hoēn, Haugni, Högni, име одговора Egnius, Ignius, слов. Итло, Огњен.

Нифлунга? - По обичној, прозаичној и познатој легенди (Vilkina Saga) о Сигурду или Сигфриду - могли су, а по неразумљивом језику квידה - нису могли. По обичној легенди, Бринхида, заградска кнегиња (Sággard), истински је копија руске Цар-деваљке, која је дала обећање да ће се удати само за онога, ко је победи. Али у Vilkina Saga дат је обратан смисао победе.¹⁾

Хунски вitez Ђорђе, претворен на Северу у George, Sjurd, Siurit, Sivard, Sigurd и на крају у Sigfrid, поразио је летећег змаја и стекао његово благо. Затим се оженио Гримхијдом, сестром бургундског краља Гунтера, који је, са своје стране, чувши за необичну лепоту заградске Бринхијде,²⁾ пожелео да добије њену руку; или право на то требало се стечи победом. Гунтер је изазвао Цар-деваљку на мегдан, али га је она избацила из седа. Гунтер је био очајан. - Краљу, изазови је поново, рекао му је Сигфрид и дај мени твоју опрему. - Како је речено, тако је и учињено. Под Гунтеровим именом и са његовом опремом, Сигфрид је поразио Бринхијду, разоружао, свукао и она је била дужна да своју руку да тобожњем победнику. Сва историја са тим би се завршила, да Гримхијда није извукла тајну од свог мужа и због тога није указала Бринхијду дужно поштовање. Горда Бринхијда је опоменула, да при уласци краљице, жена поданника треба да устане. Гримхијда, како се очекује од дирнуте зле жене, истог часа уједе Бринхијду.

- Желела бих да сазнаш, рекла је она, ко је мачем скинуо окlop са твојих девојачких груди, па сад можеш надамном да се уздижеш!

- Твој брат и твој краљ, Гунтер, одговорила је спокојно Бринхијда.

- Није истина! Није Гунтер тебе победио, већ мој муж, Сигфрид!

Бринхијидно лице као да је облика кри; ћутећи, изашла је из собе. Враћајући се из лова, краљ Гунтер и Хаген срели су је и изненађени изразом њеног лица, питали је за разлог њеног очајања.

- Ja не знам зашто сам овде и коме припадам - проговорила је Бринхијда, - твоја сестра свачевано ме је обавестила да право на мене ниски добио ти, него њен муж, Сигфрид!

Те речи су биле довољне да заплету сву наредну историју око освете Гунтера над Сигфридом, а затим око освете Гримхијде над братом Гунтером и Хагеном, од чије руке је пао Сигфрид. Али Еда

¹⁾ Вилкина Сага као и све древне руске бајке, на простору Германије, као да се подвргла строгот центзури; руски дух у њима не промази; на пример тамо где Баба-Ја или уопште нечишћа сила, осећа руски дух и кличе: "Фу!", овде се осећа руски дух?
у немачким бајкама је замењено: "Фу", овде се осећа човечје месо? Види Народне руске бајке. Изл. А. Афанасијев.

²⁾ На северној страни планине, у словенској земљи (in Šaočia био је град Заград (Šagrad); њиме је владала Бринхијда, неописив по лепоти, мудrosti и по херојским подизмима, чија слава се инже заборавила вековима". Ville, S. cap. 17.

говори другачије. По нејасном смислу, квіда открива да је хунска чаробница Бринхилда, кћер Буде, и рођена сестра хунског варва-рина Атиле, јер је Буда, по квидама, такође прави отац Атили, као Munzucco по Јорнанду и Озид по Vilkina Sagi. Чаробници Бринхилди, залубљеној у Сигурда, као нечистој силе, била је по-требна сама његова душа, а не тело; зато се она удаје за краља Гунтера или Гунара и наговара га да убије Сигурда и преузме његово богатство. Гунара привлачи богатство, а Хаген, представљен као краљев брат, даје се на посао. Убиство се обавља на разне начине, у разна времена и не на једном истом месту: "по неким ле-гендама усред белог дана, у лову; по другим, за време тамне ноћи, у постели; народ (*Thydværskræmten*) каже, у шуми, а по Gudrunar-quida, за време путовања на скупшину; сви говоре да су га убили ненаоружани".¹¹ После убиства обавља се сахрана по хунском обичају, свечаним спаљивањем тела. Бринхилда је само то и чека-ља: она се бацила на ломачу, загрлица Сигурда и нестала са њим уздр пламена.

Гудруна, као Gotnesе кона, није желела да следи варварски обичај хунских жена и да живи изгори на ломачи, него се предала, по обичају готских жена, токозованју неустешној жалости, после чега је требало још два пута да се уда. Када се јавио Атилијин посланик да моли за њену руку, она није хотела ни да чује, али њена мајка, Гримхилда, ценећи такав брак, направила је напитак заборавља да од различних чаробних састојака, користећи уместо *peñes* срца, свинjsку јетру и дала Гудруни да га попије. Ослободивши се неутешног пута, Гудруна одлази у Хунију, сва предосећања да ће злоко-вац, Бринхилдин брат, сигурно послати њеног брата Гунара у смрт, а Хагену ће извадити срце и дати њој за освету. Тако се и десило. Атила, коме су фактички били покорни и плаћани дланак, не само сви варвари, него и сви класични народи Европе, помакомио се на Сигурдово благо, које су присвојила Гудрунина браћа. Из тог разлога он је и послао двојицу својих хитрих гласника, да их позову у госте. Гудруна, предвиђајући његове замисле, из предострожности пише браћи писмо *rúnama*,²¹ и поврх тога шаље прстен обавијен воловском длаком; али они руне нису схватили, значење прстена нису проверили и пошли су у своју смрт.

Са мучним осећањем, да су писмени *galdari* изменени садржај усмене песме *galdara* Исламда, где је у XVIII столећу обичан народ још славио комедију (*kobold*)²² и клањао се тајнама ду-

¹¹ Brod of Brunhildar. Quidio 11.

²¹ Реч *rúnama*, иста је као и *rezya*, *rubinty*, *runicum*, а значи такође хоромити: на пр. *roningur* - писци - дизати, спуштати једро. Реч *rezya* (порез), *ranem* истоветна је са *rúnama*. У Atla туц: "Reþ ek þaer runar er reisir þin sister" - тј. Кажем ја сестри, да *rejke* (режеш) теби руне", (на стаѓ - (cisc) - Staff, Statulje, Stok). Зато је то писање лично па бројаје (од бир - брот: нира; сбора - скуп)

²² Voyage des pays septentrionaux, par. S. de la Martiniere. 1682.

ша предака (*thuisse apud Gallos dusios, dusius*), окренимо се садржaju песме о Нибелузима.

После смрти своје прве жене Јелке (Helke),²³ чувши о необичној лепоти Гримхилде бургундске, Атила јој је понудио своју руку. Иако "није достојно своју хришћанску кћер за паганину дати", као што су рекли у X веку грчки цареви Константин и Василије, ипак, у V веку није требало ни одбити у таквој ситуацији владара целе Скитије. Зато је Гримхилда, подстакнута чашћу да изведе безбожника на пут истине, кренула у додату непознату земљу Хуна (*Heunenland*).²⁴ Атила је дочекао невесту на границама своје области и повео је у тајanstveni Etzelburg или Атилијин град, по маршту која је састаљена по народном казивању у стиховима.

После седам година, родиши сина Ортлиба (Ortlieb),²⁵ а по квидама двојке: Ерпа и Етила, Гримхилда одлучује да је дошло време да се освети браћи за смрт првог мужа.

И тако, једном:

Da sie eines nachtes bey dem Kunige lag,
Mit armen unbefangen hält er sie, als er pflag
Die edele Frauen minnen ...

она рече мужу: "како ми је тешко, што ме у твојој земљи сви глађају као сироче; желела бих да видим браћу и сву родбину код нас у гостима". - *Viel liebe Fraue mein* - одговорио је Атила - ако то толико желиш, одмах ћу послати двојицу посланика (гудчоников - Fidelelere) у Бургундију. - И стварно је одмах послао у Бургундију двојицу дворских пењача,²⁶ вероватно баш one који су, по Присковом казивању, за време обеда код хунског цара, опевали *slavu*.

Када се посланство јавило са позивом краљу Гунтеру и његовој браћи Герноту и мајџем Гизелеру, да долу Атили у госте, Хаген, главно оруђе Сигфридова убиства, посумњао је у послати Гримхилдин польбуц, али је Гунтер решио да путује, мислећи да се после седам година сви стари рачуни и дугови заборављају, а посебно верујући у гостопримство храброг и славе достојног Атиле. Ипак, из предострожности ради одбране путника, а и за сваки

²³ Српски Јеја, Јелица, Јелка, Јелена - као и Елена, Олга (Helga).

²⁴ У Nibelung. L. поред Heunenland, спомиње се и Ungerland, којим је управљао Атилијин брат Влада (Blöde).

Познато је да је тај Underland чинио словенску крајину са Римом. Ти Украјинци - Украјини, Укри, Утри у пољском називом Wegri - Унгари, Венгри, у средњем веку претворили су се у Унгарци.

²⁵ По Јорнанду Ергас, по квидама Ерг, по ист. Лангебарда Ерион. Готски Ortlieb - одговора словенском Jaroljub.

²⁶ Посланство пошта било је у стариини у великој употреби. Они су по дворовима били класа научника, писаца и објављивача славе. Песник је био, уставари и познавајац закона (законики - блакочес - дължи); По свеноготском Diakne - scholaris, rhetor, decimaturate, avocat, lettré (litre) Lex. Swiogoth.

случај, по Хагеновом савету, пратила их је храбра дружина. Противши горе високе, стеле широке и мора дубока, Гримхида на браћа стигла су у хунску царство. Атила радосно дочекује и прима госте, поставља их за пуне столове, угоштава пићем и јелима; дојила уноси њиховог малог сина да га покаже ујацима; међутим, Гримхида је већ организовала другачију гозбу, наговоривши неколико витезова, а међу њима и Атилијон брата Владу (Blödel),¹⁾ на освету, уместо ње.

За време гошћења Нibelunga у царским палатама, њихова дружина се на почиј начин гостила у врту. Влада је са својом тисућом, окружио врт, ушао међу госте и на поздрав заповедника бургундске дружине, Хагеновог брата, Данкварту, одговорио, да није дошао због његовог наклона, него због главе. После кратког објашњавања, Данкварт одсече главу Влади. После тога, разуме се да су Хуни навалили са искусним мачевима на госте и сеча је почела. Данкварт се упутио у дворца и јавио Хагену да у Хербергу (врту) није добро. Прагави Хаген, сквати о чему са ради, зверски се баши на Гримхиду, извади мач из корица, ухвати за косу малог Ортибија, одсече главу, баши је на комена маџи, па рече: Hal! Знао сам да нам не доносиш вино на дар; ево ти капаре!

Погледи и мачеви домаћина и гостију жарко бълеснуше – по чео је крвави бој.

Бургунди се збијају; храбро се штитећи, они одступају ка дворани, где је бој међу војницима. Гримхида је опрезна: дворац на је плацала, гори. Од ватре и жеђи Бургунди су изнемогли. – Пијте крв! – урла Хаген. И спаси Бургунди, у том моменту, на поћијено искушење, да ли стварно крв гаси жеђ, расхлађује и поткрепљује снагу, почеше да пију крв. После те пијанке, за време које су Хуни, вероватно, гасили жеђ кумисом, битка се распласавала. Драматични бој између Атилијонових витезова и Нibelunga продолжио се у наставку од 2000 стихова. Сви који су се борили, од реда, побуђивани су се међусобно. На крају, борећи се са Хагеном, Теодорик Бернски га рани; али не жељећи да га убије, везује га и предаје Гримхида; затим се бори са Гунтером, бургундским краљем, рани и њега и предаде Гримхида, уверен, да ће она поштедети и помиловати браћу. Али Гримхида злобно и хладно рече Хагену: "ако хоћеш да живиш, онда кажи, где сте сакрили Сигфридово благо?"

– Рекао бих – одговара Хаген – али дао сам заклетву да нећу говорити никоме где је сакривено благо, све дотле, докле год је жив и један од мојих владара.

– О, овог часа решинемо ствар – сиктала је Гримхида и за тили час, она је пред Хагеновим очима већ за косу држала, одрублјену главу свог старијег брата Гунтера.

¹⁾ По Vilkina Sagi, Blödelina се одрекла, а понудила Irung, Hirun.

Хаген се ужаснуо. – Нема више међу живима племенитог краља Гунтера! – јајкун он – нема младог Гизелера, нема Ниберита, али си жив, ти, мој Божји, и дело твоје није завршено, злотворко!

– Дај онда мач мога Сигфрида! – бесно је проговорила Гримхида, брзо је извадила мач из корица, замахнула – и Хагенова глава је пала са плећа.

У том моменту ушао је Атила.

– Од женине руке погину херој! – врискну је он ужаснут.
– Ја сам његов осветник! – рече стари Гадобрат (Hadhubrath), посекавши Гримхиду.

"И ту су падле све субјене смрти,
у комаде исечена жена племените крви.
Теодорик и Атила оплакиваше,
Дубоком тугом рођаке своје и вitezове".²⁾

На тај начин, по Nibelungelied, Атила је, после женидбе са другом женом, остао и жив и здрав; разлог погибије Нibelunga није он, него Гримхида ослета са Сигфридову смрт. Све се то потпуно слаже с Niflunga Sagom, дачким древним песмама и уопште са народним легендама околних суседа тих догађаја, али скада Скандинавије певају, како ћемо видети, другачије и изазвана подозрење.

У поеми "Valtarius Aquitanus" бургундска краљица, није ни Гримхида, ни Гудруна, него Илдегонда (Hildegonda). То име у потпуности наговештава Јорданову историјску Ildico.³⁾ Али, по народним легендама (Vilk. Saga) Валтер и Илдегонда чине потпуно одвојену повест. Валтер је талац, рођак Ерманарика, краља апулијског,⁴⁾ и у срдству са Теодориком Бернским (Bergi), а Илдегонда је кнегји Илије, јарла Грчког (Gríkaland) и сестричина Остроја (Osantrix?), краља Вилаца и велиоког дела Рујине (тј. Великорусије). У поеми је Валтер талац из Аквитаније, којом у то време владају Визиготи, а Илдегонда је кнегја Ерика (Herrgts) Бургундског.

Догађаји се одвијају после победе на Каталанским пољима у Галији, одакле Атила доводи и Илдегонду и Валтарија и Франка Хагена, који потиче по директној линији од сина Хектора Тројанског.⁵⁾ Атила се сам бави васпитавањем младих, учи их јунаштву,

¹⁾ Da war gelegen aller da der Feigen Leib,
Zu Stückchen war gehauen da das edele Weib
Dietrich unter Ezel weinen den begann;
Sie klagten innigliche, beide, mage unde mann.
²⁾ Српски Јемена, Јемена, блиско са Имица, Илиници; на северу је изменено у Hilde, Hilleke: "Hille, Hilleke - ein fränkische Name. Ich finde ihn in einer Rügischen Urkunde von 1354, und verschieden andern". Platt-Deutsches Wörterbuch. I. C. Dähnert. 1781.

³⁾ Null, Appulae.

⁴⁾ Зато је схватавају да је Хаген био управник града који је лежао на реци Сени, троцни или Трок (Tropes), у давнини Тросе, Троисант, а по Нibeluzizmu Тројеџ.

гађању луком, а све време стара се да изучавају науку и хеленску мудрост.

Али Хаген, не марећи за науку, одлази у своју земљу. Валтарију наука такође није у глави, него прелепа Илдегонда; он исто размишља да бежи у завичај, али не сам, него заједно са Илдегондом. Да би то остварио, он моли творца поеме да у Атилином дворцу направи гозбу, по угледу на ону коју је верно описао ретор Приск, онако како се од искона, па све до XVIII века радило у читавој Русији: "почасни пир за много кнезове, бојаре, моћне руске јунаке и богате госте". То је било најбоље време за испуњење замисли, зато што су свуда по обичају отезали са јелом, пимом у здравље, опевала слава, иничекивало блаженство пијанства и на крају је пијана братија обилазила около, а могао се отићи и у Аквитанију и вратити назад, посебно на кону који је ишао по стру врсте у галопу. Како је речено, тако је и урађено. Свечана палата украсена је цветним текстилнима, царско место прекривено златним брокатом, Атила седи са столом од белог дуба, са обе стране два висока властелина, остали гости, по реду заузимају столове са стране. На столовима су простири столовац, чистим златом опшивени и постављена јела и закуске. У крчзама и чашама разноси се пине. Царска чашица кружни окол. Гођиће се по обичају продужава у ноћ, а домаћини и понеки гости су на боковима, са главом на страну, а неки су и потпуно под столом. Али, Илдегонда набавља за Валтарија из царске оружарнице јерихонску капу, бештасту панцир кошуљу и комплетан оклоп, оружје и коњску опрему, а за себе из царске благајне, две ниске драгоцене камене и бисера. Сиабдевши се, Валтариј иде у царску коњушницу. У коњушници је био коњ, кога су на латинском звали Leonem;¹¹ а на руском: "коњ љута звер, мрк и граваст", који је имао гриву са леве стране до прве земље".²²

Међутим, док је Валтариј седао коња, Илдегонда је успела да запали свечану царску палату, а затим су заједно сели на "љуту звер" и побегли у Аквитанију.

На путу им се није десило ништа посебно, осим што, при преласку преко Рајна код Вормса,²³ замало нису пали у руке разбојнику Гунтеру и његовој банди Франака, који су, по казивању поеме, били стоти пута гори од Хуна.²⁴

Тако је и у тој поеми мешавина имена и догађаја. После пира са пожаром, Атила не умире, ни природно ни насилено. Другог

¹¹ "Quem ab initio vocis avara illi Leonem". Walt. Aquit.

²² Види Руске књаде, збирку од Кирила Данилова.

²³ Wormia.

²⁴ Г. Тирер спомни легенду манастира Novaјле, по којој је Валтер, вероватно изгубивши Илдегонду, боравио по свету као јунак-пилигрим и спом јамишом побуђао читаче чете разборника које су славиле манастире. У Новгородској бици су Василију Буслаевичу (Богуславчу) је смачан старац Пилигримише.

дана, само што дође к себи и схвативши шта се десило са Илдегондом и Валтаријем, кніда бесно са себе царско одело, шаље потпу и обећава ономе ко ухвати бегунце, не само да ће га за засути од главе до пете златом, него да ће га за живота изланти од злате.

У прерађеним прирајским и подунавским предањима, има више пуноће и смисла, а у прерађеним квидама Еда треба се упинати због сваке речи, ако не због смисла, онда ради Specimen Glosarii-a или примедби, али и ту је мало утврђених и мноштво наслућених момената, за чије се оправдање тумачи позивају на поетску слободу склада. Са истанчаним чулом, као у *Баба-Јаги*, може се одлучно рећи да се у древним квидама Еда осећа руски дух. У њима постоје и Огњени-змај²⁵ и старе вештице и птице злослугнице, чак и Цар девојка.²⁶ Али сав тај чаробни свет као да никне на свом тајнику, а избледело богато ткање усменог предања, као да је префарбано, изврнуто наопако и прекројено у *Тришки кафтан*, који се, ако напишете рунама, лако може претворити у *Trisconis* sive *Tuisconis* Kafta i. e. тога.

У квидама, уместо Гримхијаде²⁷ и Илдегонде, после смрти *Helke*, Атилино срце наследија је Гудруна.²⁸ Уместо једног сина *Ortliba*, имају два сина: *Erlpa* и *Ejtilla* (Eitil). Али у Атила-quidi, не смеша Гудруна освету браћи због Сигифридове смрти, него лично Атила, због блага које су они присвојили. Он је послао неког Кнефорда да их зове на гозбу. Кнефорд домази

"У владавину Гојковича,
Гунаровом дому,
До жељезне коване клупе
И на сладак напитак".²⁹

Јесу ли одгонетнута последња два стиха - није наше да судимо; за њих гарантује Specimen Glosarii. Да ли је тако или другачије, или источни посланик сео је на beckiom aringreipom и започео звучним гласом:³⁰

Атила ме овамо шаље,

¹¹ Fafnir или Svanfir.

²² Sigdrifa или Sigurdrifa - названа Бринхилда.

²³ У *Gudrunar-quidi* Гудрунија мајка зове се Гримхијада; у *Nibelungen Liede* мајка хероне Гимхијада (Гудруне) је Уте; у *Vilkina Sagī* - Ода, Јута, Ида.

²⁴ Гудруна, Годруна; у дакчком Gurine; у фарским песмама Gurin. словенски Гурина, Јурини, Јурини.;

²⁵ Атилини превод:

Ad aedes Guiki ille venit

Et ad Gunnaris domum regiam,

Scamna ferro compacta,

Et ad potionem dulcem

²⁶ "Kaldri rauudo - frigidu voce, id est malevole, intensa, quemadmodum istud nomen metaphorice adplicatur" Edda Saem. Atla q. n. 10.

Ред уредити (Rida orindi)
 На коњу што гризе узду (?)
 Кроз мрачну шуму,
 Пита вас, Гунару,
 Да ли бисте дошли на клупу, (?)
 Са шлемом гвозденим (?)
 Дам да посетите Атилијан.

Да ли тако говори посланик - не знамо; ми слепо следимо смишса не оригиналата, него превода.

Гудрунин браћа, [на сцену су само двојица: Gunnar и Haugni - Хаген], не обазирну се на сва упозорења, путују у Gardi Hu-na, Атили у госте. Гудруна дочекује Гунара следећим речима:

"Боље би било, брате,
 Да си стапио на себе окlop,
 Него гвоздени шлем,
 да би видео Атилин дом.
 Седео би ти на седлу
 Сунце - светлом дана;
 Морао би мртво тело
 Норнама оплакивати,
 А хунским штитоносним девама
 Задати бол:
 Био би самом Атили
 У кули змај;
 А сада је та кућа
 За вас припремљена".

Таква "in varietate lectionis" мистична реч Гудруне је "quod etiam poësis tolerat"; из ње следи, да је Гунар дошао у госте несумњиво са капљаком: у домаћем оделу (*in häuslichen Gewändern*) и жељезном шлему.

На Гудрунине речи, Гунар одговара:

"Касно је већ, сестро, скупљати Нијфунгите!"
 И стварно је касно: немуј једноставно вежу руке и ноге.¹⁾
 Хаген узадул штити Гунара.

"Питају (не зна се ко): нећеш ли, владару Гота, (?) искупити душу златом?"

"Нека ми Хагеново (Haugni) срце дају у руке, нека га изваде из груди владаревог сина".²⁾

¹⁾ У тексту : Fengo deir Gunnar
 Ok i fitor setto
 Vinir Burgunda
 Ok bundo fastla.

Ухватнице они Гунара
 И ставише га у затвор,
 Друга (?) Бургунда (?)
 И сплезаше снажно.

И тако ваде срце из груди неког Гиала (Hialli) и доносе га у чинији.

"То је срце слабог Гиала - каже Гунар - оно дрхти: то није снажно срце Хагеново".

"Смејао се Хаген, када су му вадили срце".

"Ето то је Хагеново срце, - рекао је Гунар. Оно и у здели не дрхти. Сада само ја знам где је скривено благо".

Због скривања блага, Гунара воде у подрум пун змија. Ту Гунар узима харфу и свира последњу песму лабуда *вештином својих ногу*.¹⁾

Међутим, Атила се однекуд враћа; Гудруна га дочекује са златном чашом у рукама и моли да испије за покој браће.

Када је Атила испио чаши и појео јело, Гудруна га обавештава да се напио крви своје деце и најео њихових срци.

Када је то сазнао, у Atla-quifi, Атила нути; он се опио и иде да спава, дајући себи право да одговори у Atla-mal. О Гудруни ће доворишти у Ueberarbeitung скандинавски склади: она је дала своју кашикшу Атили да се напије крви, пустима пса да је олиже и на крају запалила царске палате. У том пожару, осим Атиле погибше и хунске Амазонке (Skiald-meyar).

Затим следи завршна строфа:

Hon hefir þriggja	Ea trium
Þioþ konunga	Illustrum regum
Ban orþ borit	Necem patravit
Biort apr sylti.	Nitida quam periret.

У преводу Симрока:

Volkskönig drei hat die edle Fran
 In der Tod gesendt eh sie selbst erlag.

тј. она (Гудруна) је послала на онај свет три славна краља, а затим је и сама погинула.

Али та закључна строфа очевидно мења и osporava смисао квіда и потпуно одговара смислу народног предања (Niflunga Saga) и Nibelungenlied, по којима, погубивши тројицу краљева, своју браћу, Гримхијда (Гудруна) и сама гине.²⁾ Да би оправдали тај

¹⁾ "Movit que volarum pedalium ramis" - "mit der Zweig der Füsse kennt er als schlagen".

По Voluspá Sagi лично му је Гудруна послала харфу, да би показао своју вештину. Гунар је свирао на харфи зубима.

Та сторија о свирци ногама, која је приписана Гунтеру или Гунару, без сумње се односи на гудачка ногадара, кога су послали као посланика Гунару и коме је Хаген одеска руке. Nibel. I. стих 7931-36.

²⁾ Nun ist von Burgunden der edele König (Gunter) tot,
 Giseler der junge und auch Herr Gernot.

противречан закључак, тумачи су се досетили да под тројицом краљеве које је убила Гудруна, треба подразумевати Атиму и двојицу његових синова [l]. Претпоставимо да је тако, али где је Гудруна *сама погинула*? У Atla-mal се понавља прича, да она остаје жива, зато да би се у Gudrunar-hvaut удала за Јанка (Ionakr) и родила двојицу синова,⁴¹ који ће се осветити Ерманарику из Сванилду⁴² и убити још једним популрата *Ерга*.⁴³

Из свега тога се види, да су одломке и строфе разних древних народних књида лепили једино по сличности имена споменутих у њима.

У Atla-quíþi, на крају је прозни додatak: "Enn segir gleggra i Atla-malom inom Graenlenskum" тј. о томе се говори опширије у гренландској легенди о Атима.

Та легенда или Слово о Атили стварно је три пута већа од Atla-quíþe, али у том драматизованом и такорећи легендарном делу је: "из тог места боље не крећите". Тада Гудрунина браћа, Гунар и Хаген (Haugni), не гледајући на сестрино упозорење, на одвраћање жена и на снове који су предсказали зло, путују лађама на Атилини позив. Путовали су тако "да ли дуг или кратко, али на крају могу reðu"⁴⁴ да стигну у град, где је царевао *Будли*. Тај Будли, по историји *Bleda* (Влада), Атилини је брат, по књидали Атилин отац, а по Atla-mal није ни брат ни отац, него лично Атила.

Учени тумачи тврде да је то питајска фигура, да певач "figurare patrem hic ponit pro filio Attalo". Слично тумачење такође значи да је "за скалде Еда важно неписан закон". Било да је тако или другачије, Атила се лично појављује са гомилом наоружаних Хуна и почине бору. После дугог супротстављања, Гунару и Хагену су везали руке и ноге. Атила наређује да Хагену изваде срце као и у Atla-quíþi, а да Гунара обесе и пошаљу на њега змије - "invitare eo serpentes" - "La-det Schlagen dazu".

Када је све то било испуњено, Гунар је узео харфу, (*haufrpo tok Gunnar*) и засвирао на њој *вештинам* својих ногу.

Такав смисао утврђује се цитирањем новије књиде *Gunnars slagr* (Гунарово свирање), иако се у новијој песми не осећа древни смисао.

После тог догађаја, сетивши се своје деце, Атила пита: где се они *играју*? Гудруна га обавештава да се они више не играју и да пред њим стоји чаша из које је попио крв своје деце, а њихова је срца појео уместо *телећих*.

На то Атила рече:⁴⁵

⁴¹ Hamdir и Saurli.

⁴² Гудрунина ћерка од првог мужа, Сигфрида.

⁴³ Atla, Атилини син, кога је убила Гудруна у Atla-quíþi и Atla-mal

⁴⁴ "Litlo ok lengra, ob mun ek þess segja".

⁴⁵ Cruidelis eras Gudrunai!

Cum ita agere a te impetrabam,

Ти Гудруна имаш супрову душу.
Како си могла,
Да крв своје рођене деце
Помешаш са мојим пићем?

Са тим разумно постављеним питањем, почиње дуг разговор и узајамни прекори. У међувремену, однекуд дође Хагенов син и у току ноћи изненади Атиму. Будећи се и осећајући рану, Атила не тражи помоћ, него пита Гудруну ко је убио Будловог сина?

- Ја и Хагенов син,⁴⁶ - одговара Гудруна.

- На гнусно убиство побудио те је пакосно срце, - рекао је на то Атила и нареди сле, чиме је он хранио похлепни, зеленачко⁴⁷ Гудрунино срце.

- Грешни, Атила! нека сам ја била незасита, а да ли је тебе засићали жељ за победама?

- Ти грешни, Гудруни! Тиме ћеш мало оправдати нашу судбину. Све је пропало!

Изговоривши те речи, Атила умире. Гудруна намерава да се убије, али она још мора да живи у две књиде скалда, који не брину о хронолошком реду догађаја.

Прва књида је *Gudranar-hvaut* (Гудрунин бес), а друга *Namdis-mal* (Реч о Хамди). Ствар је у томе, што се после Атилине смрти (454. год.) Гудруна удаје за Јанка (Ionakr), словенског краља.⁴⁸

Са њим Гудруна има три сина: Saurli, Hamdir и Egr; кћерка из првог брака са хунским Сигурдом (Hunskr-hunnicus), Сваниlda, била је удата за Јормунрека или Ерманарику, краља Гота (умро 376. год.), који је наредио да је привезана за коњске репове, раскомадају у полу.⁴⁹

Сазнавши то, бесна Гудруна, подстиче прекорима своје синове Саурија и Хамду (о Ерпу ни речи), на освету Јормунреку:

Liberorum tuorum sanguine
Potionem mihi misere.

■ По Víkina-sagji када је Хаген био раљен и пошто га је везао његов друг Теодорик, он је тражио од његове дружине некакву љубав, да би себи оставио наследника. Теодорик је испунио његову мобу. По Хагеновој смрти његов рођак син Аладријан, који вероватно није растао годинама и данима, него часовима, и због тога је дорастао Гудрунији као осету.

■ Те речи противрече смислу књида.

⁴⁶ "Rex verisimiliter Slavonicus". Edda Saem., T. II. Ind. nom. propr.

⁴⁷ "Saurf, or Jorlundi Saruf; по Нильс. Ortlieb; по Atla-quíþi, Egr, Атилини син, убио га; по Нильс. Хаген, по књидали сама Гудрун, а по Hamdis-mal браћа Hamdir, по Јори, Атими.

По Јорлунди Saurf, сестра двојног Руса, Сара и Амиџа, раскомадана по наредби Ерманарику, због бехствства њеног мужа, који је неровнато био један од талаца. По Саксону Граматици *Saxo-Nordico* (Свенац): мушки има одговарајући Sivald-Svennvald Ерманарикови жења, раскомадани због кљевете.

Што седите,
У сну живот проводите;
Или вас не узбуђује
Добијена вест,
Да је Јормунрек,
Вашу сестру,
Младу по годинама,
Раскомадао са коњима,
Беалим враним,
На широком пољу,
Сијем браздам¹⁾
Готским коњима (?)
Не личите ви
На сорту Гунара,
Немате ви такву душу,
Као Хаген!
Виновнику њене смрти
Ви бисте се осветили
Да имате смелост
Моје браће,
Или тврду душу
Хунског Цара!

На тај начин, Јормунрек, који по историји умире 376. године, поетски надживљава Атилу, умрлог 454. године.

Такво је значење древних исландских и гренланских квида, које су записане са простионарног језика некаквим *рунама* преписиваним од XI–XIII столећа латиноготским словнима, а онда обраћене и понуђене, на дворском језику, ученим скалдима наступајућих времена.

Оваква обрада и поставка древних гајди или квида и јесте разлог, што све скупљене песме и легенде у народу, које се односе на један те исти догађај, откривају да је у Еди нарушен смисао постојећих предршица.

Размотривша народна, иако већ искривљена предања која се односе на нашу тему, ми видимо:

1. Древне северне квиде нису стигле до нас на народном језику, него на дворском и владарско-готском,²⁾ који је увео Карло Ве-

¹⁾ То је такође вероватно питањска фигура, која је појачана: бело и црно - дају сино.

²⁾ Готи, као и Јевреји, чине расејану скупину и били су унек под утицајем језиника народу међу којима су живели.

Треба претпоставити да је Карму Великим готски језик био материјал; у његово време тај језик је постao дворски и владарски, остављајући латинском језику место у ремирији. Верапнатно са за време Карма, у словенским областима основало судеће појдом називом Naemþ-Judicisum ordinariu diuocesis assessoribus constata [libre]. Чини се да су га 12 Оденоних Дијара, назив Naemþ-judeþ, суд или Nalming, без сумње је по-

лики и за који је сам саставио граматику. Народни језик, сеоски, био је Slaventunge, јер су Словени из Галије и Германије већ у то време били у положају готских робова.

2. Каснија сеоска словенска предања до нас су дошла у време када су у Германији и аристократија и народ почели да говоре на туђем језику, па је према томе и велики део предања превео усмено сам народ.

3. Такозвани Хуни, по квидама, сагама и свим предањима севера, припадали су сеоско - германским племенима која су се развијала од западних, франачких, само по томе, што су још били безбојници.

4. Назив народа Huni, Hune, Chuni, настао од првобитног назива Kwānā, Kuuen, Conae, Kunaes, помешан с готском речју Kona, Kuna, Quena, Kwānā, што значи жена, изазвао је, како даље видимо, сведочанства о хунском Амазонкама, а затим је прихваћен у писању, да би се избегло мешање имена по смислу.

5. Скорија сва лична имена у древним предањима су словенска. Нихова стапна измена очевидна је у варијантама различитих дијалеката. Језик је првенствено кимбријски тј. српски. На пример име Јуриј, у српском наречју Ђурђе (Јорије, Ђорђе) мења се у Галији у Georges (Јориј), у Даинској у Sjurd, затим у Siurit, Sivrit, Sivard, Sigurd и на kraју у новије Siegfried, састављено због објашњења смисла. Оно, скраћено у Sigar, Sigir и на kraju у Sig, означава победу, чувајући првобитни смисао имена божанства победе.

Од српског властитог имена Отчијен, Отчијо, Ичњо (у религијском значењу то је божанство олује, громовник, Перун – Foudre) латинско је Ignius, Egnius, а у квидама се мења у Haugni, Högni и на kraju у Hagen.

Лично име Јаромир, мења се у Jarfmar, затим у Jarfmar-rik (Rex Jaromir), Jermunrek, Ermanarik, Hermannarik. Гејзо - Gisle, Gisler, Giselher, Гурина - Gurin, затим Gudruna и др.

Описујући историју Гота (у којој је велики део владарских, рођовских имена, очигледно словенски, јер су прозелити десима наставили да носе древна родовска имена, како и у време примања хришћанства), Јоријанд, не објашњавајући разлоге, примећује да је код Гота био обичај (?) да носе хунска властита имена.¹⁾

6. Бусена народна сењања о Атими, толико су се сачувала у писменим предањима запада и севера Германије, колико су догађаји могли да се пренесу до летописа, сага и квиде, које су дворски скадди мењали у славу нових династија.

Четак речи Немац, Немчин, Nemæs. Зато у Венгрији Nemæs значи нац, владар, Немезеуз - држава.

¹⁾ Сар. X. Он то пише говорећи о Темфу, Ирвакијевом сину, додељивши га Готима; зато, ако је персонат Јоријанду, Телеф је био Гот који носи хунско име, а ако не верујемо, онда је просто Хун тј. Рус.

**РАТ ПРИБАЛТИЧКИХ И ЗАВАЛТИЧКИХ СЛОВЕНА СА
НАСЕЉЕНИМ ГОТИМА-ДАЧАНИМА КРАЈЕМ I ВЕКА ПОСЛЕ
ХРИСТА, НА ОСТРВИМА ЗЕЛАНДИЈЕ**

Изучавајући историју древне Германије и водећи мучну, не-прекидну борбу са нејасним, измешаним предањима и са тешком муком извлачени из њих истину, Јуден¹⁾ сазије, да се та по-метња не налази само у историји, него и код историчара, који су, из знања или незнанња, нарушавали најобичнији смисао предања.

Тај праведни прекор не пада толико на древне историчаре, комику на историчаре заиста варварских времена, када се нека-даштина постојаност, добросавесност и разговетност у преписима рукописа, заменила фалсификатима, смишљеним и незналачким изменама, због потребе времена и због учвршћивања у средиште историјског генеомашког стабла не само придошлих личности, него и народа.

Да би се избегле пометње у истраживању истине, коју је споменуо Јуден, ми се окрећемо обичном смислу предања, не бојећи се толико њихове таме, колико затамњења.

У издатом покушају прегледа и казивина по народном предању о првобитним насељеницима Германије,²⁾ објашњено је да су историји познати Свеци, у суштини Словени;³⁾ а такође је одређено и време пресељења Гота из Дакије на острва Балтичког мора. Сада треба обратити пажњу на њихово насељавање и ширење по читавом северу.

Али поновимо узорке пресељења.

На самом крају I столећа после Христа, император Трајан се подигао у свеопште гоњење Јевреја.

Првосвештеник Гота у Дакији, Фридумфзон, кога сви зову Оден, почeo се припремати за пресељење на север са својим дртарима (жрецима), диарима (веможкама) и народом, који се већ поделио на Остроготе и Визиготе, али то пресељење првенствено се односило на Визиготе.⁴⁾

¹⁾ Hist. d'Allemagne, par Luden. Edit. par M. A. Savagner.

²⁾ "Индо-Германци или Сајсанци".

³⁾ Измена ѕ је у јој била је уobičajena ингр. слобода, слобода; Slep, Svak, Schlaf - сан; исто тако и Slave ce претвара у Suave; Slavaland, по кицадама Suafaland.

⁴⁾ О пресељењу Гота на север, шведски историчар Далин каже следеће: "Оден је скрично водио рат са Ванима (Vani, Vindil - Венди Дакије), прекинувши дружељубиве везе са њиховим владарима, и сауз међу веможкама оба народа. Али он је најважао на себе казну најсилнијег непријатеља - Римљана, који су га под војством Трајана, напали у његовој сопствености земљама (у Дакији). Већ Гота више није могао да буде безбедан у свом престоном Аскорду (?) и зато се удаљио у суседство Скандинавије, остављајући земљу (из Дунава) своју брану Ве и Вале (Остроготија)."

Ми смо споменули у уводу, Гилву, владара Скандије, по казивању Еда, првог прозелиту Гота, када је њихов Годрејм био још у недрима Карпатских гора. По том предању из Еда, Одеј је послao слаткоречиву *Гетиону*¹⁾ да понизно тражи од Гилве земљу за насељавање. Она је тако отчишила Гилву својим речима, да јој је владар Скандије дозволио да заузме онолико земље, колико може обићи за дан и ноћ плутом. *Гетиона* није била гаупља од *Дидоне*²⁾; она је упруга у пугат четворицу својих синова, добрих волома, које је родила са некаквим великаном³⁾ (*Risar*), заузела огромно пространство и као додатак спустила се до мора, када је и освојено острво Зеландија (*Seeland*).

По предању одређује место насељавања Гота-Дачана⁴⁾ на север. Осим тог сведочења, она одређује чак и број преображеных Гетиониних синова (тј. руских племена) из земља, које је она већ могла да упрегне у јарам и који су, треба приметити, као готски прозелити, наставили да носе своја народна властита имена, као Руси после прихватавања хришћанске религије, а и данашњи Срби и други подунавски Словени.

На тај начин острво Зеландија и јесте та полазна тачка, коју је Јорнанд узео за Скандију и отуда су "Готи, као рој пчела налели на тврду европску земљу".

Стварно је са острва Зеландије почело њихово ширење помоћу пропагирања вере, после чега су следиле и победе. Њихова управа била је теократска, као код Израелитана, све до преласка на царску и зато је она била супротна управи древних Германа и Скандинаваца. Готи су се управљали по првосвештеницима, који су припадали себи и царској власт.⁵⁾ "Најстарији житељи Скандије, каже Далин у Историји Шведске, клњавали су се Једином Богу у три лица; али замислили *Оденове* и *поета*, примењује он, *искривиле су то учење*. Да би се што више оно сведело насељеницима Скандије, Аси или Готи, прихватили су имена њихових божанствава и сами убеђивали народ, да су то прави богови".

"Пресељење Гота никад се не односило на епоху дубоке брачности, како је написао Јорнанд: оно се догодило вероватно почетком хришћанске ере". Geier. Hist. de Suede.

Измазак житеља Дакије, римских изгнаница, на север, приказан је на Трајановом стубу.

¹⁾ Одеј треба подразумевати готску религију.

²⁾ *Дидоне*, колонизаторка Тира на обалама Африке. Она је, по страном народном предању, тражила код домородача земљу за насељавање, на неу од воловске коже. Изрезана кожа на траке и истегнута у струпу, дала је доста простора за оснивање града.

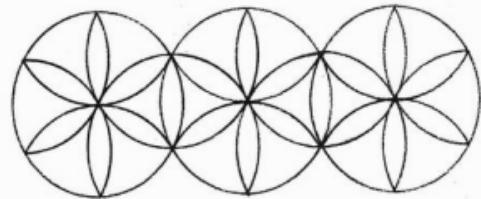
³⁾ Велики војни састав Руса, дао је Готима смисао речи *Rise* - великан.

⁴⁾ "Quod Graecis Gothi et Getae vocati, Romanis Dani et Daci dicuntur" Olai Vereli Hervarar saga, Cap. X.

⁵⁾ "Rex et pontifex" Jorn.

"On voulut voir dans Odin et les Ases les types primitifs des dieux du Nord, quoique la Saga elle même les offrit comme des prêtres. Hist. de Suede. Geier.

Али је до хришћанства инститтивно сазнање о тројству божанства припадало, како смо већ објаснили, само сајванском веровању; зато је Одеј, кога су презирали многобојци,¹⁾ донео са собом деизам, преобрађујући га за сајванске многобојце у спољашње атрибуте њиховог тримуртизма, исто као што се касније, али већ тешко, тај исти деизам Гота скривао од хришћана под називом аријанизма, претварајући се наводно у атрибуте веровања у Св. Тројицу.

Тако је мешавина једног и другог веровања, у мрачним схватањима прозелита, градила и у народним предањима ону познату "митологију севера", у којој, пре свега, треба одвојити *Јединог* у тројству, од готског Адона.

Окренимо се сада древној историји Даније или боље речи острва Зеландије, јер до времена *Јаромара* или *Ерманарика*,²⁾ Данија или северна Дакија је само привремено изашла из састава тог острва.

Одступајући од процена историчара и хронолога, по којима оснивање даког краљевства³⁾ потиче и из времена Данџа и из времена Дане, савременника цара Давида и из 1038. год. пре Христа и на крају из 60. год. пре Христа, када се по Торфеју, завршио "*Asianorum in has terras transmigratione*", ми знамо само по предању, да до Оденовог пресељења, тј. Гота на север, није постојала *Дакија* или *Данија* и због тога сматрамо да је њено оснивање било 98. године после Христа.

До оснивања Даније, на кимбријском тј. српском полуострву били су познати следећи кнежеви или жупани:⁴⁾

¹⁾ "Des payens n'éprirenter Odin, et rendirent un culte à Thor". Geier.

²⁾ По данском летопису *Jartmar*, по Саксону Граматику *Jarmericus*; по Јорнанду *Ermariacus*; по книнцима *Jormunrek*.

³⁾ "Dani, ut testatur veteres historiographi, tempore Saruchi, proavi Abraham, regnum, quod nunc Dania vel Dacia dicitur, intraverunt, venientes de Gotthia". Erici Dan. Reg. Wratislai VII. Duci Pomeraniae filii, historicaria narratio de origin. gentes Danorum. Hist. Goth. Vand. et Langob. H. Grotio. 1655.

⁴⁾ Hist. de Danemarc. par. J. B. Des Roches. 1740. apud Annal. Gothl. et Suaningius Chronol. Danica.

Segub или Segud	- његова престоница била је у Кимбрији.
Adtze(r)	- Ацо.
Truidus	- Тројдо, Тројден.
Thielvar	- Телемир, Тербел (?). Пренео престоницу на острво Зеландију.
Ostred	- Острад, Остроја.
Guthius	- Годоје.
Truidus. II.	- Тројдо II.
Toreld	- Туго (?).
Jelling	- Јело, Јелашин.
Viset	- Вичо, Војица.
Bogh	- Богоје.

Богојев зет, Вичан (Witton), владао је градом и облашћу Sleeswig на реци Slye; житељи области били су Sigulones или Slevones.¹⁾ Острва: Зеландију, Langeland и Моне, називали су Withasloth²⁾ или Wideslete.

Сва та имена могла су се сачувати само у предањима у вези са готским пресећеницима.

Кимбри, тј. Срби са полуострва, често су ишли у потеру за морским разбојницима, који су живели на стенојитим острвима иза Фризије и били познати Риму под именом Saxones, од saxum - стена.

За време морског похода кнеза Богоја против Саксона и Фриза (приморских Франака), под утицајем зеландијског велможе,³⁾ званог Humblus или Humlius и оженилог Вичановом кћерком (Witton), Витеслотска острва (Withasloth) одвојила су се од Србије и изабрала ка кнеза свога Дана, сина поменутог Хумла.⁴⁾ Од тог времена Готи (Зеландски) су добили име Данци.⁵⁾

¹⁾ Hist. de Dan. Des Roches.

По Саксону Грамматику и Маурцију, Sclav, злани и Вандали, били су суседи Срба (Кимбра). Зато су племена, посебно Словене или Словенка, по пореклу од Славаја или Славка, који је живео око реке Саве.

²⁾ Сијани: Wit-vicum, срмен, рошен; Витъ - суд. Slott-Schloss; Sluta - затварање. Код Gragras: Vitthalus, значи ослобођен од казне.

³⁾ "Erat autem Humblus iste e propria gigantea, et in Sialandia auctoritate, ac portentis eminente". J. Meuris Hist. Danicæ. L. I. 1638.

Нема сумње да је тај родничаник Скиоидунске династије Јордановад Химал.

⁴⁾ "Sea uijets laisésent alors le nom de Goths pour être appellés Dani". Hist. de Dan. Des Roches.

По Hervarar Sagи, Humli је био хунски цар: "Eitt sumar er Heidrekri Kongr var i hernadi, kom han lidi sinn vid Hunaland: Humli hiet kongr er par riedi fyrir: dotter hans hiet Suafa". тј. спремно се краљ Гејрек је рат и дошао с војском у земљу Хуна, којом је управљао краљ Хумли и који је имао кћер Суафу (Славица, Славица).

После Дана био је изабран његов син, такође назван Humli, али због мирне нарави, лишио га је престона његов брат Јути (Lothe, Lother), кога и предање назива, сходно смислу имена, љутим, жестоким.

По некним легендама, после Јутој, царевао је пет година Хумлијев син, Богоје (Boghi), али га Саксон не спомиње⁶⁾ у својој историји Даније. По Саксону следи син Јутој, Скиоид; по Торфеју и Резенију,⁷⁾ Скиоид је у ствари Оденова чиста крв, зато што се у Langfedgatal води да је: први цар Даније Odin, за њим следи Skield filius ejus, од кога и почиње династија Скиоидунга (Skioiudungar).

По Langfedgatal следи Fridleif, син Скиоиде или Чилда, затим Фроло; по Саксону и Меурсију следе: Gram, Suiipdag, Guthorme (Годомир) и Hading (Годеч), који је био ожењен Рогнедом (Ragnilda одговара Рајна, Рајница), кћерком руског кнеза, званог по летописима Hugon, Naquinus, са којом је имао сина Frotho (Врато, Вратој, Вратислав) и кћер Swanthuite (Световиду).

Фроло је био славољубив и код њега је била обавезна такозвана војна вештина, као принцип. Да би победио Драна (Drapo), кнеза Курда или Куруна, он је укопао део своје војске под земљу и навео на њу непријатеља, одступајући, као да је побеђен. Да би разбино флоту Драна (Drappo), руског кнеза, он је у том послу користио рониоце који су избушили непријатељске лађе. Да би брзо узео (Ieapere astra usus) град Плесков (Peltisk) или Пултуск, он се направио мртваг. Житељи града, видевши да непријатељски војници колапају гроб и праве триизну своме краљу, са радионишту су почели, по обичају, да славе Васпасију,⁸⁾ за избављење од злог непријатеља, нимало не очекујући да ће им се "мртви" Фроло појавити на слављу.

⁵⁾ Saxonia Grammatici Hist. Danie. Editio Steph. J. Stephanus. 1644.

⁶⁾ Edda Islandorum. 1645.

⁷⁾ "Jam securi et excubias negligebant, at in luxum vertebantur, idque gnari obssessores, urbem, invadunt, ac deripiunt; et Vespassium quoque regem inter lusus, atque pocula interficiunt". Ioh. Meuris. Hist. Dan.

Haldan	- Хладен.
Roē	- Рао, Raio
Helgo, у старим квидама Hölg.	Олег. У његово време кнежевоје скандинавским полуострвом Atislus (Атислав), син Годобрата (Hothebrad)
Rolvo, Roolw Rolvon или Harald-krage	Ролв, зван <i>Korlaz</i> (Krage, по дачком значењу, по објашњењу Саксона: "пља са полудесеченим кореном" - "truncus cuius rami se-truncis sunt"). По Далину њега називају Vendil-krake, тј. вендска корза или врана (<i>kraguz</i> - врана). Годо, Годој. Убијен у сукобу с Божем или Богојем (<i>Bous</i> , ¹¹ сином тј. Оденовом) наследником и сахрањен по руском обичају. ²²
Hothe(r) (Haudo).	Rao, Roar. У његово време кнез српског полуострва (<i>Cimbria</i>) био је <i>Jarovit</i> - Horwendil, Hordenwil. Војбор. Основао је град у Србији (<i>Cimbria</i>), назван по његовом именику <i>Wiburg</i> .

Следе: Weremund, Ulfo или Olaf, Dan II, Hugleth, Frotho II, Dan III, Friedlev и на крају Frotho III.

До сазревања Frotha III, државом је управљало 12 диара, а неки од закона били су следећи: "ко жели виђење са краљем, плаћиће за ту част одређену таксу днаријма. Ко жели удати своју кнеп, обраћа се њима за добијање дозволе, доносећи одређену нахијду". *"Neque fas virginibus nubere, nisi quas experiundo tales esse ipsi prius cognovissent"*.

У његово време, по Саксону су Словени, а по Меурсију Вандали, под војством кнеза Струничка (Strunico), напали на српско пољустројво (*Cimbria*), којим су већ владали Готи - Дачани.

Почео је рат на копну и мору; Словени су били побеђени, а најпознатији међу њима разлетали. Али да би истребио војни стаљеж Вандала (тј. Словена између Лабе и Одре) и потпуно покорио Вандалију, Фродо III је употребио војно лукавство, по коме не за-

¹¹ Лично име Вео, Beowa, Beowine (Бого, Бојо, Bojan) мења се у немачком у Beowulf - херој у англо-саксонској поеми VIII века коју је пренео А. Ейтјлер. У именима севера завршетак uif почиње од обичног, у новије време код Румуна, завршетак ua. На пример: Радо, Раду - одлате Radul(i); тако и Бојо, Бојула - Beouulf(i).

²² *"Cuius corpus magnifico funeris apparatu Rutenus tumulavit exercitus, nomine ejus insignitem extrema colum"*.

остаје за својим претком Фродом I. Наводно, припремајући се за велики рат, он је позвао прогласом у службу све кнезеве, вitezове и бојаре са дружинама, обећавајући и злато и славу и богати плен. Обичај словенског војног стаљежа, како описује Тацит (гл. XIV), био је такав: "ако у рођеној земљи влада дуго мир, онда велики број јунака (nobilium adolescentium) одлази да стиче славу у тубјим земљама".

По том основу, скupили су се они и код Фрода, нимало не сумњајући да веромоство такозваног добrog народа ствара мало оруђе у велике успехе. Намамивши их у рат, њих су посекли, погушили и повешали. После тог подвига, Фродо III је, разуме се, покорио незаштићену и инаоружану Вандалију и узео титулу дачког и вандалског краља.

Фродо III се, по савету својих 12 диара, оженио кнепком Гану (Hun), хунског кнеза, Јаницом или Гануцом²³ (Hannunda). Гану је упутио посланике, који су се по обичају, до објаве разлога доласка посланства, три дана гостили. Посто кнегиња Гануца нипошто није хтела да се уда за Фрода, посланици су позвали врачару, која је ју опчинила, представљајући јој Фрода као *младића који вреди за дојвицу*.²⁴ Од тог савеза дратори и диари надали су се *великом Blazу*. Али то се није догодило; на двору су биле две струје: Гануцу су отерали и скренули Фроду пажњу на Алвиуду, кнеп Готара, норичком (норвешког) владара.

Уређени Гано, хунски кнез, скупио је огромну сувоземну и поморску војску. Са њим се подигло, по једном казиванау 69, а по другом 170 и чак 200 кнежева са својим дружинама, што је укупно било 900.000 војника. Поморске сице водио је руски кнез Олимир (Olimar).²⁵

Седам дана је трајала битка. Преко три руске реке, требало је прећи по балванима, као по mostу. На крају, уз помоћ свог норичког војвода Ерика, Фродо је успео да разбие руску силу. Али, после победе, *милостиво* је поклонио Олимиру у власништву Холмоград (Holmgardia, погрешно Holingardia), Јану (Janep) Коногард (Conogard, Kánugard, Кијев-град), другом Јану, брату хунског цара Саксонцу, Рай (Revillum - Равул, Rayla) Оркадска острва, Дејамиру (Dimar) Хелзингију, Јаробор, Јамтор и Лапонију, руском кнезу Доки (Dago) Естију. Тако се, како каже Саксон Граматик, владавина Фрода са истоку раширила на Русији (Rusciam), а на западу се граничила Рајном. Али из овог преbroјавања *поклоњених земаља*, ми само видимо имена владајућих руских кнежева, који су

²³ Српско мушки име Гано, Јано; женско Јанка, Ганка; Јанница или Ганница, Гануџа, Јоаница - значи кнеп Гано или Јана. По Саксону Hannunda (Гануџа); по Меурсију то име је променено у Hermunda: "Hermundus Hunnorum Regis filium".

²⁴ "Qu'il se servait également de deux mains". - "Frothomene laevam tanquam dextrâ uitentem". Sax.

²⁵ Вероватно Јармар, У српском одговара име Оливер и женско Оливера.

ратовали са Фродом III, а из наставка историје Даније, видимо, да поменуто власништво нису наследили његови следбеници, јер је измишљено.

Из брака са Алвидом, Фродо није оставил наследника; његов син *Фридлев* (Fridlev, Frideleif, Frialaf) из првог брака са *Ганцом*, кћерком хунског кнеза, *васпитавао се у Русији*.¹¹ Попшто њему није било ни трага ни гласа, Дачани су решили да изаберу из своје средине најдостојнијег, а посебно оног, који ће боље од свих да састави сплит за сећање на *великог кнеза Фрода*.

Од свих склада, који су се такмичили за право на престо, част је припала *Јарну*¹² (Hari[nt]), али цареваша посте није дуго трајало. *Фридлев*, који су на руском вероватно звали *Преслав*,¹³ сазнавши за очену смрт, послao је у Данију посланике Јарну са поруком, "попшто у Русији не постоји закон, по коме би некакав гуслар помоћу својих стихова (*вирши*) стекао туђе наслеђе, онда му он предлаже да оде добровољно или да се спреми за рат".

Јарн, узајајући се у свој народ, скупно је војску и пошао у супрет *Фридлеву*, али мач није био његово оружје и он је био принуђен да бежи у Србију (кимбријско полуострво), а затим на острво, које су и називали по његовом имени *Ниагноа*.

Фридлев је ступио на престо Даније. Оженио се *Јурицом* (Ju-ritha), кћерком неког *Грубана*¹⁴ (Grubbo, Grubbon) и са њом је имао сина *Олега* (Olav), који је у свему био природно обдарен, али шкргат. Вероватно за време његове малолетности, после *Фридлева* следе: *Frotho IV* и *Ingell* (Ingiard, Jugon),¹⁵ његови стричеви.

Олег је мудро поделио своје царство двојици синова, *Гаралду* и *Фроду V*: једном је дао у наслеђе сву земљу, а другом сву воду. Због пријудне зависности једног од другог, требало је да буду у узајамној љубави и договору, али је *Frotho V*, одиграо у историји Даније улогу, својствујући његовом имену (*Fraude, Fraus - лукавост, сплетак*)¹⁶ и утопио свог брата воденим силом, а *Гаралдову* деца осветила су оца и убили су Фрода користећи земальску силу - оган.¹⁷

После митских лица следе: *Siwald* (Всевлад), *Sigar* (Sigard, Sigurd), *Siwald II*, затим следе имена петорице владара: *Ostinar* (Ос-

¹¹ Види Саксона и Меурсија. "Ex Hanunda, ut videtur, filium Fridlevum sustulit, mox in Russia relictum". Meurs.

¹² Српско име *Јарен*.

¹³ Слово F, у готском, у већем делу замењује руско и грчко π; напр.: πρε, προ, πραε - фт, πυρ - Fyt, кост - Fasta; прни - first.

¹⁴ Гроббо, српско име.

¹⁵ Српски Игњао или Огњен.

¹⁶ Словенска реч *вражј*, *врагъ*, нечисти дух, садржи у себи смисло речи *frau* (F) замењује сада *B* као у речи *воръ - fur*.

¹⁷ Приповедачка алегоријска линија. *Водичи* и *Горњића*, припадају такође дач-ки краљеву. Следећи краљеви: *Haldan - Хладан* [*Frost, Harald, Hallir, Hald* olim *gigantes, vel monticolas significavit*, tj. *Горњићи*]; *Unguin - Огњен*.

тар] *Остромир* - владар Скандије; *Hunding* (Годан или Годеч) - Земаљије; *Гано* (*Hanpon*) - Фионије; *Hath[e]r* (*Годож*) - северне Кимбрије [Србије], а *Roric - Рјурик* (управо *Pao*) - јужне.

Haldan III - Хладен III.

*Harald III.*¹⁸ Харалд III једини је разједињен поседе Даније и закључио савез са вандалским кнезевима *Дуком* (Duc) и *Доланом* (Dolon), који су се прославили походима на Британију и Аквитанију. *Ringon I* (*Раноје* или *Ранко*), ситонски кнез, припојио се Свејији (*Sveathiod, Svavaland*) или скандинавској Славонији, дачкој држави.

Olo, Olon, Olaus - Олег.
Omund.

Siward (*Siurit, Siurd*). У његово време ситонски кнез вратио је Скандију, која је потпала под власт Дачана, а *Изимир* (*Ismar*), кнез вандалски или словенски,¹⁹ завладао је српском полуострвом и, проптерујући Сиварду на острва, узео за таоца његовог сина *Jarmira* (*Jartmerio*), познатог историји под именом *Ерманариј*. После Сивардове смрти, област *Дана*, *Дачана* или *Дацјана*, поново се граничила са *Зеландијом*.

По Саксону, 39 набројаних владара Даније по исландским источницима, скраћује се на половину,²⁰ јер од времена када је владао *Скиодом*, кога је поставио лично *Оден*, до Ерманарија, никако није могло проћи 250 година.

Осим тим процене, која се потврђује датим нам временом пре селења Гота на север, следе закључци:

1. Населиници се на острво *Зеландију*, Готи-Дачани су окружени са свих страна руским областима и словенским племенима. Они прво шире свој утицај на кимбријско или српско полуострво, затим на Словене - *Вандале* или *Венде*, на словене - ситонску земљу у Скандинавији, затим на приморску холмоградску *Русију* и *Русију* комоградску или хунуградску. Непрекидну борбу воде са Србима, Словенима, Вандалима, Русима, Хунима и сви те опште називе често замењују једне с другим.

Легенда или песма о *Боју*²¹ (у историји Даније *Bous - Бој*) општијије набраја готске и дачке непријатеље.²² Етмилер, у предговору свог превода те песме, закључује: "Готи и Дани (Дачани) јав-

¹⁸ Име *Harald* мења се у *Aril, Aris*; напр.: *Harals-tid-Arils-tid-Aris-tid*. Због тога, ово је *Nato, Jaro, Јарни-Јорије, Јорије - Jurgel*, од кога се гради *Harald*.

¹⁹ *Iammarus Sclavorum Rex*. *Saxo, Meurs.*

²⁰ *Dynastiarum et Regum Daniae*, per Thorm. *Torsaeum*. 1702.

²¹ *Beowulf Heledengedict des 8 Jahrh.*

²² *Готија како дакија*; *Ptoj.*

љају се у песми као рођаци; сви други народи (севера) су у непријатељским односима са њима".¹⁾ Ти, Готима непријатељски народи су следећи: Свеони (Swéon), који су се уопште звали Scilfingas (Словени), Франци, Фризи, Хуни (Hugas), Хрвати (Håtwere), Héadubearna (?), Вилице (Wiflinge), Wiahinge, Merewioinge, Gifthen (Жијани?), Бродичи или Брановци (Brondinge), Brentinge, Gundskilfinge или Gundimannen (Gundi=Huni).²⁾ Вандали (Вендри) - Wendla leod, Vendlas.

2. Скоро сви набројани владари Даније носе словенско-српска властита имена. Разлоги су познати. Населавши се у земље својих прозелита и завладавши њима духовно, Готима је било неопходно да се, због материјалне превласти, накалеме на родовска имена, која су носила сва права на земљу и покорност народа. Само тако се објашњавају Јорнандове речи, да је код Гота обичај да носе хуничка имена.

Да се запитамо сада, какви су били односи скандинавских Свеонона са Готима? - Била је мржња и непрестана борба, коју није могла да затери историја и поред жеље историчара да зближе дошљаке са домородцима.

"Они (Свеони) су непрестано били у рату са готским владарима - каже Гејер у Историји Шведске; али, не усуђујући се да одступи од наметнутог мишљења, да су дрвени Sueoni истог пореска као и Готи, Гејер доаде: "ти стални непријатељски односи Свеона и Гота, доказују, да јединство пореска (!) и веровања (!) та два народа није искоренено њихову независност и узајамну мржњу?"³⁾

Сличне хипотезе, супротне истини, скоро увек откривају саме себе: "ипак, каже на другој страници Гејер, ти народи (Свеони и Готи), данас помешани, били су дуго времена различити, али још одавно их је уједињило јединство теократске властите?"⁴⁾

Наведено прве владаре Скандинавије и погледајмо, нису ли њих, упркос смислу и ходу историје, сродили са Готима. На стаблу родословца, као и на обичном стаблу, није могуће сакрити резове калемљења.

Владарски род Свеононије био је Јинговски или изражавајући се на српском, Јановски, настао од родоначелника Yngae - Јику,

¹⁾ "Die Geaten (Gothi) und Dänen erscheuen befreundet, die andern stehn ihnen feindlich gegenüber".

²⁾ "Die Dänen oder Schildinge (Skioeldungar) können nach dem Beowulfie nur auf den inseln sitzen. Ihr könig Hrödgar wohnt auf Seeland".

³⁾ "Дани, као и Готи, не дем се на племена, већ на East-Dene, Sudh-Dene, Nordh-Dene, West-Dene".

⁴⁾ "Sunt autem [in Germania] nations"; Fresones, Rugini, Dani, Hunitini Saxones. Bedae Eccl. II. Clav. Dr. Шафарика.

⁵⁾ Није их сједињило дрењко веровање, већ хришћанство, ако се говори уопште; појединачно, не спорим, да међу Сајонима и у Тракији и у Данској и на острву Зеландији, није било следбеника теократије Гота.

Јанко.¹⁾ По другим легендама тај родоначелник био је Ivar;²⁾ а по очевом роду звао се Sigurd - *Sigurdska atten*. Али, одбацивши обични помоћни завршетак на г, Ivar постаје Јео, Јово, Јован, Јано - Inge; Sigurd или Sjurd је потски изговор кимбриског или српског Џурђе - Georges, што значи да је Инговски или Јановски род био грана јујевског рода, од кога су потекли сви велики и обласни руски кнезеви. Свеонски кнезеви били су у историји познати под називом *Fylkis-Kuningar*, тј. велики и обласни кнезеви (*Skilfingar*),³⁾ исто као и обласни велики кнезеви под влашћу руског великог кнеза Олега.⁴⁾

Природно је да су историјска предања о том роду почела са оним кнезевима из времена насељавања и јачања Гота на северу, када је витешка руска песма почела да слави кнезеве који су ратовали са придоцницима.

У источницима о родоначелнику, као први кнез скандинавских Словена појављује се Fiolmer, Велемир.⁵⁾ У његово време "прочели се гласови о победама тубинских Гота на источним обалама мора".

После њега следи, по Inglinga Sagi, оплет митско лице Svegdir или Sigurd, али не и по Langfeldgatal или краљевском родослову. По Стурмезону, он је путовао у Годејм тј. у Готију. Дошаоши у Tirkland (*Bydskland* ?) и велику Свеонију или Скитију (*Swithiod ena mikla*), зближава се тамо са Ваном, кнегињом *Vanском*. Потом долази другут пут у велину Свеонију, где се налази "Вог mikil at

¹⁾ Inge, Yngue, Ynguar, Ingemar, одговара слов. Јано, Јанко, Јанкимир, Јанислав. Јаво се меша с Јово (Иво). Јован у санскриту Јани Ями, јома, млади; у готовом Inge, Yngre, Unge, Junge.

²⁾ "Владарски род Шведске *Ивареки* (*Jvar*), неки називају *Сигурдским* (*Sigurdska atten*)". Hist. de Suede, Geier.

³⁾ Skilia, Skilfing - област.

⁴⁾ Po Vilkinsa - Sag, приморске земље и острва, већ познати по готовим називима: Swithiod, Gautland, Svialendi, Skaney, Sialand, Iutland, Vinland, иноси су општи назив Vilkinsa land.

⁵⁾ *Fylkis konungen erant reges tributarri, vel qui parti exercitus sub auspicio Regia Up-saliensis praerant?* Lex. Swio-Goth. Iher.

Јасно је да се зове Велики Књаз, Кнез, Готи преокренути у *Fylki Cuneg*.

Нестор пише: "у том граду, столицију велики кнезови под *Олеговом влашћу*". Те Несторове речи објашњавају, зашто су се у древној Шведској, подвлачни велики кнезови називали *гердским*, тј. градским. Реч град (город), која уопште означава и област, преобратила се у Gerad, Gerd. Ти Герди имали су по 1000 војника; сетимо се, при том речи Цезара и Тацита о Свеонима или Словенима.

На тај начин и Vilkinsa land значи Велика Русија, устарни српски (Велика, Бела Србија) јер су Готи реч *Poe*, која значи обласни царство замењена речу *Land*.

По етруским написима реч велики, велих писац veleiki, vele, velche. Народ Етрурије, Volci, пребити су се називима *Velici*: "Volci populu di Etruria in Velici". Види "О јазмк Веласкост", стр. 29. А. Д. Черткова.

Треба приметити (види карту) да је назив Volci свуда неразвојан од Rasena, Rutunii, Ruggi.

⁶⁾ По Даниму Фиљмер, Фиљмер или Волдемар је син Инге, који се по родовском имену такође назива Унгае, Yngue, Ynguar.

Steina" тј. велика кућа у стени. У ту кућу намамили су га патуљи (духови) и у њу затворили.¹⁾ Чини се да је та легенда понављање предања о Гилчи, првом готском прозелиту на северу.

После Сигурда, ступио је на престо његов син, назван по мајци Wanlandr тј. Вански. Он је одбранio своје обlastи *Скандију* и *Голандију*, јер су их Дачани намеравали заузети и уопште је срећни водио рат против Јаромира или Ерманарика, који је продро победама у велику Славонију (*Swithiod hin mikla*) или Скитију.

Вански је умро, по прорачуну сумњиве хронологије, око 315 године и био по обичају спаљен, а његов прах је сахрањен на обалама реке Скутунге.

Његог син Войбор или Вишебор (*Visbur*) наследио је рат са Готима.

Дамалд (*Дамљан ?*), син Вишебора, победоносно је наставио тај рат и био је прозван *Iota-dolge*, тј. *генилац Гота*.

У његово време, каже Далин, иако нису имали већ толико посла са моћним Ерманариком, као *Холмоградске кнезевица²⁾* коју је он угњетавао, владари Скандије ипак су учествовали у храбром супротстављању *Холмоградана* и *Хуна³⁾*.

Та предања су довољна, да се схвати у ком су степену Готи-Дачани били туђи читавом древно - германском и скандинавском свету.

Треба ли рећи, да је њихова снага била у духу, раширеном у свим порама, као мора, која је рушila вредности традиционалног живота Словена. Одметнути чланови, као ренегати, преобратали су се у подмукави непријатеље својих рођака.

Са римским превлашћу саживела су се покорена племена Словена. Та превласт није се добила лукавошћу, него јуначким подвигима, што су побеђени уважавали. Али и Гота - ледени окови од којих би и душа промрзала, били су неподношљиви. Сурвост их је прославила. Описујући Ерманарикове победе, Тијери прича: "Готи пореде Ерманарику са Александром Великим, или визиготски херој не испловави ни великородност, ни мудру разбритост у управљању као македонски херој, који је знати бити толико милосрдан према побеђенима. Ерманарик и уопште готски победници, нису се тако прославили. Покорени народ није смeo ни мрднути, бојећи се да не звекну окови, јер нечовечне казне изазивају са парализантом. На поређање крстове, они су разапинали читаве владарске родове, а без иаквог милосрђа сатирали су по

¹⁾ Готија у Карпатима; Тотре, део Карпатских планина, на влашком значи камен. У Татранској области, данас Туровкој, живели су, по Птоломеју, *Teutisic* (*Туричи*); она је вероватно и била *Tirkland* Гота, још је вероватније да треба уместо *Tirkland* читати *Tydkland* (*Дакија*).

²⁾ Holmgard, Culmigeria, Ulmerugia, Colmisland - холмска Русија; главни град Холм (*Ulm*) на Вислу. (види карту код описа Индо-Германа).

³⁾ Житељи Кону-града или Хуна-града.

пољу жене, привезане за коњске репове. Али када су те суворости престајале побуном Руса и када су Хуни покуљали на њих као потон, тада су Готи смислили као оправдање за свој пораз, сужење и предрасуде, ширећи глас о појави чудовишта, рођених од демона".

"Име Гота, пише Шафарик,¹⁾ због њиховог снирепог поступања са Жмудом, постало је мрско. До новијих времена сачувала се древна општенародна песма:

"Perkunas Diewāitīs
Nemuszk Zemāytis,
Bet muss Gudu,
Keip szunū rudu.

тј.

Перуне, Боже,
Не мучи Жмуда,
Мучи Гота
Бесног пса!²⁾

Успеси свирепих Гота испољили су се појавом Ерманарија, када су посејани раздори и међусобне свађе већ могли послужити као главно оружје за победу. Ко је сметао Готима да помоћу тих средстава завладају и целом Европом, када је Западна империја већ падала под њихових утицаја, а Источна, тек што је поникла, већ се борила са аријанизмом?

Германска Русија истрајно се супротстављала Риму, све док се у недрима није зачео црв, али борити се са унутрашњом болешћу, већ је било тешко. Ерманарик је, покоривши Германију, одахнуо у очекивању распада римског организма, помоћу страних сила, смештених у Аквитанији и пада духовних хришћанских снага Грчке, захваљујући аријанизму или деизму под маском хришћанства.

Већ се чинило да нема спаса од Гота, али неочекивано Првијеће је са уживањем спремало за њих мору у недрима превласти.

Настала глад на северу, покренула је већи део лутганских војничких насеобина са Рајне и са обала Балтичког мора ка Волину на Дњепру, независном од Гота. Овде се сакупио громовит облак такозваних Хуна и у лицу Атиле појавио се бич Божија.

¹⁾ Славин. Древности.

²⁾ "Nostris quoque tempore Ragusinae matronae, cum arcillis Selvaneae nationis subcessent, eas Gotthus appellant" тј. "И у наше време (каже Тома архифакон), када се разгуче господе сређе на своју службичац словенског порекла, оци да их називају Гото-диникинама". Статија о распространjenju хришћанства у Панонији. Журн. Мин. Нар. Просв. 1841. ч. XXIII.

II

НЕРОДНЕ ГОДИНЕ И ГЛАД НА ЧИТАВОМ СЕВЕРУ ГЕРМАНИЈЕ У IV СТОЛЕТУ. ИЗЛАЗАК ДЕЛА НАРОДА ИЗ ВЕЛИКЕ (СЕВЕРНЕ) РУСИЈЕ¹⁾ У ПОТРАЗИ ЗА НОВИМ БОРАВИШТИМА.

Свеопшта неродица, која је трајала неколико година у Лидији, била је разлог исељавања дела народа, по жребу, у потрази за новим земљама. Под војством царског сина (*Τυρόπουσι*²⁾, исељеници су дошли ладјама на обале Италије.

Владари Лидије припадали су роду Ираклида,³⁾ насталих од божанства ратова и победа, тј. по спрском изговору, роду Ђуровском или Јурјевском. При досељавању, део Лиђана у Италији је добио назив Туричи.

У Италији, у областима Савина или Савијана (Savini, Sabelli) настале су такође гладне године и зато је народ, по свом исконском обичају, био принуђен да на годишњој народној скупштини, за време празника Vera sacra (зелене светковине, Ђуровдан) одреди по жребу, исељење младог поколења тамо, где ће их Бог одвести. Ту је такође вођа исељеника био *Τύρης* - родонаочални мит о посвећенима болу победе или *витештву*.

У IV столећу, око 365-370 године после Христа, слична несретна свеопште неродице захватила је север Германије. У Ситуну (Sigtuna) скупљени народ на *збору*⁴⁾ такође је принесо боговизма за очишћење, жртву бика или тура. То није помогло. Друге године, слично као некада у Кијеву "реше старици и бојари да принесу људску жртву од младог покоса, по жребу мачем на *дечака* и *девојицу*". Али, богови се нису умилаостивили. Очишћени животињском жртвом, очишћени жртвом из народа, а гнев богова се наставља. Жреци и старешине су решили да је ред да баде жреб на кнезевски род и - жреб је пао на самог кнеза Домалда.⁵⁾ И принели су као жртву гневним боговима, кнеза, гонитеља *Гота*.

¹⁾ Вилкин land, Велика Русија или Велика Србија, Северна Русија; по такозваним Баварским географијама, *Zerivar*; по другим списима *Zerivani*, "неколико царства (Русија), одакле, како уверавају, и потичу припадао славенским народим".

У имењу Срба, по грчким писцима - Кимбри, по латинским Цимбрим, по галским Самибри (по Историји Сеперији), Сабири, Северјани, треба тражити преведени смисао Нормана и Северне Русије; по преводу Гота-Дакије *Norge-Rige*, Nordmâlner; одакле латински *Norticius* - назив власника Србије; *Noricius* - назив скандинавских Србије.

²⁾ *Τυρόπουσι*: *Τυρόπουσι*;

³⁾ *Ιωνίκης* или *Αράξες* - *Ιωρές* = *Αρές* - *Αρεյ* симболична *Τύρη* (Бурој) - *Θυερός* (Ф-српски *Ђу*).

⁴⁾ У спрском збору, сабор.

⁵⁾ Ситунска област као погравнична са Чудајом, морала је да јде у састав војводске области, где се руска [војска] размештала по градовима или станицама, постављеним за службу по 1000 људи. Жижи пример тих украјинских древних војводства

Баш у то време, по речима Проспера Аквитанског, изашли су *Лангобарди* из удаљених предела Германије, са обале океана и из Скандинавије, да освоје нове земље, под војством *Ивора и Јама (Ivorejus et Ajonus)*.

Павел Варнефрид такође пише, како је неродица и глад натерала Лангобарде, који су живели у Вандалији, да реше по жребу, да сваки трени, способан за оружје, буде принуђен да остави своју земљу и тражи нову.

Није на одмет напоменути овде већ објашњено, битно значење назива *Longobardi*,⁶⁾ који је припадао војци, смештенују по граничном *Лугу* или по древном изговору *Лигу*, названој по граду, станицама или виљу *Брдо* (*Bardovicus*, *Bardorum vicus*), на левој страни Елбе.⁷⁾ *Луг* се простирало и на десној страни Елбе и по називима станица били су *Луги*, *Леси* или *Лужани*: дечански (*Lugou, Libo-*ио), романски или умански (*Лойтои ο Ομαοι*), боровски (*Лойтоι οι βοροφοι* и др.).⁸⁾

Σωύβοι Λογούβαρβοι тј. Словени *Лутго-Бардски*,⁹⁾ као погранична војска, били су без сваке сумње редовни пукови, који су одлазили било страже на *Брдо* (бортъ, граница) из свих осталих станица *Великог Луга*; или од победе Германика, *Лутго-Бардовски приколикоњи* се Риму и преобразио се у мирне, римске *Longobarde*, добровољну војску, познату касније под називом Франци (*Hfrancian*).

Од самог пресељења Гота из Дакије на север, а посебно од II века, оптиши назив на Словене по њима је био *Венди*,¹⁰⁾ због суседног приобаља *Wendland*, *Wendlân*,¹¹⁾ и тако је настала *Ванда-*

је биаша малоруска Украјина. Станиони поглавари, под велиним кнезом, звали су се у разним нареџијама: *хапијами, отелими, волијами*. Тај назив близак је грчком *Νυχάρι* и истоветан је са каснијим *капетаном* и *хауптманом*. У Моданџији хапијам се зове начелници војске, а касније су начелници разних делова управе, који замењују реч *надгледник (мониторији)*.

Бургунди (Burgundi, Burgus), настали од *Vindila* [*Венди*], имали су такође атамана (*Неприја*), које су бирали као и у украјинском козаштву и ныхова власт је трајала док их је пратила срећа. Они су билни одговорни за све несрете, за појауз бомести, за неродицу и уопште за сву беду. У Украјини атамани су билни такође подвергнути таквој сличној одговорности.

¹⁰⁾ *Индо-Германци* стр. 144.

¹¹⁾ *Луѓовски округ* (у хановерском краљевству), где су још остатци прастановника *Древљана* и *Глинцијана* (*Πτολεμαјевски Angli*), ипак у новије време назив *Lucie* и *Wendlanda*. *Види* *Пам. нариф. Залабински Древљани и Глинцијани* А. Ф. Гимфердинц.

Ту је *Lueneburg wald* - *Лунеборшки лес*.

¹²⁾ На њим се назива и *Lueneburg* (у хановерском краљевству), где су још остатци прастановника.

¹³⁾ У средњем веку *Bardeggak*. У *Gudrunar quipa*: *Langbarð litarf* - *Лутго-Бардска војска, конница*.

¹⁴⁾ Без сумње, у значењу *веноњи*, *вимони*, дужних да плаћају порез, државни (короновни)х. Птоломеј и Дион Касије, називали су их *Герици* (*Erz Gebirge*) и *Руске горе* (у држави Ритејеск) - *Венделским* и *Вонделским*.

¹⁵⁾ *Land, Lana, Lîna* - значи пероској земља *Laenstherettar-Landschaftar* (види *Ihre*).

лија.¹⁾ На тај начин и Лужани Бардовски или Лангобарди прозвани су уместо Словени Vinili, Бургунди - Vindili.

Повимо сада на исток Лужанцима или Лугарима, одабраним за исељење, под вођством главара, војвода или кнезева, Ивора и Јана.

Варнефрид, ћак последњег лангобардског војводе Дезидерија,²⁾ био је заједно са њим талац Карла Великог, али је успео да заслужи и искористи благонаклоност победника. Вероватно је на двору Карла Великог он и писао Историју Лангобарда. По обичају из тог времена, да се переклес свих народа са крајевима севера води из Скандинавије, Варнефрид одатле доводи и Лангобарде у Вандалију. Одатле, како смо већ споменили, неродица и глад тера део народу да крене у потрагу за новим земљама ради насељавања.

Код древних Руса све се обављало по савету рођене мајке земље, а код Лангобарда је о одласку војводе Ивора и Јана такође одлучила њихова рођена мајка Gambara.³⁾

Изашивши из вандалске области Scoringa (?), они су дошли у земљу Mauringa. По Равенском Географу, земља на истоку иза Елбе некада се називала Mautingpani. По нашем мишљењу под тим именом треба сматрати Приморску земљу.

Овде су они морали стечи право насељавања оружјем, али да би избегли крвопролиће, у договору са владарима земље, исход је одлучувао двобој, по обичају који се неговао у Русији: "не оружјем у општи рат, него борбом".

По Варнефриду, Лугари, Лугари или Лангобарди били су победници, али нису остали у Mautingani, него су пошли у Goland тј. по свему судећи у Галицију, која је без сумње и била уговорена у условима боја. У Галицији они су заузели градове или области Anthabat и Anthaib, Banthaib и Vurgunthaib.

Тешко је објаснити те називе, али Barthēn, Barthōnia, подсежа на Ердо, Bardungau; Vurgunthaib - Phrugundiones; а Бранцибор, Angerburg, као да се пресељава свуда заједно са њима, са Рајне и Елбе.

¹⁾ Vani, Vendī, Veneti, Vinili, Wānā, Vindili су само различити изговорни имена Венда.

²⁾ Desiderius име латино-хришћанско, јер Франци лангобардски - војска, којој је Јустинијан за победу над Готима, 548. године, дао земљу у Панонији, која је у то време припадала Остроготима, већ су биле хришћанки. Касније су они стапали ратовали за Византиту против одвојеног Рима.

Јордан, пишући Историју Гота у другој половини VI века, морао је знати за Лангобарде, који су под вођством Велизара победили Готе и добили на дар земље у Панонији, где су били насељени у IV столећу Остроготи из Дакије, који су побегли од Хуна; али он и каже има победника, него само каже да су Готи биле принуђене да се на крају покоре мочном Јустинијану (га. 40 "Словени се за наше греке свуда сипају снеге" (глава 23.).

³⁾ Вероватно Sambara - Sembria, Subria, Србија.

У том боравишту, два војводства сјединила су се у једну кнежевину. За кнеза је изабран Агелмодд,¹⁾ син Ајана или Јана, из рода Gungine (вероватно Gurgine), који је био најзначајнији по преку.²⁾

Даљи поход према Дону, Лугари су наставили под вођством Агелмонда и Ламича (Lamisco).³⁾

Следећи, разуме се пут, они су дошли до једне реке, преко које им је био потребан прелаз. Али ту су живеле Амазонке и прелаз је био у њиховим рукама. Без боја се није завршило. Ламич је ушао у двобој са главном и најхрабријом Амazonком, пливајући усред реке. Услов победе је - прелаз преко реке, а без сумње и пра-во смештаја на амазонским земљама. Ламич побеђује, прелази реку са својим покушавима и заузима земљу око ње.

Ту су неко време Лугари живели мирно, јер се није имalo са ким ратовати. Да би нешто радили, они су се забављали као и преси, како описује Тацит, хазардним игром бацања кости или dame.⁴⁾ Али једне ноћи, изненада су их напали Бугари, убили њиховог врховног кнеза Агелмода и ухватали му клер.

Ламич се инак осветио Бугарима за кнезеву смрт, гонио их и разбио. Победа је донела Лугарима богат плен.

После Ламича кнезевао је Јути (Lethus), затим Хлудевич (Childeoc), а после Годович или Годеч (Godeoc); али овде код Варнефрида почиве мешавина Лангобарда који су отишли из Дњепра, са Лангобардима који су остали у Бардојској области.⁵⁾ За нас је важно једино предање и прелаз дела лугарске војске од Рајне ка Дону.

Још је Страбон споменуо пресељење пре његовог времена (што одговара крају I века пре Христовог тј. после Цезарове победе у Галији), иза Еле, Евмондора (Εὐμονδορο - Hērmunduri) и Ланкокарпа (Λαγκοκαρπο), вероватно лугарских Козара.

¹⁾ Agilmundus је гајски облик, односно именима Agilla, Aguilan, Agilmar, Igilmar; спрски Јагмо, Јаглица, Јарес, Јарело, Игломир, Итномир, Огњемир.

²⁾ Ако је најзначајнији, онда је то Јуревски, Туђрјевски. По Њембершком кодексу читамо уместо Gungine - Turgine и претпостављамо да значи Ђулчески (Paul Warnefried's Gesch. der Langobarden, v. Spruner). Али, у том читамо слово N заменjuje R, из чега следи исправљено читаме Gurgine:

"Agilmundus filius Ayonis ex prosparia ducentis originem Gurginorum, quae apud eos generatorem habebatur", Hist. Goth. Vand. et Langob. ab Hugo Grotio. 1755.

³⁾ Српско женско име Ламенка.

⁴⁾ "Ad tabulam ludetur". Warnefrid.

⁵⁾ Припадали су држави владавине Херускида, земљи хрватској (горичкој). Име Godeov требало је бити исто као Odoac, познат као Одојокар, кнез лужичке (Herralia) и турчке области (Turkingia, Turcilingui) који је замаљио Италијом, по Јордану Неверту (LVII), и по Јордану је био цар Руса и Турчица (Rex Rugorum et Turcilingorum). У спрском и власничком језику личним именима додице се завршават као: Ладо, Аладе; Радо, Радује; као и Турчица, Турчи, Турчи, одакле Turcilingi. У имену Odoac слово R је обично додатак: уместо Thiodrek - Thiodrekt; Ermannarik - Jormintrek; Јанко - Jonak; Јонак; Ерг, Егр. Тако и име Odoac треба читати Odoaс, са паузом Но-доац, Godeoc, Godech.

Досељеници Негмундурци, тј. Хрвати,¹⁾ тумаче се као карпатски Бели Хрвати, који су се без сумње иселили из Белгије (старе Бело-Русије) и које Јорнанд назива по галском облику Hertmunduri. Страбонови Ланкосагри, одређују време првог преласка Лута са Рајне до Елбе, што одговара Лутарима (Lugii, Ligiones) лужичке области.

Што се тиче Варнефридог описа изласка бардовских Лутара у IV столећу и насељавања међу Амазонкама и Бугарима, ту он даје могућност одређивања њихове нове Украјине, која је обухватала за време Атила и целу Унгар.

При опису земаља које су заузели Словени и Скити, Јорнанд смешта Бугаре иза војних Козара (Agazziri, Chazares).²⁾ "Из њих (из Козара) простиру се по Прионом мору насеља Бугара, који су због наших греха постали толико познати". - "Овде су, наставља Јорнанд, некада изникла моћна хунска племена као густа трава, да би у два маха угушила све народе".

Део тих Хуна, нарочито познати Hunnugari, бавили су се трговином крзна са Херсоном.

Такозвани Лангобарди или просто речено Лугаци, Лугари, насељивши задњевропски велики Луг, морали су да путују кроз суседну Бугарску постојећим путем, од западне Европе ка Тауриди. Они су, како смо виделе, дошли до прелаза, према томе да предаЗа преко Дњепра, али овде су их зауставиле Амазонке. У предање о Амазонкама не верује ни сам Варнефрид, иако каже да је чуо, како на kraју Германије постоји некаква земља жена.

Доиста, по готским сведочењима, постојале су Kuenland и Konugard, тј. земља жена, град и област жена, али се касније раздвојило да готско тумачење у смислу Kona, Quena - жена, не води ни ка селу ни ка граду и да Kuenland и Konugard, не значе земља и град жена, него земља и град народа, званог Kuenle, Cnuene, Kunaе. Тад назив показао се као неприличан и неправилан, требало га је заменити са Hunni, Hunnaland, Hunnugard, нарочито што код Птоломеја, (по Јорнандовом обавештењу о месту живљења Хуна), на левој обали Дњепра живе Хойи, на десној Гючицо.

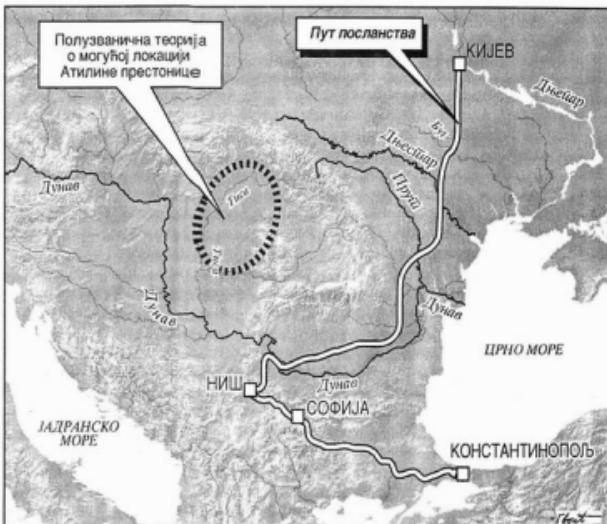
После тога Амазонкама је следио потпуни нестанак, тим пре што су и по Atla-quiја све Huna-Skialdmeyar или хунске шипитоносне дөве, изгореле са Атилиним дворицем; 'Арађојес' су испчезе, оставивши своју хунску родну земљу Птоломејевим Амадосима ('Арабохон'), који су без сумње били сродни скеленцима (перео-цишакама) ('Арађесај'),³⁾ па их заменили са Херодотовим 'Алаџиојом'.

¹⁾ Види "Индо-Германи".

²⁾ Јорнанд називају тај народ Agazires, који ми називамо сада Chazares". Географ Равенски.

³⁾ 'Арађојес' - Frachturman - скеленица, чунар, 'Анафа' - Fahrstrasse.

У опису Сарматије, код Птоломеја је Амадоса на истом месту где је био кијевски прелаз. Ту су и Хойи,¹⁾ и Напахоји и Roxani и чак Јасичи (Jasiges). Жељостају само Козари, али у Птоломејево време Casuari, Chasuaři²⁾ или Caziri су живели још уз реку Amasia, тамо где је био Луг бардојески, одакле су одлутали Лангобарди пре- ма Дњепру; њих вероватно и спомиње Јорнанд под именом Bardores (тј. LIII) у саставу украјинских народа, који су остали под вла- шћу Данка (Dinzeo), Атилиног сина.³⁾

Реконструкција пута византанског посланства и рептора Приска по А. Ф. Вељтману

¹⁾ Могуће, а без сумње и треба читати: Kodios, зато што слово K и X, у грчким рукописима често заменjuју једно за друго.

²⁾ Он их назива: 'Ulungures, Angiacires, Bittingores et Bardores'. Уклонивши при- додат готски завршетак на i, те називе треба читати: Ulzingi (уместо Ulcingar), Angi- аци?, Bittingi, Bardi. Ulcingi су према томе исто што и Ulzengi (Воленци), A[n]gaci (Јаси- чи?), Bittingi - Битјут; Bardi - Бједовци, Брединци.

III

КИЈАНИ

(Quenae, Chueni, Kunaе, Guni, Hunni, 'Ουννοι)

За напад на Готе, 375. године после Христа, Хунима није било потребно да дођу из Азије, јер су они већ одавно постојали у Европи, живели уз Дњепар и били познати Готима 1000 година пре Христа, ако је веровати неким хронолозима опште древне историје Гота, а посебно Дана.

Хуни не само да су били познати пре устанака на Готе, него су по Амијану, служили и као најамници у готској војсци и ратовали против своје браће, који су и дигли устанак предвођени Болемиром.

Место насељавања такозваних Хуна, одређује се и по периплу Марцијана Хераклијског (III столеће): "Τὴν δέ περὶ τὸν Βορούθεντην χώραν παραχώρα μετα τοῦ 'Αλανοῦ οἱ καλούμενοι Χοανοί", тј. "у окolini Днепра иза Алана, живе такозвани Хоани".

Не глађајући на то, препустимо Амијану, иако није видео Хуне лично, да их опише по готским причама на следећи начин:

"О хунском народу", каже Амијан, "омаш се говори у древним летописима (?). Хуни живе иза Меотског језера близу Леденог океана (?)¹¹ и њихова зверства превазилазе свако схватање. Одмах по рођењу деше, осмуде им лице ужареним гвожђем, да би им спречили раст браде.² Из tog разлога они израстају и старе ружни и бебзбрди као евнуси. Али уопште, они су јаки, снажних плећа и дебелих вратова. По необичном и погуреном тему, наликују на двоноге звери или на грабу обрађене балвane, које стављају на мостове. Том одвратном човечјем лицу одговара и гробуст у навијака. Они користе сирову безукусну храну и хране се польским по-врћем, као и неким полусировим месом, исеченим између ногу на сапима коња. Немају куће и избегавају их као гробље. Они немају чак ни колице; од малих ногу скитају по планинама и шумама. Кад нађу на кућу, колебају се да ступе на праг, чак и у крајњој нужди, јер им је страшно бити под кровом. Као одећу користе крзно или шију кожу од шумских животиња (куна и др.). То је обично и свакодневна и празнична одећа, коју не скидају са леђа док се не исцеда у рите. На глави носе капе савијене на страну. Своje длакаве ноге омотавају овчјом кожом. Та ружна обућа смesta

им да слободно ходају и због тога су неспособни да ратују као пешадија, али зато су као приковани на својим коњима, који су снажни, али трапави. Седећи на върха, понекад као жене, они обавијају све своје уобичајене задатке. Дану и ноћ су на коњима: са коња продају, на коњима купују, на коњима пију и једу и чак спавају, нагнути на ретку коњску гриву. На коњима се суди и расправља о пословима. Јуреши у борбама без икаквог реда, следе у гомили најхрабријег".

Описавши окретност Хуна у војним најездама, у групи или појединачно, са криком и галамом, њихову вештину у гађању из лука, у руковану мачем, и најважније, у набацивању омче на противника, Амијан завршава говорећи о њиховим колибама, лутају, о лукавству и страсти према злату.

У том Амијановом опису очевидни су сумњиви гласови о људима из приволжких степа, који су ипак могли учествовати у ратовима под влашћу Русије; али ти гласови помешани су са легендама о смелости лутајућих Украјинаца, које Амијан разликује по имениу Алани, закључујући чудним речима, да су Неури,¹¹ Будици,² Гелони,³ Арагити,⁴ Меланхлени,⁵ и уопште народи све до Ганга, ипак Алани. По Схолијасту:⁶ "Alani lingua eargent Wilzi decuntur, crudelissimi ambrones, quos poëta Gelanos vocat". Сви ти разни називи једног те истог војног састава, Alanes, Alaunes, Vulanes, Gelanos, Ulinzes, Wilzi - објашњавају се Амијановим речима: "ропстvu (тј. одговори поданичком слоју) они нису били изложени, јер се потпуцју од племените крви".⁷ Све до данас они бирају себи начелника (Атамана) који се издваја доказаним војним искуством".

На тај начин много различитих надимака древних Руа или Русина, - друштвеног и војног стајежа Словена, претварали су историчари и географи у различите народе. По обреду шишава и том називу (*vocatio*) они су их називали Косари,⁸ или косоносни, носиоци репа, по сиротастству или завету нежењства - Сармати; по насељавању крајина Русије - Украјинци; по слободном статусу - Волјани (*Wolani*), одакле су и Алани, Улани и др.

¹¹ Нерви, Норичи, Наровчани, по Херодоту су живели на Буту.

² Бужани.

³ Галичи, Галини.

⁴ По Јордану Agassires - Козари.

⁵ Димитровски Могильни - Mcárdzlanovi, по Херодоту су живели изнад царских Скита, тј. Руса (Ребљој); јер се Херодотова реч Русија - Држава, Великокнезовска област, заменjuje речу βασίλειον.

⁶ Види Слав. Дрек. Шафарик, Т. II., књ. III, § 41, прим. 79.

⁷ Спомињају да у њиховим песмама величаву Gelenos, указује на најобичнију ратничку песму:

"Улани, Улани, малеваны хлопши"

⁸ У Индији раджамане, такође су звани раджапутра тј. црнокући народ и Аријци (Арија) - племенити од Ара званог Марс или Харо.

⁹ Косар, Косак (косоносни), отуда гусор (кусар).

¹¹ То се већ не односи на Торпите - Калмике, него на Тунгузе, називане у страним картама Tingotei.

² Такве су биле приче споштено Амијану о лицима, изрivenim болињама или количничким црвјем (цецима).

Древност коњаничког стајежа, прослављеног и посвећеног служби обруччењем, напомиње и римско ordo equester - правило коњаника.

Одбацивши уз једноставне доказе који се налазе у историји, бесмислено мишљење о владавини некаквих непознатих Хуна - Монгола на простору између Дунава и Волге, Г. Венелин је увидео кроз таму византијских казивања, да је Атилино царство било руско царство, али назив Хуна он приписује уствари Бугарима.

То мишљење Г. Венелина засновано је по Јорнанду, који изводи Хуне из Bulgarorum sedes и по византијским списатељима, код којих су до X века подунавски варвари важили без разлике за Ските, Сармате, Хуне, Бугаре, Русе, јер су Грци схватали под свим тим именима један те исти словенски народ, као што ми под именима Турака, Отомана, Мухамеданаца, Османлија, Сарацена схватали исманлијански род. Питанје имена, места и значаја Хуна IV и V века, у северним источничима решава се као проста једначина, док је дефиниција сличног "непознатог", у већем степену важна за решење многих других питања.

Претходно приметимо, да су Готи, што се тиче њиховог веровања, сматрани Словене само за безбожнике. По свим предањима, сагама и квидама, у основама историје северних Гота и Дачана, већ постоји велико царство Hunaland, а по другом називу Hundingialand,¹¹⁾ чији су се житељи називали Huni, Hundingi, који су поклонили готском језику речи: Hedningar, Heidnar, Chedene, Heiden, истог значења са латинским pagani, infideles. Постојани назив народа Kuena, Gwâne, пре свега су преокренути у реч Hun, Hund, да би одговарало грчком Κύων, са којим су антитиритари олицити омрзнути симбол тројства, ликом троглавог Кербера, strајжара Платонове области.

Закључивши описивање земаља насељених Словенима (Suevi, Sueuoni, Siuioni, Siuoni), Тацит каже (тл. XLV) да су Sitoni у свему њима слични, осим што код њих управљају жене (quod femina dominatur). То управљање жене је доста сумњиво и вероватно се не односи на жене (Kona, Kuna, Quena, Kwâna, Chona), него на народ Kvânen, Konae, Chonae, чији је главни град по северним сагама био Känugard или Kiänburg. Обратимо пажњу на јединство назива области и народа Скандинавије са приобаљем финског залива. Из мора су Sitoni, по Птоломеју Хойбено; дуж обале мора су Sudeni. У Скандији, по Птоломеју су Phiresii; с ове стране Pruzze. Тамо Leuoni, овде Аливи; тамо Halandia, овде Galindia; тамо Smolandia, овде Suomalandia.

¹¹⁾ "Hundingialand принећено се називања област Саксоније, где су били Сечи (Saax) Велики Лута Германије. Види Helga-књига Hundinsabba 11, nota 4: "Slavos olim et interdum Saxones postea Vindos I. Venedos dictos, ataries nostris Hunos audiisse". - Тј. "под именом Хуна, наши прешци су подразумевали Словене, понекад Саксе, касније називавши Винди или Венеди". Edita Saem. Index. nom. progr.

Не објашњава ли се тиме пресељавање дела несталих племена преко мора или преко мора на источне обале?

У сваком случају Sigtuna је, по натписима на монетама Sigtuna, била област руских кнезева и то вероватно кијевског рода, а Ботнија и Сајјанја су биле са обе стране залива, чинећи део пријеђатровске велиокнажевине, са којом их северне саге мешају и о којој ће бити говора.¹²⁾

Али, да би јасније одредили какву земљу жене је подразумевала државност под називом источни Kwânaland или Hunaland, доволно је неколико извода из сведочења која још нико није опровергао.

Олај Верелиј у белешкама о Hervarar-Sagi пише: "Hunaland ita saepius vocatur Russia in Vilkinsa saga. Hanc nostri etiam diu vocarunt Hunegard"¹³⁾ тј. "У Vilkinsa sagi Русија се често назива земљом Хуна. Такође је наша стари називају Hunegard". - "Saxo Gramm. in vita Fronthonis III, Ruthenos et Hunnos pro iisdem accipit", - "Саксон Граматик Russ и Хуна сматрају један исти народ". - Helmoldo, citante Stephano, пот. pag. 191: "Russia est Chunigard (Conogardia. Sax. Gram.), quam Adamus Bremensis vocat terram femininarum et terram Amazonum". - "Стетанији, у примедбама код Хелмольда: Русија се називала Хунигард или по Саксону, Коногард, а по Адаму Бременском земља жене или Амазонки".

"Све словенске земље, пише Хелмольд, које леже на истоку и туне су богатстве, Дани су називали Ostrogard, а данас их такође називају и Chunigard, по бившем хунском становништву. Тамо је престони град (Metropolis) Chue".

Адам Бременски, тај престони град Руса, Hunigard, назива Chiven.

"Варјаји, тј. Нормани, каже Хаген,¹⁴⁾ у својим примедбама у изданију Nibelungenlied, називани су Кијев (по Хелмольду Chivé, по сагама Kiänuborg in Känugard) Sambatas, тј. сабирно место за лађе на Дњепру".

Г. Шафарик, чија су истраживања донела толико драгоценог материјала за објашњење словенског света, посебно средњег века, ни побијајући научна мишљења запада на рачун Свеба, не колеба се да призна Хуне за Словене: "Византијски писци, Теофан и Ке-

¹¹⁾ "In den Nordischen Sagas auch Kaenuborg in Kaenugard, dem Östlichen unterschieden, von den Kvânen in Finn- und Lappland [Cajanien]". Anmerk. zu der Nibel. L. P. v. d. Hagen.

¹²⁾ Hervarar Saga. Olai Verelii, Upsalae. 1671.

¹³⁾ "Die Vararae (Nordmannen) nannten Kiew (Kiewen, Chue (Helm)) die Hauptstadt von Chunigard d. i. Russland; in den Nordischen Sagas' Kaenuborg in Kaenugard) auch Sambatas, d. i. Sammelpunkt der Boote, am Dnieper".

Али приближавање смисла тумачи, најбоље ће се објаснити, ако се у речи Јариф-дајо замени ћи са п: Ђиће зињуб ђи, залихи реке, где се могу видети ладе. Тада љуби (заживе) је вероватно било уз Зборничиме (Зборничиме). По Vilkinsa sagi Атилија престоница се зове Susat.

дрен, именом Офвои називају Словене; западни писци, а посебно Beda Venerabilis (VII и VIII век) Хунима назива Словене; у германским народним легендама под именом Huni подразумевају се Словени, а у северним квидама хунски јунаци Jarisleifr - Јарослав и Jarizar - Јарожир и др. откривају у себи Словене".

Из свега тога следи најпростији закључак да су древни *Koуе* или *Кујаны* (Књига) из народних легенди ушли у историју Гота под именом *Kwâne*, Quene, Choani, Cunni, Chuni и на крају Hunni; земља Кујан, Кујанска или кијевска Русија, добила је назив Kuenaland, Konaland, Kunaland, Hunaland, а Кујев град - Kianugard, Konagard, Hunugard. Али по обичају Гота да свему дају свој сми-сао, Konagard је неизбежно морao да се преокрене у земљу жена, нарочито што су по народним бајкама у тој Јавољој земљи, живеле кијевске вештице, (magas mulieres Jorinanda) и обављале ѡаволске прославе Русалије.

Гласови о тој земљи жена и русалкама веома су стари. Херодот, као лубитељ народних легенди, по сведочењима Гота, описао је перекло скитских Амазонки и Сармате. Ствар је у томе, да су Хомерове 'Αλαύονος, који су дошли због одбране Троје из земље 'Αλιφια (ако само није 'Αλιφια),¹¹ у Херодотово време већ живеле изнад Карпати или Хробатских планина, где је некада била Бела или Велика Хрватска, затим Галција и где су по речима Херодота противице реке Тиграс (Дњестар) и Хипанис (Бут).

О пресељењу 'Αλαύονος¹² у Скитију, Херодот не каже ни речи, али говори о пресељењу 'Αριάύονος, после неуспешних ратова са Јелининима. Од тих Амазонки су потекли такозвани Сармати или Европоиди.¹³ На тај начин се земља жена повезала са земљом Амазонки, које Скити називају Οΐρπιστο, тј. убице мужјева, а историја Хробати,¹⁴ не обраћајући пажњу на русалке, код којих је био обичај да намаме мушкарце и да их голијају до смрти.

Ако су Кујанци тако давно познати историји под именом Хуна, онда је и њихова престоница Кујев (Kianugard) такође од искона носила надимак *мајке градова*, који је још Птоломеју био познат као Metropolis на Дњепру.¹⁵

Исконско постојање Кујева не подлеже сумњи. По вези између Балтичког и Црног мора, по прелазу преко Дњепра и вези Европе са Азијом сувоземним путем, његов положај чини раскршће,

¹¹ У Пафлагонији. Ту је, по Птоломеју, из Битиније на истоку Галатија; ту је град и земља 'Αριόνος (ако не 'Αλιφια), где су такође промазне Амазонке. Ту је и река Найс.

¹² Код Птоломеја, без суме због грешке преписничка, 'Αλούνες заменују са 'Αλούнонос.

¹³ Србојада. У козаштву се сачувала спрска реч сирома (сироматаши, сиромаш-тво), у значењу војника, јунака, нежење по завету, без куће, без порода. У том смислу су речи сироба, сирома, сирота - истог значења.

¹⁴ Οΐρπιστες; Οΐρπιστες.

¹⁵ По Нестору то име је дао Кујезу Олег, вративши га Јурјевском роду руских кнезова: "Ти буди мати руских градова".

које само себи одређује место за оснивање града и трговачког центра. "Полане, који су живели по горама, каже Нестор, водио је пут од Варјара до Грчке, а из Грчке су се Дњепром у горњем току, пребацивали до Ловата, а иза Ловата улазили су у Иљменско језеро".¹⁶

Пут Св. Апостола Андреја Првозваног из Херсоне у Рим, ишао је преко Кујева. "И уђе из Корсуња близу утица дњепарског, намеравајући да иде у Рим, те дође до утица и одатле пође уз Дњепар, по прилици га преће, заустави се у брезовом гори, а ујутру устаде и рече ученику који је био са њим: "видиш ли све ове горе; изнад свих гора сија благодет Божија: биће то велики град и многе цркве Бог ће подиди".

По Несторовом казивању Кујев су основала три брата: Киј, Шћек и Хориј, који су имали сестру Либед. Ако се има у виду да је првобитно перекло племенских имена по родонаочелику, а обичај називања насељење земље по мајци – због рођења на њој, по сестри – због пресељења историјских и по жени – због стицања власти, онда се објашњавају и кијевске природне границе Кујана, Чеха и Горала (Хорутана).¹⁷

¹⁶ Из Скандинавије и са острва Готланд и других, водени сваобраћај се одињио по Днини до горњег тока, близу Смоленска, а од Смоленска преко Дњепра у Грчку и Јерусалим: "Forst upp at watnifl, sum heiti Dijna, os upp gitum Risaland, so feri gotu þari quamti er Gríslana"; тј. Прошли су горњим током Днине кроз Русију и наставили пут до Грчке. - "Dan time war weg ostwoit um Risaland ok Grískland fara til Ierusalem". тј. у то време био је пут кроз Русију за Грчку и Јерусалим. Guta Lag. K. Schildeiner. Alte Erzähluinge etc. p. 107.

¹⁷ Име кијевског племеног поседа Ђековица, остаје у називу места Ђековица и Чеховица у горњим тековинама. Висе и на имену притоци Дунаву.

Стриковски и неки други писци сматрају да је Кијев изграђен око 430. год. и да су његови житељи Киви, тј. Горјани (?) хунског рода. Судећи по северним легендама, може се претпоставити да кијевско становништво има везе са бившом прирајском облашћу Huningo (између реки Hunpe и Емизе), а такође и са бившом прирајском облашћу Hunnesrück (Hunnorum statio) на коју се односи и град Caub¹⁾ (лат. Cubae).

Но обратимо вишак пажње на Несторове речи.

"И била је око града [Кијева] шума и велики бор и они {браћа-житељи} бавили су се ловом, јер су били мудри и паметни; од њих, Польана, Кијевљани су и до дана данишањег".

По Јорнанду: "Hunnpagari су били познати по трговини куниним крзном са Херсоном".

Јасно је да ти Hunnpagari потичу од Hunugard.

Војни састав - кнезеви и дружине, како спомиње и Ташит, проводили су зиму у лову. У то време бавили су се ловом на звери и скупљали убијачени порез у крзну. Константин Порфиrogenит пише: "Доласком новембра, руски кнезеви са својим дружинама, оставши Кијев, растурили су се по другим местима, која су се код њих звала Гро.²⁾ Оне су одавали у земљу дερβάνων (Древљана), дρουγούπιῶν (Драговича, Драговича), κριβίζων, (Кривича), Σερβίων (Срба тј. Бело-Срба) и других поданничких Словена и ту проводили зиму (ловећи и сакупљајући порез). Када се Џијепар ослободио леда тј. у априлу месецу, враћали се у Кијев и, наговоривши своје (који су се организовали у шумама Кривича и Ленчана и спуштали ка Кијеву), предузимали су убијачено путовање у Грчку да мењају крзно, восак, мед и чељад (заробљенике) у замену за платно (свилену и залатну тканину), злато, вино и грчко воће.

"Код Кијева, наставља Нестор, био је прелаз на другу страну Дњепра,³⁾ зато и мисле да је Киј био обичан превозник. Да је био превозник, онда не би ишао у Цариград; он је кнхежевао у свом роду (тј. био је кијевски кнез). Када је ишао у Цариград и код кога цара - не знам, или знам толико, по казиванјима, да је примио велику почаст од цара".⁴⁾

По византијском историчару Никифору Гретори, спомиње се познавање Грка са Русима још у почетку IV века после Христа. Он пише да је Константин Велики наградио неког Руса (ό Γούοκός) чином столника.

"При повратку из Цариграда, љему (Кију) се допао предео на Дунаву, где је направио и мали градић (тј. тврђавицу) и намеравао да се насељи са својом родбином, али оближње становништво

¹⁾ Између реке Lohn (Logana F) и Vetter. Оде су живели Chauki.

²⁾ По грчојима, скупљати порез.

³⁾ На споменутом путу из Германије ка Херсону и у Азију.

⁴⁾ Г. Шлезер сматра да су сна предана о Кијену и Кију бајке, али све саге на којима је заснована Историја Германије, такође су бајке.

успротивило се томе. Дунавци и данас називају то место *Градиште Кијевоја*".

Ако су за време Нестора Дунавци знали за крај на Дунаву, којим су привремено владали Кијевљани или историчареви Хуни, онда је без сумње Јорнанду то место било још у животу сећању. Кијев или хунски градић он и спомиње овом приликом:

"Остроготи су (протерани од Хуна 376. године преко Дунава) живели у три одвојена места под управом браће кнхежева, Видимира, Тодомира и Велемира."¹⁾

"Велемир се насељио на језеру (Pelso, Pleso; словенски πλέσο – језеро), Тодомир између Scarniunga Aqua-nigra (Schwarzbach), а Видимирова држава се налазила између њихових области. Атилини синови, сматрајући их својим поданцима, белим робовима из предела под влашћу Хуна, напали су земљу Велемира, али тако да његова браћа за то нису ни знали. Велемир, иако са малим снагама, издржао је њихов напад, разбио им главнион и они су бежали у онја део Скитије, који лежи на Дунаву и који зову Hunnivar".

Hunnivar, означавајући хунску варош тј. градић, замак, очевидно је пренети назив Кијев-градица,²⁾ па је његов положај врло тешко одредити и по неким сведочењима, он би могао бити на ушћу Дунава. Значај тог места у војном и трговачком смислу био је велики за древне Русе: Кијевац би морао бити на воденој саобраћајници између Кијева и Византије; за време рата, на ушћу Дунава, било је убијачено спајање сувоземне војске, која је ишла кроз Бесарабију (Бело-Србију), са поморским снагама. Овде су до XVIII века (по старим картама) на Дунаву биле још: близу Новог Килија,³⁾ град Вара и Београд (Bialigrod);⁴⁾ у добрушкој области, на Дунаву, Preslavia, где "Свјатослав и кнхежеви седе у Переславцу, узимајући данак од Грка". - Овде, говорио је он, средина је земље моје; из Грчке - данак је у злату, тканини, вину и различитом воћу; од Чеха и Угара - у сребру и коњима, а од Руза - у крзну, воску, меду и чељади.

¹⁾ "Ко не зна, каже Јорнанд (IX), обичај је код народа да једини од других позајду лична имена: Римљани су користили македонске, Грци римске, Сармати германске, а Готи су позајмљивали у великој мери имена од Хуна". Тим примедбама Јорнанд ходе да опразди безбрзима лична словенска имена међу Готима, али та имена открију и прозлеју код приобитних Словена. Исто је било при примашу хришћанске религије код Руса: осим хришћанских имена, кијевци су иносам и своја породична. Уопште, без религијских додира народи не би позајмљивали имена једини од других. Нема сумње да су Готи, насељени у Панонији, по пореклу били Словени. Зато и објашњава Тома Архіфакон да многи лажно називају далматинске Словене Готима, јер су њихова лична имена словенска.

²⁾ Од речи αρχαίον - старија, варош - стражара, замак, градина; отуда и мађарско Var, Város.

³⁾ Стара Килија је била преко, на острву.

⁴⁾ Осим што је Београд сада Акерман.

IV

**ПОВЕДА ЕРМАНАРИКА ЗЕЛАНДСКОГ И УСТАНАК ВЕЛИКОГ
КИЈЕВСКОГ КНЕЗА ВОЛЕМИРА ПРОТИВ ГОТА**

Рекло би се да је Ерманарика слава или Јаромира (Jartmar, Jartmerio) зеландског, морала бити Дачанину срцу, неголи слава Јаромира или Арминија¹⁾ горичког кнеза, која припада по овом праву Хрватима. Не гледајући на то, древном витезу прописана је и Irmenſul и узвишина Hertmansäule. Но, да ли је за судбину освајача Германије и Скитије довољно једва нешто више на једне странице у свим историјама Гота, које спомиње Јорнанд?

Окренимо ту страницу коју је исписао Јорнанд.

"После неког времена од смрти конунга Геберика (Geberich),²⁾ наследио га је Ерманарик, који потиче из познатог Амалског рода. Покоривши велики број северних ратничких народа, он их је потчинио свом закону. Ако је веровати, неки од наших предака поредили су Ерманарику са Александром Великим, јер су у његовој власти били: Gothos, Scythas, Thuidos in auctis, Vasina-broncas, Metens, Mordensismiss, Caris, Rocas, Tadzans, Athual, Navego, Vibegentes, Coldas.³⁾ Јављаван од народа због сличних подвига, он је намеравао да потчини и Лутаре (Erigi) чији је војвода био Адририк, и покорио их је, истребивши већину".

"Назив Еруј, по историчару Аблабију, потиче од речи Ele,⁴⁾ што на грчком значи: мочвара (болото - лут), јер су они насељавали мочварне земље близу Мостског језера. Еруј (Лутари) су били промућурни и веома горди. Није било народа који је бринуо, када је у својој војсци имао те лаконоге коњанике.⁵⁾

¹⁾ Име херуског, хорутанског или горичког кнеза Арминија дато је од Римљана најмај Јермену (од Јара, Јаромир) или једноставно по Јаромиру, јер је то име било уобичајено код Херуса. По Диону Касију, код Доминијана је било често херуски кнез Хармијес тј. Јаромир. Чини нам се да би требало читати уместо 'Армијес' (Armenius) 'Армијес'.

²⁾ Geberich је познат само Јорнанду. Изгледа да треба читати уместо Geberich - Seberich, тј. Sivard, име изменено у Siegbert, Siegbecht. То ће се подударити са Саксоновим називима, јер Jartmerio или Etmanarijk је наследио Зеландију после свога оца Sivarda - Sivard, Saut, по дакчом наречу Siegrid.

³⁾ Син ти називи искварени су по рукописима; инр. код једних је Gothes код других Golthes; код једних је Cithas код других (под Мураторијја) Etia.

⁴⁾ Тј. 'Ело' - болото, па; по Јарандовом писању Eruj имене слично изговору Ele. Писање Диксиона, уместо обичног 'Ермодес' - 'Елодор', вероватно се приближава изговору Имаја (Имај), назин северне обале Азовског мора, дато од Грка у смислу и значењу лута. Овде је био Лут од искока. Реч лут - luit значи и лес и мочвара обрасла шумом, место - loca palustria, lacus. У грчком је такође 'Лиц' - лочеично место, слично са 'лис' - лес, азот - је и Аблабија можда пренети реч лута са такним и другим значењем, али то објашњава само Ермодес. 'Елодор' имене ништа друго него лукара. У свом опису Јорнанд меша полабске Лутаре са подњевропским, подонеским, након је њихово перекло било исто.

⁵⁾ Јасно произази, да су биле Лутаре - састак козака, који иде у најам.

"Иако им је та брзина увек доносила успех у ратовима, ипак је она морала да попусти пред истрајношћу и упоришћу Гота (stabilitati et tarditati). Судбина је одредила да и они народи који су остали непокорни, потпадну под власт готског кнеза Ерманарика. После Еруја (полабски Лутарин), он је окренуо оружје на Венете (Венде). Ненавикнуты на рат, али многојборни, они су се у почетку одуприли. Али многобројна гомила уништена је у рату против организованих снага. Сви ти горе наведени народи, потичу од истог корена и називају их са три имени: Венети (Венди), Анти (Венди) и Словени. Сада (NB. половином VI века, 200 година после Атиле) они због наших грехова свуда чине дивљаштва; у оно време они су се они покорили Ерманарiku, који је смишљено савладао такође и Естсе, што су живели на удаљеним обалама германског Океана, да би, као награду за своје напоре, замладао читавом Скитијом и Германијом".

Тачнија и поузданija сведочења о Ерманарiku, даје нам Саксон Граматик и Меурсциј. Тим казивијима објашњава се и првобитно насељавање дачких Гота на острво Зеландију.

"Сивард, краљ Дачана, разбијен од свеонског краља Года⁶⁾ у Галандију (скандинавској), побегао је у Чимбрију (српско полуострво). Овде се у кнежевом одсуству упустио у борбу са гомилом обичног словенског народа,⁷⁾ и однео победу. Том победом он је мислио да задобије велику славу, зато што му је бекство донело велику срамоту. Али када се Словенима вратио њихов кнез Изимир (Ismar), они су разбили Сиварда и проторали га у Финикију. Његов малометни син Јаромир (Jartmerio) и две кћери, остали су као таоци код непријатеља. После свих тих невоља, Сивард је тражио макар славну смрт. Започевши поново рат у Скандинавији, где је био владар Само (Simo), он би убијен.

У међувремену, Јаромир је живео у заробљеништву код словенског кнеза Изимира (Ismar),⁸⁾ па пошто је умро да стекне поверење, постао је његов љубимац и задобио опште симпатије. Само једна кнегиња је видела у њему изгладилог вучића, који је гледао према шуми.

Кнезу Изиимиру умре брат и он спреми у братовљевој кући велику тризину. Договоривши се са својим земљаком Гуном (Gunpop), Јаромир је искористио тај моменат и са време кнезовог одсуства убили су кнегињу, побили стражу, отели државну благајну, запалили кнезовску палату, сели на коње и не марећи за потеру, успели да се домогну пристаништа. Лађа која се ту налазила, безбедно их је превезала на острво Зеландију".

⁶⁾ Gojar. Крајије слово τ, по исландском говору, додатак је именима.

⁷⁾ 'Ubi Slavicum vulgis pugnam sine principe ausum acie superavit'.

⁸⁾ По Саксону и Меурсцију Rex Scilarorum; по Des Roches - 'Roi des Vandales'.

"После Сивардове смрти, управу над Зеландијом добија његов брат Будо (Budil).¹⁾ Када се Сивардов син вратио из заробљеништва, он му је дао обласц да законитом наследнику. Са ступањем на власт, први Јаромир подвиг био је савез закључен против Гота (Gothar), кнеза ситонског или свевонског (Svavonia),²⁾ са његовим унутрашњим непријатељем из рода Sibbon (Саво, Цабо). Потпомогнут његовим утицајем и војском, Јаромир је успео да завлада Свевонијом. После тога, ослањајући се већ на своју сопствену силу, он је напао Словене цимбриског или спрског полуострова, заброји 40 кнезева и обесio их на вешала заједно са истим бројем љукоша.³⁾ Завладавши њиховом земљом и саградивши на потребним местима тврђаве, Јаромир је кренуо ка истоку, да покори Саву (Semben, Samland, Samotigia), Куре и друга племена. За време тог похода, побуњени Словене су срушили тврђаве, напали обале Даније тј. Зеландије и опљачкали их. Вративши се из похода, Јаромир је разбио флоту Словена, а најзначаменитије од њих привезао за ноге бесним биковима, натеравши псе да их гоне".

"Од тог времена снага Словена је опала и они су били принуђени да се покоре Јаромиру".

Тако се завршавала предања о победама историјског Ерманарика или Јаромира, који је у исто време био и оруђе и десна рука Гота-Дачана. Али та сведочења коначно потврђују да до IV века, иако су још имали сличан утицај на северу, Дачани никаку нису излазили из предела оних земаља, које им је уступио Глава за насељавање Гетијана, и били су окружени са свих страна домаћим становништвом – Словенима Литве, а на североистоку је била финска чељад.

После неродице на северу, покретање словенског војног савана и народа ка Дунаву и Дњепру, сјединило је све руске снаге⁴⁾. Баш у то време Ерманарик је изазвао против себе Русе⁵⁾ не-људским поступком. Неко од присутних на његовом двору је побе-

¹⁾ Српско име: Будо, Будој, Будуа, Будомир, Будисав.

²⁾ Потомак назива дрејне житеље Шведске Chedini, Таски Sitoni, Sithoni, Math Westmonasteriensis in Hist. anni 808 - Swathedi (види Hugo Grotius); Venantius Fortunatus, житељ око 580. године (H. Grotius) - Suthi; по Саксону земља Suetia, житељи Suetici; по другима Suethi, Sueones. Све те разлике простије се од слова th - готски þ, грчки φ, премешани у d, t, f. Swetha-Suebia-Suevia-Swafh (квидама), Saxoniam; Sithoni-Sibon-Sueoni-Saxoni, Словени.

³⁾ Назив Венами (кнез), велики, јањчи, баланско је у неким говорима са аља, волка, који објашњава значење те приче, која се неузре за 40 обласних великих кнезова. Повешени пукови су подесм љукошом знавни, али се чини да су у предању о 40 кнезовима велики они узети као 40 кнезова љукоша. Ако се ствар неке за покречење кнезове великих они изгуби као 40 кнезова љукоша. Оно да је и овде Warag (Вартош, Chranez, strazhar) стварно код Гота Warg - латро и Warg - пук.

⁴⁾ "У то време су Скити, добили нове имене, дослаком љукошом древних истоплеменника са севера", каже Далин, нејзинај кретање Венамира или Венемира (Balamir) за II столеће.

⁵⁾ По Јордану Roxolani је погрешно писано уместо Rofgini.

гао (вероватно из редова талаца). Ерманариков гнев пао је на његову жену, коју Јордан зове Sanieh, исмандске квиде Swanhilda, Саксон Граматик⁶⁾ Swavilda, дакле Всејлада, што је по спрском изговору Всејлада. Он је наредио да је привежу на репове два коња и растргну на пома. Њена браћа Amnius и Sarus, по квидама Hamdi(r) и Sauri(r), решили су да се освете Ерманарiku и задали му неколико удараца мачем. Он није умро, али се једва извукожа жив.

Саксон Граматик тај догађај објашњава другачије: "Ерманарик или Јаромир (Järtmer) спроје да јаће четири брата пирата који су ишли из Хелеспонта (Hellespont) (?), присилио их да поделе са њим плен и поврх тога узео им је сестру Свавиду. Вуко или Вично (Bicco), заточени лионски краљеви, искористивши велико Ерманариково повериње, оклеветао је његовог сина од прве жење, Броди, Brode(r),⁷⁾ да је у тајној вези са Свавидом. Јаромир је наредио да је растргну са коњима на пома, а сина, набеђеног за кривицу, помиловао. Играјући у том догађају улогу препредењака, духа лажи (Lokke, по дакчом Lyfve - лаж) и језички га претварају у лионског краљевића, Вуко је сместио бавестично њену браћу на насиљу Свавидиној смрти и подигао их на освету. Они су се неочекивано појавили у Јаромировој земљи са огромном војском и опколили га са свих страна у његовој тврђави. Народ, мразећи Јаромира, није му помогао и он је био принуђен да се преда. Одескавши Јаромирову руку и ноге, Свавидина браћа оставили су му за казну панелични живот, као додатак своје освете.

У квидама: Godrunan huaui и Hamdis quifa, тај догађај су испевали склади на сасвим другачији начин. По квидама, Godruna, кћерка Gojka (Giuco) Nibelunginskog⁸⁾ (Nilzung, Nivelung), имала је кћер Сваниду из првог брака са хунским (Hunskr) Сигурдом, који је у песми алегоријски убио змаја Горинича (Fafnir)⁹⁾ и задо-

⁶⁾ Des Roches, по Понтану, називана такође Swavilda. Код Срба, музико Славелад, јенкоси Свевлада.

⁷⁾ Brodo - Брато, Братоје; по квидама његов син се зове Randver.

⁸⁾ У дрејној Еургундији на Рајни, била је област Nilzunga са главним градом Вормсом (Vormisa). По германским предањима владарски рид те области називано се Nilzung, Nivelung, Nibelung: код Гаме: Nebulione, Nielvelong, Nivelung. "Nibelungus - hotmo quidam nomine Nib." Bruchst. des Nibel. L. E. J. Leichten.; но Col. Laur.

Лјејтгуст сматра да je Nibelung, тајко велика држава која се касније називала Nibelga, а и Wormsga. Из свега тога је јасно да je основа назива области била Нове (Nova, сакс. neove; по Уфимији пљв; горчики пу, пеци), спрск. Нојалнад - жител Новог или Новог града, Нојални - знати болем пондем. Тад симиса може имати везу са благом Нibelberg, Nivelunga или Нојалка. Нојалгама (Neustadt) односара месту Нојалнској области или Нојвороду, Нојона Луда, на Рајни.

⁹⁾ Fafnir, Fofnir или правилније Svanfir, Svoñir, име неког Rex Suevorum (Suefa) и значи такође змија. (Edda. Saem. T. II. Ind. post. proptr.).

Симбол поклоњења Сини био је обруч у виду троструког змаја. Легенда је о Јуру, који побеђује многообштво у виду змаја и у северним квидама добија име Сигурда (Sigurd, Stjord), победиоца Сванфрина (Swafla, Svava, Svavaland, Suavia). Оаде име Свое заменику многообштво: али Sjurd је спрск. Ђуре (Джорд - Юрпий). У том симбу

био његово богатство; из брака са Јанком (Ionakr), неким прекоморским кнезом, имала је три сина: Hamdiјa, Saurlija и Erpa. Сванид је била удата у Готији за Ерманарику (Jormunprekr). Вуко (Vuči) је и овде оклеветао Сваниду, да је наводно у вези са Ерманариковим сином Рандвером. И у квиди је Ерманарик растргао на пола, као и у историји.

Сазнавши што кћеркину смрт, Гудруна прекорева Hamdiјa и Saurlija, због равнодушности према Сванидинској погибији, а о Erpu и нема ни речи. Дирнути, Hamdi и Saurli одлазе да се освете Ерманарiku. На путу су срели брата Erpa "разиграног" на дрвеној коњићу: "Чиме нам ти можеш помоћи, глупа врано?" питали су га они, - "Помоћи ћу вам својом палицом"¹¹) одговорио је Erp, као Емель из руских бајки, двојици своје паметне браће. Али паметна браћа нису схватили глупи одговор и убили су Erpa.

Прошавши долине широке, шуме високе и реке дубоке у хунском земљу, Hamdi и Saurli су стигли на крају у Ерманарикову престоницу. Стража је привала и није приметила да су дошли, пошто гласник није затрубио у рог.

Sigar, Sige значи vistoriosus - победоносни, У преносном смислу име Sige у лангобардском Sico, у словенском Секо, Секира у готском Sigger - maschera victrix.

¹¹ "A matu baki" преведено: израз на сапсама коне; али онде baki, значи палица, бат (палика, дубинка, баготъ, baguette). Bakworfde значи да употребљавају заместо речи палице. - Baku - штап, палица. Реч fotr овде је двосмыслена. Преводи се, како су схватили браћа Erpa, мом - fusa, рес; а Erp је говорио у значењу fut - Stock, палица (дубинка, клоака) са савијеним рукохватом.

Дојурили су и рекли Ерманарiku, како су стигла два витеза са спуштеним визирима и наредили да му се каже, да је "срамота за снажног мушкарца да растриче слабу деву".

Засмеја се Ерманарik,
Поглади руком браду,
Љуљајући се од браге, (брата - пиће)
Нишунући се од вина.
Климајући тешком главом,
Глада сребрни послужавник,
Нареди да му напуне
Златни пехар.
"Драго, веома ми је драго видети
Хамдија и Саурлија код себе у гостима:
Обојицу ћу везати жилом,
и обесити на вешала.

Међутим:

Силна два витеза,
Секу и бију,
Десет тисућа Гота.
Звечи оружје о штитове,
Разлећу се парчад (черепи),
Пливају у крви
Што тече из груди готских".

Пробивши се кроз десет тисућа Гота, Хамди и Саурли су ве-
роватно као и хелеспонска Сванидина браћа, одсекли Ерманарiku руке и ноге, јер узвикују.

Видиш, како твоје ноге,
Видиш како твоје руке,
Горе у ватри?

Али Ерманарiku је остала још глава на плећима; та глава на-
ређује да се витезови убију каменjem. Тек тада су они схватили да је лоше уму и снази без луде среће и без њене чаробне палице. И ето, каменовани, они умиру: Saurli (сила) испред палате, а Hamdi (ум) иза палате [!].

Квада се завршава речима:

"И то називају древном песмом о Хамдију? - fetto ero kaullof Hamdis-mal in forno!"

Окренимо се историјским последицама тог догађаја, у коме је учествовао и Емель (Egrp) са штукином палицом.

Главна последица је да су Руси, по Јорнандовим речима, из-
дали Ерманарiku, користећи се његовом немони; Хуни тј. Кујанџи,
под војством Болемира, нападају подунавске Готе (Остроготе).

Хуни се, пише Амијан, уједињују са Аланима (тј. Волинјанима, потчињени Ерманарику), продриу у земљу Greuthunges, које су обично називали Талапе (Дунавцима).

Северни Готи или Дачани, одвојени од подунавских Гота општим устанком Словена, нису могли да добу у помоћ својим земљацима.

Сачувани Присков одломак из историје Гота, објашњава ко је био тај Болемир што је подигао Русе (Roxani) на Готе и кога Јорнанд зове царем Хуна:

"Када су Скити за време Болемира (Валојмера) нарушили договор и опустошили римске области и градове (у Дакији), Римљани су послали посланство да питају за разлог нарушавања мира. Обећавајући унапред да ће се уздржати од напада, под условом годишње уплате од 300 фунти злата, Болемир је одговорио да је његов народ из много неочекиваних разлога био приморан да кrene у рат".

"Изненада су Хуни напали многобројна места и богата Ерманарикова насеља - наставља Амијан. Затечен у тој страхоти, он се у почетку надао да ће их задржати са својим снагама, али је то било немогуће и Ерманарик се у очајању убио. На његово место је избран Видимир (Vithimir) који се супротстављао неко време, потпомогнут другим Хунима, што су код њега служили у најму, али изгубивши некомоко битака, он на kraju би убијен. Алатеј (Alathej) и Сафракс (Saphrax), веште и снажне војводе, узели су на старање његовог малометног сина Видерика, али пошто нису били у ставу да се супротставе сили, повукли су се ка обалама Дњестра. Атанарик, судија Древљана¹¹ (Thervingtonum jufræ), чврсто је решио да се супротстави Хунима: укупавши се између Дњестра и Greuthing¹² у дугачком рову, он је посао Мундерика 20 миља испред да осматра непријатеља, претпостављајући да ће се у међувремену снагуро учврстити. Али Хуни, искусни у ратовима (ut sunt in conjectura sagaces), схватили су да пред њима нису главне снаге. Претварајући се као да намеравају да крену против првог одреда, они су hoћи прешли преко реке, изненада напали Атанарика, разбили га и натерали да тражи спас у горама. После тога, побеђени Атанарик почeo је да гради високи зид између реке Хиераз (Прут) и Дунава,¹³ поред границе Тајфала¹⁴ (Taifales). Али и овде су Хуни навалили на њега и узели би и њега у заробљени-

штво, да их није богати плен (у рововима) зауставио у уобичајеној брзини".

"Међутим, до осталих готских области долази прича, о незапамћеној појави чудне, невиђене врсте људи, који нису само ураган са врхова гора, него као да се појављују и испод земље, ломе и руше све што им дође под руку. Велики део војске, оскудевајући у најнеопходнијој храни, разбјекао се од Атанарика, тражеји спас од варвара. После дугих саветовања, одлучили су да иду у Тракију из два разлога: први је због богатства плодне земље, а други због препреке коју је она представљала против разливавања северних народа целом дужином Истра (Дунава)".

"376. године, после те одлуке, заузевши обале Дунава, Алавин је посао императору Валенсу посланик, са мобом за прихватање Гота у своје области и обећањем да ће живети мирно и да he, по потреби, давати њему војску у помоћ".

"Међутим, како се то дешавало на границима, зли језици су пронели свуда претећу вест, да међу северним народима влада страшно расуло и да је сав дунавски простор од Понта (Црног мора) до граница Маркомана (Морава) и Квада (Чеха), преплављен безбрзиним мноштвом варварских Гота, прогнаних из њихове земље од непознатог народа и да је читава обала Дунава прекрivena лутајућим гомилама".

Ово су све догађаји које су савремени историчари назвали великом себом народу IV столећа, међутим у њима треба видети само спасосносно кретање руских снага и ново растројавање Гота широм земље.

На тај начин, моћном руком руског кијевског кнеза Болемира, срушен је 376. године после Христа, ледена владавина Гота у Германији и такозваној Скитији: они су истерани из многобожачког света. Император Валенс даје им уточиште у Тракији, у хришћанском свету, не само на несрещу своју, него и за своју империју. Страшне последице тог гостолубивог пријема познате су историји. Овде, при пресељењу, Godathiod претвара у своје оружје не сујевери већ крст и тајно не признавајући истину, јавно стаје у редове њених поборника. И Византijији и Риму незаборавни су подвизи антитринитар-дениста или Аријана, заслужних због поделе хришћанства.

Још у V столећу деизам би тријумфално победио и бацио би своје оружје у страну, да није било Атиле.

¹¹ Ерманарикова војска је вероватно била распоређена на граници поред Дњестра и античке Русије.

¹² Greuthungi Талапе – дунавски Хрвати (Бемо-Срби) (?); по Готомеју Крофићу.

¹³ Изнад града Галаца, између Дунава и Прута постоје трагови зида. Тај зид описан је на карти Бауера, иде од села Домашешти, од језера, до Сербашешти, код реке Сеграт, у дужини од 35 врста, првачи тако уго код ушћа Прута у Дунав.

¹⁴ Дона Власи, житељи доње, ниже Влашике. Victo-Vales житељи више, горње Влашике (Модладије).

V

ВЕЛИКОКНЕЖЕВСКИ РОД КИЈАНСКИХ ИЛИ КИЈЕВСКИХ ВЛАДАРА

Када су се Готи преселили из Дакије на Балтичко море, северним земљама владали су Руси.³¹ По народним предањима, древна Велика Русија³² првобитно је обухватала целу Скандинавију, сва острва Балтичког мора, српско полуострво (Chersonesus Cimbrica) и вендуку земљу (Vinland, Vandalorum terra) између Лабе и Висме.³³ У то време већ је била позната и холмоградска Русија,³⁴ касније Бела и кијевска или кијанска Русија, распрострањена по целом Волинију и Украјини до Дона и даље.

Надмоћност кијевских кнезовака показала се још у III веку после Христа, устанком целе Русије на Готе Даочане.³⁵ Под војством кијанског кнеза Гана било је 170 руских кнезова. У V веку надмоћност је иста: цела Русија диксе се прво под војством кијанског кнеза Болемира, а затим се победа завршава под Атилиним војством. Треби ипак приметити да имена Квени, Хунин или Кијани, замењују општи назив Рус, не само због првенства, него и зато што је реч Rus страницима изгледала нејасна, јер у словенском свету она је означавала царство и царску дружину и била је у посебном и општим називима војног састава. Не улази у смишас, не

³¹ Hervarar-Saga. Cap. I: "По старим књигама, Jotnaheim [Jaettetheim, Gáteheim, Godheim] са севера називало се Gundwilk или Granwik (горња земља?), а ка југу Lundaland (луѓовска?). На прелазу Tirkic ar Asiae menn (тј. Гото), на северу, живели су у северним земљама Руси (Risar, Berg-Risar, Bergbiuar - Хрвати, Горичани); а јужно најљаски, војни Руси (Half-Rissar) па треба читати: Hala-Risaar, Half-Risar, Help-Risar Hael-Risar). И било је тада веће мешавина народа: Руси су почели да узимају жене у Mannheimeinu и да тамо удају своје кћери".

³² Eddae Fæder Aesirir tolko saer quæsaengur þær innan lanz, os urgo Þær aettir fiolmennar"; - тј. Ти Ази (Asatihið, Godthið) узимаш се себи жене од домородака и на тај начин пишеструко се срдјаш".

Назив Рус (Rise, Rese, Riser, Risur, Reus, Risiua, Ross - хов, конјаник; Hross (gross - земљи); Rus, Rittare, Reusser, Reuter и на крају Ritter - конјаник, рицарци!); и по свом основном значењу велико, експанзивно, храбри, војник, припадајући обласници кнеза и сага за баконито чудовиште: gigas, athleta; и не гедајући ни то, да "тера, гушат иcolebant hi Gigantes; veteres historias Risaland (Risaland, Rossioland, Russiailand pincipantur" [Ivre], историја се задовољава само Руриском Русијом. По Саксону Грамматику те атлеме су називали такође и Вилдими (Wilez).

³³ Вилькин Land је исто што и Виленланд - Велика Русија. Реч Land обично замењује Rige, Reich - Русија. Вилькин kong значи Велики кнез, исто као и Fylkis Cuneg. Вилькинитета - Великорусија.

NB. У древном језику: "величица, узима се понекад за именницу уместо цар. По Матеју, 20, 25; "величавају њима". Види "Црк." Слов. П. Алексејева. У том значењу је и назив Вилди тј. "величица, уместо Великорусија".

³⁴ По Вилькин-land - Великорусија, Sriaavelid, Skaney, Sialand, Jutland и Vinland (Шведску), Готландију, Sriaavelid, Skaney, Sialand, Jutland и Vinland.

³⁵ Ulmgard, Holmgard или Ulme-Rugia - холмска Русија.

³⁶ Види Историју Данске од Саксона, Меурсија и др. о времену Frotho III.

знајући за поделе и не скватајући различит изговор по наречјима, појам, туб руском свету, губио се у том називу, исто као и у називу Словен, који је био општи за сва племена по веровану, а посебно по пореклу.³⁷

Историчари су, мада неодређено, ипак по првентиву називали Русима (Ruthenos) прибалтичке Русе, а Хунима јужне Русе, по кијанској велиокнешевини. Царство хунских кнезева, reges Hungorum, познато је било у првом веку и по општем називу Russia, у чијем су саставу, осим Hunaland или кијевске Велиокнешевине, биле и друге кнешевине. Ми смо већ споменули да се Фридељв, син Фрода III, дачког краља и Гануце, кћерке хунског цара, властитавао код свог деде у Russici (in Russia); сазнавши да су после очеве смрти у Данцију на престо избрали скалда Јарена (Hiatni), он је поручио Данцима: "да, пошто у Russici³⁸ не постоји закон по коме би некакав гуслар, помоћу неколико вирши, могао стечи право на туђе наслеђе, он тражи, да сместа отерају Јарена са престола или да се спреме за рат".

Географско пространство древне Русије боље од свега дефинише победа коју је Саксон приписао Фроду III над једињеним руским кнешевима под војством његовог таста Гана, хунског цара, а коју смо ми споменули.

Фродо III владао је придошлим Готима: Зеландије, Јутландије, Вандалије и западног дела Скандинавије. После победе "Frottonis regnum Rusiam ab orto complectens, ad accusam Rheno flumen limitatum erat". Од тог времена њему су плаћали данак руски кнешеви: Олимир холмоградски (Holmgardiae); Јано (Onov) кијевски (Conogardiae); Гано чешки (Saxonie);³⁹ Рао или Раул (Revillum) оркадских острва; Дејмар (Dimar),⁴⁰ који је владао у Скандинавији областима: Helsingia, Јарбор (Jarnberum), Јамтор (Jamtior, Jempratia) и Арапландија (Lappria); Дако (Dago) Естијом.

Наведимо споменуте хунске (кијевске) и уопште руске кнешеве у древној историји:

Почетком III столећа:

Гано (Hun), чија је кћер Гануца (Hannunda) била жена дакијског краља Фрода III, који је ступио на престо по хронологији Торфеја 222. године после Христоса.

³⁷ Данције је у општем називу Slovene племенски назив Словен, Словак. У општем називу Рус, Руси, Росијани, Русичи, Рошани, Русини било је и родовско или племенско од родоначелника Раша, Реса.

³⁸ "Non se ita institutum à Russia esse". Meursia.

³⁹ Чешка се делала на Крајине (у козаштину је реч претворена у козачка кућнреда), Чеши или Секи.

⁴⁰ По Историји Скандинавије одговора Домару.

Његови савременици: руски кнез Олимпир и Дако²¹ (Ruthenorum reges Olimaro, Dongoque).

Струниџ (Strunič), по Меурсију кнез Вандала, по Саксону Rex Slaviae или Slavorum Rex, тј. помабских Словена, између Рајне и Елбе, где је управо племе Словена већ било познато Птоломеју.

IV и V столеће:

По Vilkina Sagi руски кнез Јаровит (Hertnit, Hernit, Hervit) поседовао је польске земље, део Грчке (?), Угарске и цело источно царство. У његовој власти били су Смоленск и Пултуск, а престоница је била Холмоград (?).

Када је Nordan, по скандинавским легендама Niord, наследио Великокњежевину²² (Vilkinaland), Јаровид је кренуо на њега оружјем, победио и ограничио Нордијанову владавину само на Зеландију.

То предање подсећа историју на првобитно ширење превласти Гота-Дачана по читавом Приморју, до Сивардогов (Sivard) времена, када се њанској области новом ограничила на Зеландију, прво приближише које им је дато на северу.

Још да живота Јаровид је, по обичају, поделио власт између тројице синова. *Остроју* (Osatrix) је дао Великокњежевину (Vilkinaland), која се састојала од вендске земље (*Vandalia*) између Еле и Висце, од кимбријског или српског полуострва, које је добило од Гота име Jutland и од свих приморских земаља (Скандинавија и острва). Сини Олега²³ (Eligas, Ilias) начинио је Јарлом у Grikialand (?), а Владимирују је дао Рујсију (холмоградску) и польску земљу.

У то време кнез кијевске Русије (Hunaland) био је Мило или Милош (Miliass). Велики кнез Остроја (Osantrix) оженио се његовом кћерком и имао са њом кнег Јерку (Erka),²⁴ касније удату за Атилу, који се прославио витештвом и наследио, по избору, кијевску кнегевину после Милошеве смрти.

Остројев брат, Олег или Јелаš, Јелаš (Eligas, Ilias), вероватно Јарл Гардарикије (Grikialand) имао је синове Јаровида (Hernit, Hengit) и Остоју (Osid),²⁵ који је као Атилини вitez био послат код Остроја да проси Јерку.

²¹ Niord је био из рода Вана тј. Венда и ожењен је са Skadi, кћерком Гета, знаног Tiassa. То митолошко лице објашњава да су иорички владари у Скандији већ били готски преузели.

²² Као што је женско име Јела, Јелница, Јелка (Ela) блиско са Ила, Илија тако је и Јела, Јелаš, Јелко (Olef) блиско са Илија, Elia.

²³ Erka, словенски Јерка, Јерина, Јерида, одговорна Јурини; у другим причама, то име Атилини жене мења се на Herike, Heriche, Herische и Helke, по сличности са именима Јелка, Јела, Јемена, Јелница (Елена, Ома).

²⁴ Српски Осто, Остоја, од тога женско Оста, Остица; у Vilkina Sagi, Јаровида жена звала се Остоја.

Али, по Vilkina Sagi, Остоја (Osid) је био Атилини отац. Он је владао Фризијом и имао два сина: Јаровида (Ortnit, Ortuit) и Атилу. У раним годинама храбри Атила одлази да тражи славу и има претензије на хунско царство. Остарели кнез Мило, предложио је да изберира Атиму за кнеза после његове смрти, предвиђајући да би Атила узео царство сијом, ако га не добије милом. Тако се и забило. Примивши хунско царство, Атила преноси престоницу из Viticinaborga (Viticinaborg) у Сузат (?),²⁶ а затим се жени Остројевом кћерком, Јерком.

У гренландским и исландским квидама верује се да је Атила Будалијев син (Budli, Botelung, Blödel, Bleda), зато што је Бринхилда, владарка Ердова области (Burttanga land), насељене *Barjazima* (Vaertingar), сматрана његовом сестром. По старински дачкој песми "Brinhilda", Будали је владар лунгоборски (Lyngheidur).²⁷

Са овим се завршавају северна легендарна сведочења о Атилином пореклу. Али од Болемировог времена, regis Hunipogum, који је и истерса 376. године све Готе из Русије иза Дунава у Тракију,²⁸ родослов Великих кијевских кнезева објашњава се по њиховим везама са Грчком.

Донато - Donato, римски облик именина Дано, Данчул, мучки убијени од Римљана, царевао од 382 до 412. године.

Харботов - Charato, потпуно одговара Јаровиту (Hertnit) који је, по Vilkina Sagi, владао читавом Русијом око Дунава и делом Грчке, вероватно Бутарске, која је припадала и Атили. По Олимпијадору, Charato, познати хунски цар, устао је на Римљане (Грке) због убиства Donata и први је наметнуо дечак 412. године.

Роа - Рао или Радо (Roas, Roas, Rhoda, Rua, Rhua) ὁ ἄνω Οὐνίου Βασιλεός, 434. године посаојао је императору Теодосију II посланство, трајећи повратак бегунаца и претрејијатом. Грци су, по обичају, одговарами са испуњењем захтева; Рао је прешао преко Дунава и грчки посланници појавили су се код њега у Тракији, када се он као непогода приближио Константинополу. За време преговора, по казивану историчара, Раа је убијен.

Атила је ступио на престо посље Раове смрти 438. године. По Јордану, Рао (Roas) и Остој (Octar) су били Атилини стричеви. По дедином или очевом имену, Атила се звao Μουνιβούδος. То сведо-

²⁵ Viticinaborg по Пернишаду; у другим списима називено у Vilteberg, Vilkina borg, Villerberg, Valterburg, Walaburg, разуме се, по разним дојнтијским издавачима. Susa, Susat, Susam, име је, разуме се, изменено.

²⁶ Lyngheidur, Рашман преводи Langenwald: "Ein König herachte über den Langenwald, der hiess der frohe Budli".

²⁷ Сматрам да, Тракија, Грчка, само је различит назив слова ј. Русин глас Ф су менама у љ; код Пелешта ј = љат. Х или руско Г, види "О јазику Пелештана". А. Д. Чертков.

чанство узео је Јорнанд од Приска, који наводи речи самог Атиле о важности свог рода.¹¹

Као допуну легендама о пореклу хунских, кијанских или кијевских кнегежева, наводимо родослов из Volsunga Sage или влашког (Welschen), варјаџиних или франачких легенди:

Volsunga Saga алегоријски описује порекло јујрјевског или руског рода. Она говори, да је Sigi¹² (што уствари значи победа, vitshtvo, vitez) био, по предању, Оденов син [тј. Наро]. Он је као свето лице (Heilighum) био назван вуком, разуме се, заменом речи welič - велики са wlk - вук.

Sigi, витез победник, завладао је многим земљама и царевао у Hunaland.

Sigi је имао сина Rerija, високог растом, изузетне снаге. Овде је јасно да се Sigi, као победа, утешава у Јурија.

Од Reri tj. Јурија, настали су Volsungi tj. Welschen, Вилаци - велики.

Ныхов родоначелник (Völsung) засадио је у својим палатама врсту дрвета које је величанствено израсло и расирило своје гране; оно се звало дрво витешке деше.¹³

Völsung је имао десет синова и кћер. Најстарији син звао се Sigmунд, а кћер Сигни. Он је удао против њене жеље за готландског краља. Не желини да има са њим дете, Сигни се досетила да је замењује у мужевљовој постели једна чаробница, која је узела њен сплюшањи изглед.

Једном је готландски краљ позвао код себе на гозбу Волзунга са синовима и они су кренули у пратњи мале дружине на три лађе. Сигни је тајно пресрела оца и обавестила га да њен муж спре-

¹¹ "Καὶ τὸν πάτερα Μούσιονούς βαθυπλέους διαφύλαξε τὴν ἀγγειαν". По Volsunga Saga, којој је сродна Vilkina Saga, чик и по имени, и која садржи легенде о влашком, венецком или варјаџинском роду, тј. роду Великих руских кнегежева, тај род води порекло од Сигмунда хунском; према томе родоначелник рода кијевских кнегежева уопште и Атиле, био је Сигмунд, чије се потомци по Vols. Sagi звали и Вилаци (Welschen, Völ-sunge) и Вилаци (Ulfinge, Wölfinige).

¹² Sigi, код Лангобарда Sico, у готском Sicar, Sigar, Sjurd, Sigurd, Sigfrid одговора слов. Секо (од секу, расејају) отуда секира, у готском Siggeir - hasta, machætra victrix (Eda Saem. Index nom. propr. T. II). Sigar - victoriosus - одговора витез: отуда скраћено, Sieg - победа, у немачком Zug - подигни, подухнат - ducio - Dux. Из свега овога је јасно да Sigi замењује лично име Јуриј.

¹³ Треба поменути руски Денин град (Дзевапна; погледај "Индо-Германци", стр. бб-69) и поштоvensки код Тауро-Скита Артемија; или Дијана, заштитница утврђења, Трипунце (Диана Трија, Триблинг), чијилик се ставља на раскршћа. У суштини то је исто божанство као и Изида, Нејта [Нејта - икој] и Палада, заштитница града: "Мајка градова", а по држним изразима руса "Белка руска мати". Тацит спомиње славенски обичај умивања богинje, при чему се она која умиња, дани у језеру. Исто је и умивање Паладе (види хинму Калимака); "ко веже заштитницу града Паладе, (при њеном умивању) тог ће везати последни пут Артос"; "Умивателице Паладе, белоруже кнери Пеласта, скупите се! Богине даје благослов... Трагови тог обреда умивања сачувани су се код нас у народу. Постоји такође веровање у умивање месецима после кишве, па какву: "умно се месец".

ма огромну војску, а позвао га је са циљем да истреби сви род Волзунга. Са сузами је молио оца да се благовремено склони и узме њу са собом. "Склонити се?" - одговорио је отац - па да кажу како ја и моји синови нисмо достојни свог рода, да смо се уплашили непријатељског огња и мача? Ја имам мало војске, али и са малим бројем ја сам увек гледа смрти право у очи и побеђивао и ни једном нисам отишао са поља, нити сам молио за мир. Иди збогом мужу и буди са њим у слози, као да се међу нама ово није десило".

Пославши назад кћер, Волзунг се припремио за бор. Готландски крал га је дочекао са огромним снагама. Почела је крвава битка. Осам пута су Волзунги сламали војску непријатеља, али у ратном жару отац је пао, а синови су узети у ропство. Приковали су им ноге за кладу и сваке ноћи је домазила Баба-Јара и пројздријала једног од њих. Најстаријег брата инак је Сигмунд успео да спасе од смрти. Послала му је меш и наредила да намаже читаво лице и усне. Сигмунд је то урадио. Баба-Јара се већ спремала да пајеђе, али осетивши сласт, почела га облизивати и само што је лизнула усне, Сигмунд је дохватали - и одгрize јој језик.

Спасен на тај начин, Сигмунд се смрнуо осветио готландском краљу за смрт оца и браће, вратио своју очевину и пртерао оног који је владао у његовој наследној области (Hunaland).

Повративши кнежевину, Сигмунд се оженио кћерком Ридготландског краља,¹¹ Јаридом (Hiordis), али је ускоро краљ Lyngi са својом браћом напао Сигмунда и он је заједно са тастом пао у тој бици. Lyngi је завладао његовим царством, раздело га на делове својим јунакима, уверен да је сам род Волзунга истребљен и да не-ма од кога страховати.

Али после Сигмундове смрти, Јарида роди сина Сигурда, који се васпитавао код краља Hialprecs²¹ (Chilperic). Тада Сигурд јавља се у легендарном предању, где митски поражава Змаја Горинича (Fafnir) и окрећући се његовим подвизима, легенда заборавља наставак родословна хунских шарева.

Из све те збрке у предањима о руском Јурјевском роду кнезева великоруских (Vilkinaland), белгијских или волошких (волни фрагији прирајнски), за које се везују и такозвани лутобрдски Лутари (Longobardi), кнезеви хомлагадски и кијевски или кијевски (Kuenaland, Hunaland), може се извршити следеће:

1. Влашки³¹ или фрашки Hundingia древне Фризије (правобитне Франачке - Francia tab. Peut.), мешају са сродном Hunaland или Kuenland - тј. Кијевском облашћу.

2. Сигмунд је вероватно био владар првобитне прирајске Hunaland или Hundingialand, а не придињепровске Hunaland; иако се читаво пространство од Рајне до Волге, делило само на руске области, инак није носило код Гота општи назив хунских земаља, по главној, велиокнезевској области, смештеној у средине зависних земаља.

¹¹ Готски назив скапок (кимбриског) полуострва; Ридготландија - приобаље Готландије, испрам Еј-Готландије, тј. острва Готландије.

²¹ Краља Франака (Barjara) - Frakeland; по Nibel. L. - Niderland: уствари држава Frisland. Та се област назива и Hundaland, Hundland, Hunland и замењивала се са датмарском Hunaland.

³¹ Welschen, Falahi, Falai, Walaha, Walahiscon (Влашки), Folgen; они су се називали и Liudi, дечени се на West-Liudi или West-Falahi и Ost-Liudi или Ost-Falahi.

3. Аугтарска (Србо-Лужичка) сеоба због глади, око 365. године после Христа, са севера Германије, ојачала је источни део Русије. Управо од тог времена почеле су трговачке везе и договори хунске или кијевске Русије са Византijом.

Нема сумње да је по преласку Аугтара са севера ка Дњепру, под војством влашких (Völsungi - Ulfinig - Вилци) великоруских кнезева, могло бити међусобних сукоба између Кијана и придошлих Вомињана. То се потврђује у Амијановим и Јорнандовим напоменама о рату између Хуна и Алана, а takoђе и предањем о бици Лангобарда или Аугтара, који су дошали из бардовске области, са дњепровским Амазонкама, тј. са Галичанима (Helisonas).

Али, ми смо видели да је првобитно насељавање по преласку Аугтара било на просторима Литве. Треба рећи да су у то време Walahi (Welschen, Völsungi, Vilzii) или Liudi (Луди, Леси) Фризије (Phrisia) основали и војводство Лета или Литава. Исти називи народи и области као и пријајници (Liudi - Letti; Phrisii - Pruzi; Бредо, Bardungau - Barthonia), исте влашка или словено-римска лична имена,²¹ убеђују нас у ту претпоставку.

4. Атила је припадао грани великоруских кнезева. По Vilkina Sagи, његов отац владао је Фризијом, чији су житељи били Vaetin-gar (Фрази, Варџаси). Алично име Attila (Attila) везује се за влашки облик. Одговарајућа литавска имена су: Јагмо, Јагело, Свидригайло, Гедвиле, Витело, Скиргело. Такође треба рећи о његовом имену по оцу да је: по Приску Mouvbiouços - Мундук, Мундио, по Јорнанду Mundzucco или тачније Manzuchius (Париски кодекс 1809. г.). Имену Мундију одговара литавско Mundove, што је блиско скрпско-луžичком Mıldudux.²²

По Јорнанду Mundo, Mundio, по Прокопију Moūbōs, који је служио на двору Императора Јустинијана са дружином Аугтара (Herulii),³³ а затим као војни старешина код Велизара у рату против Гота, био је Атилаји потомак (Mundo, Attilanis origine descendens). Његов син звао се Maupriñoš - Марко, Мирко или Мирчо, тј. син Мира. То потврђује да је словенско име Миро, Мирој, замењено са латинским преводом Mundus. Судећи по сложеном српском имену Мунтимир, било је и код Срба у употреби име Мундо, а женско име Мандуша сачувало се и до новијег времена.

Предање у Vilkina Sagи, да је Атила наследио хунску кнезевину после смрти кнеза Melias,⁴¹ има везе са његовим именом по оцу Munzuchius. И то и друго име дошло је до нас, разуме се, искривљено.

²¹ Види "Инд-Германа" о истоимености личних имена Херуска или горничких кнезова са литејским. ст. 118.

²² Види Рајни. Ист. слав. нар.

²³ Као касније дружине Варђара или најамне варђе (страже).

²⁴ Име Мило мешави се у Мијо, Мијан, Мијат; Мијан, Мијат, Мијаш; или се Мало (мали) мешави у Мано; исто како што се и Милоје, Милоје могло изменити у Маноје.

5. Ред великих руско-кијевских кнезева III, IV и V века је следећи:

Север. Вел. Руј. (Vilkina land)	Холмоградска кнезевина • Гано или Јано (око 220 г.) ◇ Гануца, удата за Фрода III. дачког краља • Фриделев (Преслав). кнез руски, краљ дачки • Болемир (познат 376 г.) • Дано, Данко (Дочатос) (382-412)
Вељко (Vilkin).	
Niord (Haro), Зеландски	
Осто, Остроја, по Јори. Octa[r] Vilk.S. Osantrix Oserich, Osid.	Владимир Холмоград. • Јаровит , Jaro, Рао Холмоградски По Олимпијадуру <i>Xarato(v)</i> ; по Јори. Roas; по Приску Роуа; Vilk. S. Herinit. (412-438)
Влаадо (Bleda); по сагама (<i>Budli</i>) кнез Физије (Фрага, Варјара).	Олег (Jlia)¹¹ Краковски (Grikialand) • Миао (Meliaš) Кијевски ◇ Ојда, Ојдана (Oda), удата за Остроју (Osid).
Бранцица (Brynilda) владала је градом За- град, Segard, у Вар- јашкој области (Брдо, Bertan-land).	Атила. По Vilk. S. изабран после смрти Милове на кијев- ски престо "дао завет да ће чувати закон и правду" а по- сле деде Раа, преузроје власт над читавом Русијом (438- 454). ¹²

"Attila Hunnorum omnium dominus, et pene totius Scuthiae gen-
tium solus in mundo regnator". (Атила, господар свих Хуна и скоро
једини на свету господар целог народа Скита). Јорн.

¹¹ Споменимо повест о Валтерију и Илдеронди. По Vilkina Sagis, Валтерије (Воло-
дар) је синовник римског кнеза Ерманарика (Kön. von Rom), а Илдеронда је књер Или-
је, војводе Grikialand-a. Али у својој хроници Богуфа прича о истом догађају у коме
је био Валтерик храбри (wfdaly Walgerik), владар замка Тинца (Tunpus) близу Кракова, а
да је Helgundine, кин франачког краља (Regis Francorum). Јасно је да Grikialand означа-
вала је област Кракова, а не греку земљу, ишто је што и Ром треба сматрати за позна-
ти, древни Ромморе (Rzym posu). Крон. M. Strikowskog, тај је био многобожачких
храма.

АТИЛА, ВЕЛИКИ КНЕЗ КИЈЕВСКИ И ЦЕЛЕ РУСИЈЕ

Самодржац

"Када је хунски цар (Յօսլեյս)¹³ Рао умро, пише Приск, и хун-
ско царство (Յօսլեյա) наследио Атила, врховни савет је одлучио
да му пошаље посланика Плинта, што је било потврђено и импе-
раторским печатом".

То честитање преко посланства доказује државни значај ки-
јевске великоцркнештине још пре Атиле, а уједно и односе који су
постојали у то време између Грчке¹⁴ и Русије.

У то време цела Европа састављала се управо од четири Импе-
рије:

Белике Руције - која је обухватала сав север и центар Европе,
"Scythica et Germanica regna" и граничила се са југа Алтима, Бал-
каном и Црним морем.

Западна или старог Рима, у чијој области су остале: Италија,
алпске Галија и јужни део управо оне Галије, која је уступљена у
аренду Визиготима.

Источног Рима или Тракче (Грчке) Империје, у чијој је власти
био јужни део Европе између Јадранског мора, Балкана и Црног
мора.

И Вандалске Руције која је заузимала сав западни и јужни део
Шпаније.¹⁵

Византија и Рим већ су откупили своју независност од Русије
данаком.

Код Словена су се погранична места називала марке¹⁶ (лат.
margo), где се обављала трговина са суседним државама. Са Гр-

¹¹ Што одговара слов. *власник, власн. цар, сват, у римском свету Сезар, имало је*
код Словена значење освећени или божанствени; у Санскруту *амара-бартра - бе-
смртни, divinus*.

¹² Византијска империја називала се у то време још римском; народ у Империји
називало се уопште Римљани, а у Тракчким земљама, Грци. Са постојећим историјом
слова θ как Н и Γ види "Ο γάλικος Πατρίστιος, насељавши Ιταλίαν" А. Δ. Τερτκόν.
стр. 17 и 48), посебно међу Словенима, који употребљавају као и Индијци слово θ
или Φ, назив фраки се изговорио као Грк, Грек.

¹³ Следи тј. Словени од искона су насељавали Галицију и Лужицу (*Lusatiania*),
области Шпанске. Јорн. XLIV.

¹⁴ Главни смисло те речи је од божанствна природе - Маро, јер размени и трговина
обављала се уз храмове посвећене Маржани, на Јурјев дан - промећни и јесењи и на
дан Извана Крститеља - летњи. Границе су означене ликонима прахоних богова; на
пример, код Римљана Тертија, код Грка Εριξ, а такође и Мегаскиј (megascia, πλεχη),
означавају је идола - кин на грбовима и путевима, код Словена Маро, Марко.
Смисло речи раздвојио се на гранични матице и матеље, тврге - поље, трг, тргови-
чко место. У лат. је матро примило значење граница.

чком или Тракијом трговина се обављала близу реке Истра или Дунава, на спротив тврђаве Констанције (άποκρι Κωνσταντίας φυριουΐ), у месту које се такође звало Мόρфос (по претпоставци при ушћу српске Мораве, али је вероватније код Тустендиле).

Још да време Раа, на том тргу су почеле размирице између Трачана (Грка) и Руса (Скита),¹⁾ а због бегунаца, непредатих по договору, букуно је рат. Успавши у Трахију, Раа је запретио Константинополу. Врховни савет Византије, по одобрењу императора Теодосија, одредио је за посланика војводу, конзулског (значајног) достојанства, Планита (Плавша, Планко), родом Скита (тј. Руса). Али Рао умире. Атила је наследио престо и сместа дошао са својим братом Владом у Маргу, да продужи започети рат. Овде су га дочекали, од савета поново изabrани посланици, Плинт и Дионисије из родом Трачанин (Грк), да га поздраве и закључе нове договоре.

Атила је пристао на мир и услови договора били су следећи:

[У тексту неколико речи или редова недостаје].

1. Све скитске (хунске или руске) бегунце, не искључујући и оне који су давно побегли, вратити.

2. За римске заробљенике који су отишли без откупна, уплатити 8 златника по човеку.

3. Римљани да не ступају у савез ни са једним народом са којим Хуни (тј. Књијевљани, Руси) буду у непријатељским односима.

4. Народне вашаре (πανηγυρις - вашар, вашариште, у пограничним местима) уређуји Римљани и Руси, по истим законским правима и са узајамним обезбеђењем.

5. Свето и беспоговорно испунити услов годињшњег данка од 700 фунти злата, који су се Римљани обавезали плаћати скитским царевима, тј. руским.

До тог времена, примећује Приск, Римљани су плаћали само 350 фунти злата.

После tog договора, император Теодосије именовао је почасног посланика Атили, сенатора, особу високог ранга, који је кренуо (убичајеним путем) морем и дошао у град Одису, где је и стратер Теодура очекивао даља упутства.

Станица Руса за путовање у Грчку, била је код ушћа Дњепра или у днепровском лиману, на острву званом код Грка Св. Етерија.²⁾ Грчка станица у V веку, за путовање морем у Кијев, била је, што је јасно из Присковог описа, у пограничном граду Одиси ('Обдојоос), који се, по Аријану, налазио на 80 стадија од острва Березан, а по Птоломеју, на реци Axios (сада Березан); према томе у месту Очаково.

¹⁾ Приск користи име Скита уместо Хуна, као што се касније и други назив употребљавао без разлике, уместо Рус.

²⁾ Константин Порфиrogenит.

Сви који смештају Атилину престоницу у Венгрију, удаљују се од сарматске Одисе и траже Одису у Варни; али Приск говори о пограничном граду где су посластница, по обичају, обавештавајући пограничне старешине о свом доласку и циљу, очекивала царску дозволу да пређе границу и продуже пут ка главном граду.

У X веку Руси су, дошавиши у грчку земљу, хитали у Св. Богородицу. Овде су Грци већ достављали храну посластницу. По истом основу је и грчко посластство стизало из Одисе, а копненим путем од Дунава, по упутству старешина, одређених да буду уз посластницу.

Расељеници или бегунци из Русије у Римску империју, били су увек један од главних узрока рата. То се види и из договора Олега и Игора, где такође повратак одбеглих слугу ('челади') и њихов откуп чини прву ставку, при чему се њихово непроналажење у Грчкој, потврђује заклетвом: "ако се не пронађу, да у чету иду ваши сељаци, а Руси (тј. Руси, који се налазе у Грчкој) који нису сељаци, по свом закону тада наплаћују од вас своју цену, која је још раније одређењена две тканине за човека".

Нема сумње да су у то време већи део бегунаца биле слуге тј. Готи под влашћу Руса или лица преведени у хрисћанство. То поверију и Јорданове речи, јер су Атилини синови почели рат, тражећи повратак Гота, бегунаца из свог поддаништва.⁴⁾

Такви бегунци били су узрок за обнову рата између Атиле и Теодосија. Атилини посланици појавио се у Константинополу са захтевом за повратак бегунаца и због новог договора о условима данка. Прочитавши писмо, повређени император је одговорио да бегунце не да, али да је спреман да пошаље посластство, како би све решило на мири на начину у корист осталих захтева. Добиши тај одговор, Атила је ушао у грчку државу. Теодосије је мислио да може мерити своje снаге са новим кијевским царем, али је битка код Херсонеса²⁾ решила ствар, а нови услови мира били су следећи:

1. бегунце вратити.

³⁾ "Contigit ergo, ut Attilae filii contra Gothis, quasi desertores dominationis suae, velut fugitiva mancipia requirentes venirent".

Ово се односи на тројицу браће-кнежева и на њихове рођаке: Велемира, Тодомира и Видимира, који су се преселали у Панонију.

²⁾ Преселници Атилино царство са Дњепром у Венгрију, историчари су били дужни и бинили рат у тауриском Херсонесу да пренесу у Трахију, у град Херсонес, који је тобоже постојао на обали Црног мора, где је сада Зејтун-бури. Али запреташак ћи код Приска позује се да зато започет је са царем Раом, када је заузет град Раонија на Дунаву и када је закључен мир у Марги; запреташак у везује се да је рат у Херсонесу (τὸν Ἡρόπολιον) зато што освајање Ратинији на Дунаву је могуће, али одмах затим битка код Херсонеса није могућа, па макар ако је тај град и постојао некада на данашњем рту Зејтун. Као у тај проморски кутак Трахије, с јужне стране Балкана, тако и у тауриском Херсонесу на Хемеспонту, Атилије могло да уђе без помоћи својих историчара. Према томе Атила је претро Грицима да ће их лишити тауриског Херсонеса, исто као што је касније урадио Владимир.

2. Сместа платити данак од 6000 фунти злата.
3. Годишње плаћати 2100 фунти злата.
4. За грчке таоце платити откуп по 12 златника за сваког.
5. Не давати прибегните бегуницама, поданицима хунског цара (тј. Кијанима, Русима).

Прискова сазнана су дошла до нас скраћена и у изводима, на основу посланичких књига урађених по наредби Константина Порифрогенита, и зато се по моделу свих уговора између Грка и руско-кијевских царева, могу схватити уговори великих кнезева Олега, Игора и Свјатослава. Ти уговори, како се спомињу у њима, били су "обнова старог примирја" и "извештај о радијем дугогодишњем пратitelству између хришћана и Руса".

За једнаке услове и односе у уговорима V и X века, служе као несумњив доказ сачувани делови Несторовог летописа. Сви услови веза, сусрети, пријем посланника и гошћење, описаны код Пристка, чине исконске обичаје Руса, који се нису нимало изменили до XVIII столећа. Атила је виђен у свим нијансама као цар и велики кнез Русије. Нема сумње да је још у његово време постојао посланички дом и да су се водиле посланичке књиге. Уговор из Олеговог времена представљен је "Ивановим записом на две повеље", а Атила је за везе са Римљанима одредио ђака Константија (Коста, Костан), родом из западне Галије.

У уговору В. К. Олега о саставу посланства, речено је: "Посланци Олега, великог кнеза руског и свих других су под руком светих и великих кнезева и њихових великих бојара".

У уговору В. К. Игора: "Посланци и гости"⁴¹ В. К. Игора и уопште посланици... послати од В. К. руског Игора и свих руских кнезева и свих људи из руских земаља".

Према томе, у посланицима која се везују за трговачке односе, учествовали су, осим оних који су послати од Великог кнеза, изабрани и познати из других кнежевина и трговачких стаљежа, међу којима су били и Руси хришћани и Варјаџи (Франци), који носе западна имена, као и повлашћени трговци из различних трговачких места. Ако томе додамо Готе, који су позајмили хунска име на (mutuantur Hunnorum nomina) још за време Јорданда, онда ће бити схваћен разлог толиких словено-тало-готских имена у уговорима из X века.

Испиштимо најподробније, пре свега због упоређивања Игоровог уговора са Грцима, оно што се сачувало у Лаврентијевом спи-

⁴⁰ Реч гости значила је уопште туђин, странац. "Hostis, apud maiores nostros is dissecatus, quem nunc peregrinum dicimus". - "Gentes, u kolonihanciskoj gradskoj urabbi значило је страног трговца". - "Купци, трговци на велико, некома су се ценили у стара времена и користили се као посланици". Шлецер о Руском летопису.

су⁴²) (XIV ст.), у коме, због недостатка неколико листова, недостаје и спис Олеговог уговора.²⁾

Лета 945.³⁾ (по византijским летописцима одговара 942.), дошли су Роман, Константин и Стефан код Игора, да потпишу први мир. Игор је проговарао са њима о миру. Онда је Игор послao своје јунаке Роману, Роман је сазвао бојаре, достојанственike и ужанке Русе и договорише се да напишу на оба језика повељу, једнаку оном саветовању, обављеном код царева Романа, Константина и Стефана и христољубивих владика".

"Ми, руског рода великаши и гости.

Посланци Игорови:

Ивор

Заједнички посланици:

Посланник Свјатослава, Игоровог сина:

Вуефаст (слов. Вујослав, Војислав)

Посланник кнегиње Олге:

Искусеви (погрешно име).

Службени и рођаци (нетиј , нятје - рођак)⁴³⁾ Игорови:

Глеб Владиславич.
Комушиј (Коначар) Преслава.
Шигоберн Свен (Швед).

Глебова дружина:

Прастен Тудуров.
Либиар (Абиар), (Љубој).
Фастов (Фристов).

⁴¹ Несторов Летопис преписао је Монах Лаврентије за В. В. Димитрија Константиновића; (1359-1362).

⁴² Редакција тих уговора настала је у Византijи и на грчком језику, што је очевидно, како по смислу текста, тако и по употреби њу уместо грејког: Стептијтонов, Игњатовић.

⁴³ По Нестору, Игоров поход на Греку 944. год., по визант. 941. год.; уговор је по Нестору склоњен 945. год.; по визант. следећа година 942. Та иштварна временска разлика између летописа Русије и Грчке не може довести у сумњу тачност уговора, на коју указује Шлецер, анатомски мученик Нестора.

⁴⁴ У тексту је погрешно: слуди, али у Радињоловском рукопису је слуди.

⁴⁵ Племенити, кијевески рођаци, илијас (Франција) убићавајује код јемица; одатле се (нетиј , нятје) и употребљавају у смислу племенити, племенити - рођани. У уговору исто значење има реч понаштиј (познат).

Грим Свирков.
Прастен.
Јакуњ.

Игорови рођаци:

Кари, Тудков (Студков), Каршев, Турдов, Егриевлисков, Војков, Истр (Остроја), Аминодов, Престен, Бернов, Јавтјар, Гунарев, Шибрид (Siurit), Алдан, Којаклевов, Стегнитонов, Сфирика, Алвад, Гудов, Фудри (Фруди, Frotho), Тудлов, Мутор (Митар?), Утин.

Трговци:

Адун (Ottonus), Адулб, Адолб (Adolfus), Ингивлад (Ingiald), Антивлад, Олеј (Глеб) одговара северном Olofus, Фрутан (Frothoplus), Гомол, Куци (Казце), Емиг (Елг), Туровид, Фустен (Престен), Ерано, Руад (слов. Раовналд), Гунастар, Фрастен (Престен), Ингелд (Ingiald), Турберн (Torgbiergn), Моно, Руад, Свен (Swen), Стир (или Свенстри), Алдан (Олда), Тилем (Тилема, Итилима), Пубксар, Вузелев (Воислав), Санко (Сиенко, Сенислав), Борич (Боро, Бороје, Борич, Борис).

"Посланцима Игора, великом кнезу руског и свих кнезјева (кнжевија) и свих људи руске земље, наређено је: обновити стари мир, убити one који су mrзели добро и следбеник ђавала^[1] и учврстити дугогодишње^[2] пријатељство између Грка и Руса. И велики кнез наш Игор и боляри^[3] његови и људи из целе Русије, послаше им Роману и Константину^[4] и Стефану, великим царевима грчким, да изграде пријатељство међу царевима и читавим божјарством и свим грчким људима, за све године, док сија сунце и сав свет постоји. И ако неко помисли са руске стране да сруши такво пријатељство, без обзира што му критење даје уточиште, стићи ће га освета од Бога Сведржитеља и биће осуђен на смрт у свим будућим вековима, а уколико није крштен, да нема помоћни од Бога, ни од Перуна, да се не заштити штитом својим, да буде посечен мачем својим, од стреле и од другог оружја свога и да буде роб у свим вековима будућим".

"А велики кнез руски и боляри његови да пошаљу у Грчку великим царевима грчким, ако имају волу, даје са великашима и гостима, који они одреде: великаши да понесу печате златне, а го-

^[1] Грка радикација.

^[2] Подразумева постојење.

^[3] Бояр [Болярији] – изговара се на српском и бугарском.

^[4] Словенски Коста, Костан: одате уметамен пј је римско, а затим грчко Constantius, Constantinus. У лат. наречују посмо се и ко умеше се увек п или т, па пример санес - софіо, сопісіо; стажем - созалчім; закључак - conclusio; смутит - commutio; спарти [блажијити] - comparat, comparatio; - comparatio; - convertio.

сти сребрне. Одлучио је наш кнез да пошаље повељу царству вашем. Ако уз посланике буду великаши и гости, да донесе повељу, у којој ће писати: толико ће бити посматних љађа. Они које најавите нама (Грцима), могу мирно доћи; ако без повеље дођу и буду нама одани, ми ћemo их држати и хранити, док не известимо кнеза вашег; ако ли не дају руку и противе се, да буду убијени, да се њихова смрт не тражи од вашег кнеза; ако ли бегуци у Русију дођу, ми ћemo написати кнезу вашем, да чини како му је драго".

Даље настављам због јасноће неких места савременим језиком.

"Ако дођу Руси (у Цариград) без пртљага, они не плаћају месечну дозволу (тј. уобичајену суму која је одређена гостима). Да кнез нареди своим посланицима и оним Русима који добију одликул, да не праве неред у селима и у нашој земљи: да се заустављају сви који долазе (у Цариград) у св. Богородицу, где по састављеном списку њихових имена, добијају дневну дозволу, а гости месечну: за прве (су дозволе)^[5] из града Кијева, а затим из Чернигова, Преслава и других градова. - Да уђу у град (Цариград) само на (одређеним) вратима, са царским старешином, без оружја, највише 50 људи и купивши шта им треба, да се одмах удаље. Наш старешина надгледаће да не би неко од Руса или Грка преварио (обмануо) неког и *заодиће ред*".

"Руси који уђу у град, немају права да купују теканине (брокат, свилене теканине) за више од 50 златника; купљено платно показују старешини због стављања печата. - Враћајући се одатле (Руси из Цариграда), добијају од нас, ако је потребно, храну за пут^[6] и у случају потребе љађу, по ранијем уговору, да се срећно врате у своју земљу и немају права да уђу у св. Богородицу".

"Ако бежи поданик (слуга) из Русије и за њим дођу у царство наше и из св. Богородице^[7] па, ако га нађу, да га ухвате; ако га не нађу, нека иду ваши хришћани Руси^[8] по вери њиховој, а нехришћани по закону своме; тада они наплаћују од нас одређену цену, као и раније, два комада платна по човеку. Ако коме од људи из царства нашег или из града нашег, или из других градова, побегне слуга наш к вама и неко га ухвати, да га врати, а ако (не) сачува ухваћеног, да плати за њега два златника. Ако неко од Руса украде нешто од људи из вашег царства, да буде строго кажњен, а за покрадено да плати дупло. Ако исто уради Грк, на исти начин да буде кажњен. Ако Рус украде нешто од Грка или Грк од Руса, онда, осим враћана, плаћа и цену украденог; ако је покрадено већ продато, да плати дупло и да буде кажњен по грчком закону или по уставу и закону руском".

^[5] Посланци добијају јарске дозволе из престонице.

^[6] Тј. једнодневно уобичајено издавање хране са великоникеневског двора.

^[7] Манастирски конак за Русе у Грчкој.

^[8] Руски хришћани.

"Ако нам подчињене таоце, хришћани доведу из Русије, онда се за младића плаћа откуп 10 златника, за добру девојку 8 златника, а за старијег човека или дете 5 златника. Ако се деси да тајац ради код Грка, онда их Руси откупљују по 10 златника. Ако је таоца већ купио Грк, онда, по заклетви пред крстом добија за њега ту цену, коју је платио".

"Што се тиче корсунских земаља, колико има градова (тврђава) у том делу за скупљање данка, Велики руски кнез да ратује са те земље; ако вам која земља буде непокорна и ако Велики руски кнез тражи од нас војску, даћемо колико буде потребно.¹⁾ И о томе, ако Руси најђу на грчке лађе [кубару - κουζβαριού], укотвљене некде на молу (поред њихових обала), да их не ометају. Ако неко узме са ње [са лађе] нешто или покраде човека или убије, да буде кажњен по руском или грчком закону. Ако Рус сртне у дњепровском ушћу Корсунянину како лови рибу, да му не чини никакво зло и да немају права [Руси] да зимују у ушћу Дњепра. Белобреже, нити у Срб. Елеферију, него када почне јесен, да иду својој кући у Русију.²⁾ Што се тиче црних Бугара, који долазе да ратују у корсунској земљи, да их Велики³⁾ руски кнез не пушта да наносе штету тој земљи. Ако Гrcи [Корсунјани], који потпадају под власт нашеј царства, направе некакав преступ, нико нема право да их казни, јер ће они бити кажњени за своја дела по закону нашеј царства. Ако хришћанин убије Русина или Русин хришћанина, онда рођак убијеног, задржавши убицу, може да га убије. Ако убица побиете, рођак убијеног узима његову имовину - ако је има, а ако нема, тражи убицу, док га не нађе и убија га. Ако Руин Грка или Грк Руин удари мачем, копљем, батином или оружјем, онда ће на грех платити 5 литара сребра, по руском закону;⁴⁾ а ако нема [ништа], онда ће платити колико може и узима се у цену и ње-

¹⁾ Следећи текст, због извртана нема смисла: "а о корсунској земљи, ако су градови у том делу, да нема власт руски кнез да ратује на тим странима и та земља вам се не покорава и тада, ако кнез руски од нас тражи војску да ратује, да му дамо колико треба".

Као praw, руски кнез, без титуле феликс, у договорима се не пише; као друго, корсунска земља је опште погодна и за Русе и за Грке. Руси су владали земљом, имали су градове (тврђаве), али као помоћ зависи Козаре и Црне Бугаре, који су насељени у земљу; а Гrcи су имали по дужним земљама трговачке градове. Због тога, што се тиче Руса, уговору је реч о данци, који се обично скупља за рат (види поход Игора на Дрељеване, по даници и по помоћи од стране Грка).

На тај начин уместо: "да не узимају колосасту књезу Русски" (да нема власт кнез руски) треба читати: "данци имају великих књаза Русским" (данак има Велики кнез руски).

Да је тај кнез штитио по договору грчке градове од напада слободника, то је видљиво из донеш услова, где је у тексту такође реч феликс изменено у велим.

²⁾ Белобреже, на ушћу реке Белобрезе која се уливала у днепропски лимане. Овде је био грчки град Одеса, чије име, чини се, да се изменило у Очаков, по реши Аксенија.

³⁾ У неким списима уместо великом кнезу руском - велими књазу Русским, но то греје га видљивим грешкама.

⁴⁾ У Олеговском договору је исто тако.

гова одећа; ако по заклетви своје вере, ништа више нема, да се пусти".

"Ако нашем царству затреба од вас помоћ у војсци против непријатеља, онда ћemo написати Великом кнезу вашем, да пошаље колико нам је потребно, да виде сви остали страници, као икоје пријатељство сјединили Грке са Русима".

"Ми смо по договору све ово написали на две повеље; једна повеља остаје у нашем царству, а друга се доставља Великом руском кнезу Игору и његовим људима, а они, примивши повељу, иду на заклетву да ће чувати истину, онако како смо по нашем договору написали на повељи, на којој су потписани наша имена".

"Сви ми, колико нас има хришћана, заклели смо се у саборној цркви (константинопољској), црквом Св. Илије (кијевском) пред часним крстом и овом повељом, да ћемо чувати све што је написано на њој и нећемо нимало ни у чему одступити. А ако неко прекриши права нашеј стране, кнез или неко други, крштен и не-крштен, да нема помоћи од Бога, да буде роб у свим вековима будућим и да буде заклан својим оружјем. А искрштени Рус који се узда у свој штит, свој голи мач, у своје обруччење или друга оружја, да се закуне, да не све што је написано на овој повељи, чувати и после Игора, свих бољара и свих људи руске земље, за остале лете и за сва времена. Ако неко од кнезјева и руских људи, хришћанин или нехришћанин, прекрши то што је написано на овој повељи, заслужује смрт од свог оружја и биде проклет од Бога и од Петруна, што је прекршио заклетву. И да буде добро и да велики кнез чува ово право пријатељство, да се не руши док сунце сија и сав свет постоји, у данашњем веку и у будућем".

"Изабрани Игорови посланици дошли су код Игора са грчким посланицима, који су пренели све речи цара Романа. Игор позва Грке и реч им: говорите, шта је казао цар? И рекоше цареви посланици: поручујо је њихов цар, да је рад миру, да хоће имати мир са руским кнезом и пријатељство: твоји посланици водили су нашеј цара на заклетву, а нас послаше да водимо на заклетву тебе и јунаке твоје".

По приступу и закључку је очевидно, да је уговор био закључен у Константинопољу; руски посланици водили су грчког императора и његове чланове на заклетву у саборни константинопољски храм, грчки посланици водили су на заклетву Игора и његове јунаке - хришћане у кијевски храм Св. Илије, а Словене много бојице на Перунов брег.

Овде понапамо да су присутни посланици скоро увек били бирани из дружина Руса - Франака и од готских трговаца, из народи да исконачно и пословни по условима трговачких веза. Уговори са Византijом од давнина су писани на грчком језику, а састављани су их страници и преводили на латински језик, који је, по свему судећи, за време Атиле био језик пословних односа. Није

чудно што су се и сва словенска имена искривила због латинских, галских и готских облика.

Уговор В. К. Свјатослава (који је називао Грке занатлијама и саветовао им, ако неће да плаћају данак, да се преселе из Европе, која им не припада, у Азију),¹⁾ био је закључен у Доростому (*Деревстре, Дерестре*), "исто као и друго саветовање које је било за време Великог руског кнеза Свјатослава и Свенада; писан је за време Тефела (Теофила) Синкела, Ивану, званом Цимискије, грчком цару".

Да су до нас дошли Прискове посланичке књиге које је вођио, а не само изводи, онда бисмо видели да су ставови и обреди око уговора руских великих кнезева са грчким из IV и V века, исти онакви какви су били и у сачуваним уговорима IX и X века.

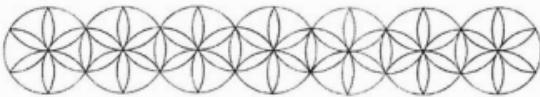
У Атилином уговору, први захтев се односи на багунце, а у уговору са Игором је исто тако: "ако пребегне чељаде из Русије, за њега долазе из нашег царства и Св. Богородице... и ако се не врати, узимају од вас цену која је одређена дosta раније, две тканине по човеку".

У Атилином уговору сваки заробљеник при откупу цену се 8 златника. У Олеговом уговору цена је порасла на 20, у Игоровом уговору смањила се опет на 10 и на 8.

Упоредивши уговоре Грка и Руса из V и X века, окренимо се опису византијског послањства код Атиле и поновнимо да Грци, од искона до познијих времена, нису називали Русе Рунима, него су мењали тај назив час у Скити, час у Хуни.

За време рата В. К. Свјатослава са Цимискијем, Руси такође нису важили за друго, него за Ските или Хуне. Лав Ђакон пише: "да су недавно Скити (ојав народ назива се такође и Хуна) прешли преко Истра, па љусковоја Лав није био у стапу да се са својим малим одредом супротстави њиховом безбройном мноштву".

Кога су Грци називали именом Скити, најбоље се види код Нестора у његовом набрајању словенских народа Русије: "и то су њихови градови до дана данашњег и Греци их зову *Велика Скитија*", а Готи, додајмо, *Svithiod hin mikla*, тј. *Suava, Suevia, Suanonia* или *Russia magna*.²⁾

¹⁾ Лав Ђакон, књ. IV гл. 10.

²⁾ *Svithiod* је скраћено *Suava* јуда или *Slavathiuða*. *Þiod* значи *genus*, *porius*, *universitas*; по Cod. Arg. *þiuda* - *regio*, *царство*; према томе *Suavathiuða* - Словенско царство. *Suavi*, *Slavi*, *Slaci* - *Слави*; по изговору смоно в као *sc*, *sch* - *Schuavi*, *Skuavi* (које *Suavaland* - *Svalafaland*, премах у грчко *Σχαος*).

VII

ПОСЛАНСТВО ИМПЕРАТОРА ТЕОДОСИЈА ЦАРУ АТИЛИ 447. ГОДИНЕ

Мир, закључен после рата у Херсонесу, није дugo потрајао; Теодосије је имао потребу да испуни уговор: Империја је вођила рат у Азији и Африци, па се државна каса истрошила. Узайду обновљајући своје захтеве, Атила је кренуо ка Дунаву. Нема сумње да се његов поход завршио са истим, одавно неизмењеним захтевима, као и походима на Грчку, по Несторовом опису, великих кнезева Олега, Игора, Свјатослава, Владимира Великог и Јарослава, када се и Велика Скитија подигла са њима на Грчку.

"Олег сакупи мноштво Варјара (Франака), Словена (Новгородских), Чуда, Кривича (Литве), Мера, Древљана, Радимича, Вјатича, Польана, Севера (Срба), Хрвата (карпатских), Дубље (Далматија), Тивераца (Тиброваца); и сви они су за Грке били Велика Скитија. Са њима пође Олег на коњима и на лађама, а лађа би 2000, и дође до Царграда".

2000 лађа био је некако историјски условљен број код Скита, тј. Руса. По Амјану, половином III столећа, са 2000 лађа и без сумње са копненом војском, Скити су прошли као олуја по приобалној Мизии и Тракији и избили у Епир и Тесалију.³⁾ 774. године, опет Скити у савезу са Бугарима,⁴⁾ подигли су се на Византију, такође у броју 2000 руских чамаца (*Рошна хедлација*).

На исти начин В. К. Игор, у другом походу, "сакупи велику војску: Варјаге, Русе, Польане, Словене, Кривиче, Тиверице, а Печењег (најамац) и Тале (гаоце) наоружа и пође на Грке у чамцима и на коњима, да се освети".⁵⁾

На исти начин, подигавши 447. године читаву Велику Скитију на Грчку и покоривши градове на Дунаву, област Сирмијум,⁶⁾ Нису (Ниш) и Сардики (Софiju, Триадицу), Атила је приморao Теодосија да му се поклони, а ради извршења тог уговора послао је Годичана (*Ёбекюи*),⁷⁾ једног од својих познатијих војвода и Ореста,

¹⁾ Атил, Marc. XXXI.

²⁾ Кроз Бутарску је ишла кошница војска.

³⁾ Добропољно козаштво, комонство, сиротанство или Србадија (задонска Сарматија), од VII столећа била је већ под утицајем једејства и мухамеданства. Свјатослав је спрнуло готеску превласт, али од тог времена нарастала је моћ мухамеданства. Назив Печењени чини се да је настао од белог - *Ногъз* - белих или великих *Ногаја*. Та древна козачка хорда (група) су аулајске Сармати.

⁴⁾ Семберија, Субрија - Србија

⁵⁾ Лат. облик Nedecon, Nedeco, Godo, Godech, Godičan; али Godech (Godonich) било је наследно или породично име. Историји познати Odoact, по Малчију (Exc. E. Malchi Historia) *Ободес*, је устарни (безgotески завршетак на rj) Godes тј. Godec тј. Godech. У романском изговору слушачки г често нејасне; на пример Odofred вместо Godofred.

рођеног Панонца, са писмом у коме су закључени следећи услови мира:

1. Још невраћене бегунце одмах вратити.

2. Од Римљана (Грци) да очисте, због страховања од обнављања рата, све земље покорене оружјем цара Атиле, које се простиру дуж Истра, од области Пеоније (Панонија) дужином трачких областима, на растојању и од 5 дана пута (200 врста) у ширину.¹⁾

3. Одвајкада постојеће трговачко место на обали Дунава, пренети на нову границу, у Ниши.

4. Императорови посланици за цара Атилу одсад морају бити људи знаменитог рода и конзулског достојанства, а не људи изван стамеја.

Теодосијево самовољље толико је било повређено, да је на предлог свог љубимца Хрисафија, решио да поткупи посланика за убиство Атиле. Преводилац Вигли (Вико, Викул) требало је да буде оруђе те замисли. Разгледајући императорски дворац²⁾ који су му показивали, Годичан се дивио и хвалио лепоту и његово богатство. Хрисафије је помислио да искористи то дивљење, па је ставио да знање да слично богатство и почести очекују и њега, само ако остави Скитију и покелан да буде Римљанин. "Како није допуштено слуги туђег господара да даје сличан предлог, та које је забрањено и да га прихвати" - одговори Годичан.

Тај одговор није отклонио њихове злочиначке наде. Поред осталих обећања, за тај задатак понудили су му и сто фунти злата. Али, сазнавши да је циљ њихове замисли убити Атилу, Годичан је у себи помислио да Атили отворено разоткриje виновнике.

Претварајући се да је изнасићен и да жуди за златом и византијским богатством, он је ипак избегао задатак и обећао своје услуге тек када испуни посланичке обавезе.³⁾

Годеч (Ебекиј), отац Годечада (Одојаса) био је кнез (Rex) Лужички (Herculi), Турички (Turcilingi) и Стурчики (Stewer Scutii); владао је Рујсјом (Rugii), Раџијом или Расијом именује Ала и Дунава (Vindelicia).

¹⁾ Ми сматрамо, да уместо Νοβέν τῶν Θράκων треба читати Νομῆν τῶν Θράκων. Тај простор укључује и сву данашњу Србију и Бугарску, уз планински ланац Хема (Балкане).

²⁾ Постачија указаним Олеговим посланицима, могу се објаснити и почасти Атиланим посланицима: "Цар Леон почија руске посланнике даровима, златом и синима и кафилом [φροντιζόμενος - καθηταις] код Атиле оприκοῖς ἀλίγιον"; одредише јунаке своје да им покажу лепоту цркве и палате златне и у њима право богатство, много злата, синие и драгог камена и љубави Господње и венци и окове и пурпурни плаши мошти Светих, да говоре о вери својој и покажу им истинитну веру, а онда их отпушти на своје земље уз велике почасти.

³⁾ Посланци Олега и Игора, исто тако су склоними уговору у Константинополу и вратили се у Кијев са грчким послаништвом, примилим ковачне птичје тог уговора: "Игорови посланици дођоше Игору са грчким посланицима и пренесе све речи цара Романа. Игор позива грчке посланике... И рекоше посланици: "нас посла наш цар, ради је миру и жели имати мир и приятельство са руским кнезом и са другим кнезежима. Твоји посланици водили су на заклетву нашег цара, а нас послаше да подимо тебе и твоје дунавке".

Теодосије је одредио за ванредног посланика Атили, велможу Максимина, са којим је био ретор Приск због вођења посланичких књига. Између остalog он је поручио Атили, у вези захтева о одређивању водећих достојанственика Империје за посланике њему, да то није било *ни у време његових предака* [*αὐτοῦ προγόνου*], као ни у време других царева скитске династије; нарочито што су посланици увек отпремани са војском или су то били глашници (*διγελιαφορού*).¹⁾

Обратимо посебно пажњу на *пут којим је ишло посланство*. Његово описивање садржи у себи толико тачности, на основу којих се може уочити, да се тај пут никако није могao протезати од Дунава ка познатој престоници Хуна у Угарској, долином реке Тисе (Tissa, Teiss), него да је, према казињавању о времену путовања и преласку преко три велике пловне реке, правац bio управо према Кијеву (Hupugard, Koenugard), исконској престоници Hunnorum reges, Атилиних предака.

Put посланства

Теодосијево посланство кренуло је из Константинопоља заједно са Атилиним посланством које се враћају и после 13-одневног пута, дошли су у Сардику, данашњу Софију или Триадику.

До Софије, по домашем рачунању у часовима,²⁾ обично је требало око 100 часова путовања или око 500 врста; према томе, дневно се путовало 8 часова или 40 врста.³⁾

Друга етапа од Софије до града Ниша (Naissa) завршавала се за 34 часа и 170 врста.

Трећа етапа била је од Ниша до прелаза на Дунаву. Место прелаза није познато, али предео и пут нису се променили и зато није тешко пронаћи правац који је од Ниша посланство ко-ристио.

Од Ниша, који лежи на реци Нишави близу њеног ушћа у Мораву (древни Margus), само су два пута ка Дунаву. Прави је долином реке Мораве ка прелазу код некадашњег града Margus, где је било трговиште познато Приску и које би без сумње он споменуо. Други пут је кроз предео планине Црни врх, реком Тимок (велики и мали) и долином тих река ка Дунаву, Трајановим прелазом или

¹⁾ Носиоци порука.

²⁾ Час, садржи 5 врста.

³⁾ Прелазах 40 врста за дан и ноћ, била је увек средња мера пута посланства. На пример Омерије, из Нарпе у Новгород (у то време 40 немачких миља или 280 врста) ишао је 5 дана, што је 56 врста за дан. Изашаши из Нарпе 7. марта стигаје је у Москву 28. марта, тј. за 22 дана пропутовање је 120 немачких миља или 840 врста – приближно 40 врста за дан. "Од Шамахе до Дербента, писце он, обично рачунају 40 немачких миља или 6 днева путовања". Према томе дневно се прелазило 46 врста.

превојем преко планине *Вратанице*¹⁾ (Wratanitza Planina), ка *Будину*.

Први пут је као продужетак линије од Константинопоља ка заласку сунца, а други иде до реке Тимок потпуно супротно, ка излазку сунца.

Полазећи ујутру из Ниша и навикнути да се путује у смеру ка западу, сви чланови посланства били су изненађени што пред њима излази сунце. Ту окомност, као да је нарочито споменуо Приск, да би указао на пут посланства кроз *стеновите клисуре*²⁾ код превоја на Тимоку и на *криеудање* Тимока код прелаза око данашњег *Видина*.

Од прелаза преко Дунава, где су се већ налазиле безбройне Атилине лађе, спремне да у случају обнове рата превезу његову војску на десну обалу, пун посланства је био:

Први прелаз од Дунава, путем према Атилином одморишту је - 70 стадија или око 15 врста.

Овде су посланци били заустављени, да би обавестили Атилу о свом доласку. Увече су добили наредбу да путују код њега. Другог дана у зору, они су скренули и дошли до господаревог боравишта, у 9 сати (од изласка сунца); према томе путовали су око 8 часова и прешли - 40 врста.

На тај начин, по нашој процени, Атилино боравиште се налазило 65 врста од прелаза, на висоравни уз *Крајељ*, у Малој Влашкој, чemu одговара, па мишићу путника, познати *Etzelburg*³⁾ у долини *Тисе*, између Дунава и Карпата, јер Атилино боравиште је требало бити код реке *Темеш*, која се улива у *Тису*. Од те две тачке ми ћemo пробијати даљи пут посланства.

По доласку у боравиште, Годичан је изнео цару намеру византијског двора, да посегне на његов живот. Уместо да прими посланство, гневни Атила је наредио да им се каже, како је њихова намера њему већ позната и да сместе отпуштују назад.

Изненађено посланство већ се спремио за повратак, али је Атила променио одлуку и посао великаша *Косту* (Хотон) за посланицима. Улазећи у шатор, окружен царском личном стражом, Максимин се приближио Атили који је седео на дрвеном трону,⁴⁾ поклонио се, уручио царске повеље и поздрављајући га од Императора, пожелeo њему и читавој царској породици здравље и благостање.

"Ваше жеље на вашу душу," - одговорио је Атила, а затим, обраћајући се преводиоцу, рекао је: "услови мира одавно су за-

¹⁾ По старијим картама *Predel totius* је стварно предео између Мезије и Илирије, а данас између Бугарске и Србије.

²⁾ ὅπε τῶν σφίσιν τῆς Ναοῦ πάντα πορεύεσθαι εἴτε εἰς Ταρρωνίου, ἐς τὸ χωρίον ἐγκλωπούν οὐθεπέρες, καὶ ποτὲ δὲ καὶ ἀμύρως καὶ παρηγούσις πολλῆς ἔχουν".

³⁾ Легендарно име дато Атилином престонији у *Nibelungenlied* - град Атиле.

⁴⁾ Једном Приск употребљавао је *δίφυος* - престо, а други пут *θρόνος* - трон.

клучени, али нису испуњени: нису враћени сви бегунци; како се посланство усудило да се појави пре испуњења уговора?"

Вигил је одговорио, да у Империји није остао ни један бегунец из скитског народа, јер су сви они већ предати. Атила се разлучи.

"За ту дрску лаж требало би те казнити, али ја уважавам права посланства" - љутито је одговорио и наредио својим писарима да донесу списак бегунаца, који су се још налазили у Империји и да га прочитају гласно".

После читања списка, Атила је наредио Вигилу да се сместа врати у Константинопољ. Заједно с њим Теодосију је послао и Ислава ("Нјел", "Егљен - Изјаслав").

"После Вигиловог одласка, пише Приск, ми смо провели у меству један дан, а следећи смо скренули за Атилом ка северу земље. Окончавши забодилазни пут заједно са варварима,⁵⁾ ми смо, по распореду наших скитских пратилаца [старешина], скренули на други пут; у међувремену, Атила се зауставио у некаквом граду због женидбе са херком Еска²⁾ (Есказ), иако је већ имао много жена; по скитском закону допуштено је многоженство".

Друг пут посланства заједно с Атилом, мора да се продужио за неколико дана и ноћи. Сматрам да је заједнички пут био до Бузла, одакле је Атила путовао за Јаси, а посланство у првицу превлачио преко реке Прут код Фалче. Путовање од 6 дана и ноћи трајало је око 53 часа или 265 врста.

Одатле је посланство наставило равним путем (гладак, прав), који се протезао по степи³⁾, а превезми су се преко пловних река од којих су, осим Дунава, веће биле (μέγισται Δρήκωνι),⁴⁾ *Τίγας* и *Τηρώς*.

Ако се пут посланства пробија од прелаза преко Дунава код Margosa (данашња Семендија), у дубину Вентрије, онда главна река *Тиса* (Teiss) остаје по страни, лево. Путујући од Атилиновог боравишта, прептоставимо уз реку *Темеш*, Приск би приметио на путовању реке *Мароц* и *Кереш* и називао бих их пловним рекама, али их никако не би звао величим рекама. После прелаза преко последње реке, тј. преко Кереша (*Kōros*), до Токая не остаје више

¹⁾ "Haud longum viae spatium cum barbaris progressi, alio iter vertimus".

²⁾ Успите по легендама, Атила је имао две жене: Ерка, тј. Јерку или Јурцу, кнег љуков кнеза Острога (Osvantzi) и после њене смрти, кнег љуков Гојка Небелунговог (Nivelung). Име прве супружнице легендама је различито само по изговору: Ерка, Ерка, Еркика, Ерка. Нема сумње да име је Приск споменио Еску као гречка уместо Ерка.

³⁾ Εν πεδίῳ κεντήσην, степа - ὁ κάρπος, λεβέδι.

⁴⁾ На једном месту реку *Дрекон* Приск назива *Дрѣжан* и та река била је у Скитији: "Ον οἱ δρῖψι οἱ Ανατολοὶ καὶ Νόμοι οἱ Ταρρωνίου μέσον δρῖψι τοῦ Δρѣγκανοῦ λεγόμενον ποταμὸς εἰ τὴν Σκυλικὺν διέβιοτας. τῇ. Anatoliy и Nom, прелазећи преко Дунава доспели су већ у Скитију, до такозване реке *Дреникони*". - Скитија у памћењу Грка се граничи са Карпатским планинама.

од 30 часова путовања, или по Приску, после прелаза преко три велике реке, пут је још далек; тај главни пут не иде у брда, него у суседство богатог каменоломима и вековним храстовим шумама, које су Атилиној престоници толико биле потребне.

Ославајући се на та сазнања, ми настављамо да пробијамо пут посланства по доминама Влашке, Бесарабије и даље на север, преко многих пловних река, а међу њима преко три велике реке, чија је дrevна руска имена искривљено без сумње и сам Приск и његови преписивачи, а накнадно су изменљена и опет изменшана код Јорнандових издавача,¹⁾ због уверења да те реке треба да теку по Венгрији.

Предлази преко свих река које се уливају у Дунав и Црно море, описане код древних географа, почнући са Херодотом, по расположу и обимности, морају бити преиспитани и поново изведенни, састављањем древних спомена, упоређивањем места и назива, често, два и три различита за једну ту исту реку. Херодот је на пример, набрајајући скитске реке, споменио реку Дњепар - по народном називу и изговору *Няпру - Νάπος*,²⁾ не знајући ни сам да је то она иста река, коју су по граду *Бористену* (Березани) називали *Бористен*.

Херодот је знао само једну реку која извире из Карпатских непада (у Венгрији) и која се улива у Дунав. Ту реку он назива *Марош*. Јасно је да је то *Марош* која се улива у *Тису*. Без сумње је у древности *Тиса* или *Тиса*, по спајању са реком *Марош*, носила при ушћу у Дунав тај последњи назив. После реке *Марош*, Херодот набраја реке које теку са Карпата по Влашкој:³⁾

Алута или *Алта* (*A'laç*), Ардхис (*Ayras*). Из ње следи по њему (ка истоку) *Тиђиц*, по Приску *Тирђац*, а по Јорнанду *Tibiscus*. Јаломица се улива у рувацаву Дунава и њу не видимо да иде ка Дунаву, према томе *Tibiscus* је *Серет*.

Приск је проценявала величину реке по ширини њене долине и зато *три велике реке*, које је посланство прешло на путу ка Кијеву, одавајући се од Атиле у Влашкој, биле су: Серет (*Tiđiç*),

¹⁾ Код Јорнандија су Прискови речи о посланству измене на следећи начин: "Ево шта пиши Приск, кога је Теодосије послав Атили: "премајши три велике реке: *Тијас*, *Тиђици* и *Ерицам*, ми до сноји до тог места где је некада *Видикула* (*Vidiçula*), најкрајнији од Гота, био поражен од сарматског буздована (*Sarmatum dolo os-cubitum*). Недавно одатле већ је била влас (*vicas*) - Атилина престоница, ја кажем песни, али то већ употребљавају као много већи град".

Јасно је да је име *Видикула* Јорнандију уметнуо. Он још спомиње *Видикулу* кад опишује како су племените Скити (по Јорнандију и то приписано Готима) називани *Zarabos Tereos* (Српски *Руси*),⁴⁾ и *Pileatis* косаносни, космати Козарији. Они су у почетку живели на Азовском мору (тј. тамо где су живели дреveni Кимбри (Срби), а затим на реци Бористен, коју живеле зему *Danubius* (вероватно Дон). Они су имали племе у јужним, међу којима је био и *Видикула*.

⁴⁾ По Херодоту Царски Скити.

⁵⁾ Исто као *Няпру* - Дњестар.

⁶⁾ Спомињам да она теке ка Дунаву са планине *Айос*.

Прут (*Дрјкој* и *Дњестар* (*Týrēç*) (Херодот) или *Тираç*, грешком *Тиџаç*).

Те реке, пише Приск, прешли смо на чамцима или на сплавовима. За пут су нас снабдили потребним намирницама, али уместо пшеничног хлеба дали су нам јечмени, а уместо вина медовину. Пратиоци који су нас служили добили су хлеб и пиће од јечма звано квас (*kádros*).¹⁾

Упоређујући свој потребно следовање тог посланства, са посланствима упућиваним код руских царева из познijих времена, можемо видети како су исконски и неизменјени били руски обичаји у свим видовима, до самог преласка на западне форме. Приближавајући се границама, посланство је извештавало о свом доласку пограничног војводу, који је, скупивши потребна обавештења о именима послањника и броју њихове свите, посао господару гласника и чекао на дозволу посланству за прелазак границе и наставак пута. Погранични војвода предавао је посланству војводата у градовима, који су се налазили на путу. На назначимен прелазима од места до места, достављали су посланству царске по потребе, тј. намирнице, а све остале потребе куповали су од местних житеља.

"Руски двор, - пише Херберштајн, посланик императора Максимилијана, 1516. године, - има свој посебан обичај, кога се придржавају, по исхрани и гођашњи посланству других држава. Старешине добро знају колико се свако особи, према њеном званију, даје хлеба, пића, меса, рибе, соли, масла и других ситница".

У XVI стомењу, посланству су издавао бели хлеб, а од пића мешовина: книскевска, господска, од меласе.

"Окончавши *дуготрајни пут*,²⁾ наставља Приск, ми смо (једном) у сумрак, рачирили своје шаторе близу језера, које је приобалне житеље снабдевали добром водом за пиће".

Ми пробијамо тај *дуготрајни пут* преко *три велике реке* - Серет, Прут и Дњестар - од *Безеа* до *Балте*. То растојање је око 72 часа или 360 врстака, а за то је потребно 9 дана путовања.

Због преласка преко свих важнијих река у Венгрији, рачунајући да је *дуготрајни пут* ка северу трајао само 5 дана (40 часова или 200 врстака), нашли смо се већ око *Дебречина* (Дебрецина). То растојање и ми прихватајмо као сведочанство.

Што се тиче ноћења у шаторима, напомињем следеће. Још у XVI стомењу посланства су, путујући у Русију, скоро све време пута боравила у шаторима близу насеља.

¹⁾ Многи су прихватали ту реч за кумис, не знајући да се кумис не прави од јечма, већ од кобиљег млека и да чини пренепа мигрански напитак. Реч кумис, код Черкеза *сызма*, значи такође кашење, врење (брожење) и по значењу реч замазати (српски), *зимзати* (руски); бродчи, смичија је реч квас.

²⁾ "Макрав ће *дуготрајни пут*, дакрш - long, grand, loin, qui dure longtemps.

"Многи посланици, као и фон Улфелд, путујући од границе до саме Москве, само се једном напао у кући; све остало време био је прићућен да са својом свитом ноћива у шаторима или под отвореним небом".¹¹

Током ноћи, наставља Приск, почела је ужасна олуја; срушила нам је шаторе, растурила ствари и однела их у језеро. Преплашени, ми смо се разбежкали да тражимо спас од киши и у мраку, помажући се доносиоцима, доспели смо у насеље. На ту вику Скити су истрачали из кућа са упалајућим трском,²¹ коју су они користили за расплашивање ватре. На њихово питање, шта се десило, наши водичи су им објаснили разлог узбуне и они су нас радо позвали себи, а и ватру су заложили да бисмо се осушили и отреали".

"Владарка насеља, једна од Владиних жена (Влѓа), жељећи да нас угости, послала је храну коју су донесле веома драгоцене жене. То код Скита значи указивање почасти. Ми смо им се захвалили за донета јела и оставили их у њиховом "насакању".

"Другог дана, оседлавши и упрегнувши коње у кола, посланство је кренуло да поздрави сеоску владарку, захвали за гостопримство и да јој однесу на дар три сребрна пехара, некомико црвених којизних кожа, индијско перо, урме и разно друго воће,³¹ кога у тој земљи није било и које су варвари веома ценили. Захваливши јој, ми смо кренули даље на пут".

"После седам дана пута, водичи су зауставили посланство у једном месту, објавивши да се мора сачекати Атилин пролазак, па ћemo за њим".

Речимо, ако су се после преласка *три велике реке* и одује, по-сланици угостили код једне од жена Владиних, Атилинов брата, негде око Дебречина или чак на реци Ер, - онда се питамо: куда се протезао седмодневни пут, тј. око 280 врста иза те реке? До Токажа нема више од 100 врста, а после Токажа право на север и удељено и улево, отесана су и почувањена кљешта Карпата, о којима ће Приск рекао макар реч. 180 врста некуд се дело, пут међутим, још није завршен, а Атилина престоница је још напред.

"Овде (тј. у граду или месту, у коме је задржано посланство), скрели смо се, пише Приск, са посланицима Западне империје који су такође путовали код Атиле и били заустављени: са комитом Ромулом, првим префектом Норика и романским војсковођом. Са њима је био и Констанциј, кога је Едије послao код Атиле као писара" ...

После сусрета са посланицима који су путовали из Рима, треба закључити да се пут из Рима ка Атилиној престоници спајао

¹¹ Општи појвост. о древностима Русичких, г. Успенскаго. Ч. 2, стр. 140.

²¹ Калено² значи камини, преска (сомота, камашы, тростиники). У херсонској и подольској бургерији камини прасходно замењује дрво.

³¹ "Од Грка ткањине и златна и вина и поврћа разног". Нестор. речи Свјатослава.

негде са путем из Константинопоља (кроз Ниш), којим је путовало Теодосијево посланство, а стизало се за неколико дана до престонице и на том наставку пута требало је прећи неколико река.

Саветујем свима који траже Атилину престоницу у Венгрији, да приближно одреде ту тачку, спајајући путева на карти.

"Сачекавши Атилину домазак, ми смо кренули за њим. Прешао неколико река, на крају смо дошли у пространо Место,²¹ где се налазио Атилин дворац, по леготи такав, како су говорили, кавког нигде није било. Тај дворац био је саграђен од балвана и дасака савршено истесаних и окружен дрвеним зидом, који није чинио заштиту, него украс".²¹

"Близу царског двораца био је Онигисов дом, са истом оградом, али без украсних кула као на дворцу. На дosta великом растојању од ограде, налазило се парно купатило које је Онигис, после цара најбогатији и најмонахији међу Скитима,³¹ саграђено од камена, дозвезеног из Пеоније; код варвара који су насељавали тај део земље, нема ни камена на дрвету (грађевинског) и зато су они дрво и свак грађевински материјал довозили из других места. Зидар који је градио купатило, Зодчим, био је заробљени становник Сирмијума".

Изведимо сада пут посланства и растојање у правцу Кијева.

1. Путовање од прелаза на Дунаву до одморишта на путу ка Атилином боравишту је око 70 стадија или око 3 часа	15 врста
2. До Атилиновог боравишта путовало се 8 часова .	40 врста
3. Путовање заједно са Атилом, претпоставимо до Бузса је око 53 часа	265 врста
4. Дуготрајно путовање од Бузса, преко Серета, Прута и Дњестра, у правцу Балта је око 72 часа	360 врста

²¹ Кóјин - burg, vicus - веће. Польска реч тјесто у том случају више одговара по сличности румунској тврђији (трговачко место). Граци су називу тајко давали значај међу ограђеним каменим зидовима.

²² Јордан, користећи Присков опис Атилине престонице и његовог дворца, са оптештава о њој следеће: "Ja зовем Атилину престоницу вељкој (градић - vicus); али тај градић одговарао је већем граду. Дворац је био дрвен, саграђен од балвана толико глатко обрађених и сјајних, да се на напором могао видети њихов спој. Ту су биле велике гостионске палате, ходници са стубовима величествено распоређени; дворска тераса (тераса curitis) окружена оградом, толико је била пространа и велика, да је сама њема пространост оддавала широку припадност".

²³ Прен об грчким вељмажа, одговара знању царског конзујшара. Обично тај назив међу лично име и зато веома мало може бити да се "Onigjulos", па паузом на о. градио ако не од Јапишаша, онда од тог назива.

NB. Атила је могао сврратити у Трговиште или чак продужити преко планина и Трансильваније, али укупно растојање између посљедња два прелаза остаје исто.

5. Од Балте или, препоставимо, од поседа Владине жене је седам дана пута до места где је била станица и место сусрета са римским посланицима, на споју путева - препоставимо у Сквири, а то је 56 часова .....

280 врста

6. Од тог места наставак пута до Кијева, заједно са Атилом је око 3 дана или 24 часа .....

120 врста

1080 врста

Поређајмо та путовања од преласка код Марге, ка северу у Венгрији, чија растојања је Приск неодређено скратио до крајности:

1. До Атилиног боравишта ..... 55 врста

2. Пут од боравишта заједно са Атилом, скратити, уместо неколико дана, на један дан ..... 40 врста

3. Временски дут у време када се посланство пребацивало преко многих малих пловних река и преко три веће, скратити на 6 дана ..... 240 врста

4. Од поседа Владине жене, до сусрета са римским посланицима седам дана пута ..... 280 врста

5. На путовању са Атилом до престонице, са свим прелазима преко река, рецимо само један дан ..... 40 врста

655 врста

Од тих 655 врста, ако одбацимо 155 на скраћење дневног пута до 30 врста,¹¹⁾ - остаје 500 врста и ако их рачунамо од прелаза

¹¹⁾ Наводим још пример посланичког путовања по данима: 1474. године, путовање венецијанског посланика Амбрисијана Кантаринија било је следеће:

Из Ленице кренуо је 14. априла у Љублицу, дошао 19-ог, прешавши за 6 дана 250 приста, отприлике 41 врсту за дан; из Љублице је кренуо 20. априла, дошао у Љуцк 23. априла, прешавши 200 врста за 4 дана, тј. по 50 врста дневно; 25. априла кренуо је из Љуцка, 1. маја дошао у Кијев, прешавши 350 врста за 7 дана, што је 50 врста дне-
нио.

преко Дунава ка северу Венгрије - Атилина престоница налази се на самим врховима Карпата.

Као да све то још чвршећи уверава, да Атилина престоница, Hunnorum regis, Kuenkuneg, тј. кијанског кнеза, није била у нердима, него изван Карпата, баш тамо где је налазе изложена предања.

Прискове речи, да у том делу Скитије, где је била ова престоница, нема ни камена, ни дрвета погодног за градњу и да је за изградњу купатила камен био довезен из Пеоније, дефинитивно противрече узадумном напору да су у долини Тисе, близу каменолома Мишкомоча (Мишкомца) тражи престоница и сплавови на реци Бордич, од 30 сечених борових стабала и 15 храстова, пет аршина у обиму. Напротив, да је Кијев истиински оскудујао у грађевинском материјалу и да су га могли довозити водом из Пеоније и Паноније, то би било толико згодно, као да из Грчке громаде мрамора, употребљаване за кнегежске гробнице,¹²⁾ довлаче четири мрка, херсонска коња, незнано одакле и глачуја за ограде и купатила: "Ефрем (епископ Преславски) поставио је (1089. г.) мрамор на врате цркве св. Теодора, а на цркви св. Андреја капију и камену ограду и уредио камено купатило".¹³⁾

Г. Венеани, не гледајући на историју туђим очима и површно, сазија да су сви обичаји такозваних Хуна, исконски обичаји Руса и то је тако очигледно - у пријему посланика, у њиховим претходним преговорима са бојарима у посланичкој соби, у начину клњања и доношења дарова цару и затим царици,¹⁴⁾ у њиховом позиву на обед у гостинску собу, у обичају доношења царског пехара од стране послуте и ушићи у обредима гошћења - да се XVII век од V века разликује само по детаљима у описивању.

"Када је Атила, враћајући се из похода, стигао у престоницу, дочекао га је хор девојака, у другим белим ортагима, преко којих су жено носиле велове. Хор девојака певао је 'нему славу'.

Под веловима је ишла у сусрет Атили вероватно царска свита. Дочек у хор дева и певање славе кнегжевима био је обичај код Руса. Сетимо се песме Игору Свјатославичу. Његов певач описује, каквом песмом су дочекивали руске кнегжеве у старо доба:

Тешко ли је глави без рамена,
Мучно ли је телу без главе,
Руској земљи без кнеза великог,
Сунце светли на небесима,
А велики кнез у руској земљи.

¹¹⁾ "Тело В. К. Јарослава, године 1054., било је положено у цркви св. Софије у мраморну раку."

¹²⁾ Не заборавимо громадне граничне идоле (бабе).

¹³⁾ Код Приска, име Атилине жене, Церка, без сумње наје лично име тен црквица.

Девојке певају на Дунаву,
Вију се гласови преко мора до Кијева,
Кнез путује ка Сборичеву.¹¹
Земље су радосне, градови весели,
Певајући песме старом кнезу
И потом младима ...

За време Атилиновог проласка поред куће његовог првог велможе *Онигиса*,¹² бојарева жена, праћена многобројном послугом, изашла је у сусрет са чашком вина, хлебом и сољу, што је било изнето на сребрном послужавачу. Тај обичај, каже Приск, сматра се код Скита као знак високог уважавања. Цар је испил чашицу, окусио хлеб и си и пошао у дворац. Посланство је, по његовом наређењу, остало у Онигисовој кући; лично их је домаћица угостила ручком, коме је присуствовала цела породица и рођаци великаши. После јела, посланство је отишло у шаторе, постављене близу двора.

Другог дана Максимијн је послао Приску код Онигиса, ради уручења дарова и обавештења, где *не* и *када* бити одређена саветовања, али су врага још биле затворена. Пропуштали су куће, пише Приск, одједном меје изненадио грчки поздрав: *дајре - здрраво!* То је изговорио човек који је шетао и кога сам, судећи по одећи, сматрао за варварину. Задивило ме је што скитски војник говори грчки. Организујући дружину од различних варварских језика, они прихватају један од другог хунски, готски и због честих веза са Римљанима, аузонски (италијански) језик. Јелински језик чује се овде само од заробљеника, заробљених у Тракији или са Илирског приморја и одмах их препознаш међу Скитима по грубој халjinи и тужном изгледу. Поклонивши ми се, учинио ми се као Скит, који живи у свим задовољствима и раскошима. Он је био у богатом, гиздованом оделу, а коса му је била ошишана у кругу. Показало се, ипак, да је био Грк, ухваћен као плен у Мизији, а затим се и настапио међу Скитима¹³...

Следећег дана, после саветовања са Онигисом, посланство је кренуло у дворац и било је представљено царици (Cercsa), са којом је Атила имао три сина. Најстарији од њих, *Данчић* (Dengisich, Denzices) управљао је Козарима и другим народима који су насељавали скитске земље у Црно море.

"Унутар двора налазила су се много здана; једна су била украсена разним резбаријама, друга су дивно изграђена од глатких греда, везаних у облику венца,"¹⁴ које су подизали на прикладну висину. Ту је живелас Атилина супруга. Дочекан од варвара

¹¹ Сбориште, где се налазило бродоградилиште.

¹² Јаншић [?]

¹³ Низ брвнара или барака чине здана називана венци; у том смислу вероватно, по објашњењу Скита, употребљавају Приск са кокљом: дрвена терасе, шестоугаоне, осмоугаоне, низаним са гредама спојеним хлебовима.

што су стајали на вратима, ја сам ушао и застао пред њом, завалјеном на мекој ложи. Под је био прекривен ћилимима, мноштво жена стајало је око царице, а девојке су седеле на поду наспрам ње¹⁵ и веžeљ разнобојним шарама прекриваче, који су се код њих картисти као украс преко одеће. Поклонивши се царици, предао сам дарове и изашао.

Древни руски царски двор делио се на дворце или мале дворове, а то су биле одвојене просторије за чланове царске породице, са пуним саставом дворјана и домаће послуге, која им је припадала. Приски описује дворца царице и уопште Атилин двор, као варварску величепност од храстовине, која није вредна пажње у поређењу са византиским дворовима. Али, из његовог описа видно је исконско руско неимарство кијевских древних двораца, са осматрачницама, спратовима, крововима у виду глава и разномитним украсима резбареним у виду чипке. То неимарство наследила је и Москва: двораца Коломенски био је последњи тог стила.

Приск је намеравао да разгледа и сва друга здана Атилиновог двора, али гомила народа која се окупила око улаза ческајући царев излазак, скренут је на себе његову пажњу. Атила је изашао у пратњи Онигиса. Сви који су имали неку мобљу, приближили су се и добијали од њега решење.

Братвани се у дворац, Атила је примио посланике, пристигла из различних земаља.

Присково разговор са римским посланицима даје утисак о Атилиној моћи, кога се плашио сав познати свет, тог времена.

"Рому" (римски посланик), човек који је био у многим посланствима, стекавши велико искуство, каже да је Атилина моћ и срећа толико велика, да он, заносећи се њима, не трипи ни најмање приговоре, па макар они били и праведни. *Нико од дотадашњих царева у Скитији и од других владара, наставља Рому, није обавио толико великих послова и за тако кратко време, као Атила.* Његова владавина шири се и на острва која се налазе у Океану и нису само народи целе Скитије, него су и Римљани његови поданици. Не задовољавајући се тиме, он намерава да прошири своју државу освајањем Персије. Мидија није далеко од Скитије и Хунима је већ познат пут тамо: они су туда већ ишли, *када је код њих харала глад.* Римљани су били заузети другим ратом и нису их могли спречити. У то време Васоје и Красоје,¹⁶ који потичу из рода скитских царева, предводећи многобројну војску, упали су у Мидију. То су били они који су касније допузвали са посланицима у Рим, због закључења савеза. По њиховим причама о том по-

¹⁵ Тај обичај дуго се задржало код Руса; његови трагови нису потпуно ишчезели.

¹⁶ *Βασίς και Κράσης* - Basīs[um] et Krāsī[um]. Одговарају српским именима Васоје, Красоје, по имену, латинском имену Basīs или Basīch, одговарају Вожи, Богоје, Божић, Вожић, Вонци.

ходу, прошавши степе и пребавиши се преко језера (Меотиде - Црно море), они су прешли преко планине (Кавказа) и петнаестог дана дошли до Мидије. Скупљена многобројна војска Персијанаца, прихудила им је да се врате у своју земљу другим путем (пред Баку на Каспијском мору).

"Атили, наставља Ромул, неће бити тешко да покори Миђане, Парћане и Персијанце. Негова војна снага је тако велика, да му се нико неће супротставити. Ми молимо Бога, да Атила окрене своје оружје на Персијанце".

"Али ја се бојим, приметно је Константион, да се, покоривши Миђане, Парћане и Персијанце, Атила не врати назад, римском владару, да не одустане од достојанства стратега којим су га Римљани почествовали и не нареди да га величају као Цезара. Он је већ једном рекао у свом гневу: "војсковође вашег Цезара су његови робови, а моје војсковође исто су цареви као и ваш Цезар. У знак победе, Бог ми је дао (у наслеђу) свети Арејев мач".¹⁾ Тај мач поштује се код скитских царева, као посвећен Богу рата. У стварим временима он ишчезава, али данас је опет окренут *напред*".

Окренимо се сада гошћењу посланика у Атилиној престоној дворани.

"У одређено време, заједно са посланицима Западне римске империје, ми смо се представили Атили при дому ските у престону дворани. Овде нам је послуга, по обичају земље, донела пехаре да бисмо и ми пред трпезом обавили молитву за здравље.²⁾ Испивши чаши пошили смо на означене места за столом. Седишта су била распоређена уз зид са обе стране просторије. У средини, (за посебним столом) седео је Атила у насноњачу; иза њега на узвишену од неколико степеника било је царско место, под завесом од разнобојне теканине, сличне онима које се користе на брачним ложама Римљана и Грка".

"Правостепена места била су за столом на десној страни од цара, а ми смо седели са леве стране. Изнад нас седео је Борич,³⁾ знаменит Скит. Онигис је седео на месту са десне стране од царског места, насупрот њега два Атилина сина. Старији је седео напротив њега на одређеном растојању,⁴⁾ али на узвишену, склонивши смерни поглед пред оцем".

После описа здравице, Приск наставља: "Одлична јела свима су послужена на сребрним послужавницима, али пред Атилом је

¹⁾ Арејев мач, у северним митовима је мач Сигурда Хунског, којим је поразио змија што је живео у плавини, по руским предањима Змај Горнич. Ми смо објаснили да je Sigurd, Sjurð - исто што и кимбриски (српски) Торђе.

²⁾ По древном руском обичају, "испивни чаши су за великог господара".

³⁾ Борич, Boric - Борич, Борис, Борое.

⁴⁾ "На том стolu за којим је седео господар, са обе његове стране било је празног места онаквог колико је он могао да докинти рукама. Ако су његови браћа била присутна, онда је старији седео са десне, а млађи са леве стране". Херберштајн.

било постављено само месо. Он је био умерен у свему. Гостима су доносили златне и сребрне пехаре, а његова чаша је била дрвена. Његова одежда такође није била гиздava и није се ни по чему разликовала од осталих, осим по једноставности. Ни опасани мач, ни врпце на варварској обући, личне ствари, нису били укraшени златом, камењем или неким другим драгоценостима, као код свих других приступних Скита".

"Са доласком вечери, када су упаљени свећњаци, појавила су се две певача и почела славити Атилине подвиге. Сви гости су обратили на њих пажњу. Некима се допадало певање, а неки су се одушевљавали, присећајући се спеваних бигака; стари, изнурени бременом година и већ смиреног духа, промивали су сузе. После певача наступио је лакријаш и разним досеткама изазивао општи смех".

"На крају се појавио Хара Мурин (Ζέρκαν ὁ Μουρούπος).¹⁾ Чудан по изгледу и оделу, по гласу и покретима, он је мешао у свом говору романски, хунски и готски језик и све уморно смехом".

Г. Гизо је веома исправно приметио, да тај *Мурин* није био ништа друго до армекин. Приск није схватио комедију и прихватају је за истински догађај Муриново јадиковање што је одвојен од своје *голубице* (*Columbinas*).

За време тих представа, само Атила на њих није обраћао пажњу; он је се задовољним осмехом гледао мајчег сина, званог *Црни*,²⁾ који је стајао поред њега и нежно га лупкао по образу".

Следећи дан посланици су пошли код Оникиса да добiju до-звулу за повратак.

"Оникис је одржao савет са другим великашима и написао императору писмо у име Атиле. Око њега су били писари, међу њима и Рустиције, родом из горње Мизије. Он је био узет као плен, али због изузетних способности, Атила га је ангажовао за писање писама".

Међутим, царица је поручила свом дворјанину Адамију (Абди-мајц) да посланике угости обедом. "Код њега смо дошли заједно са неким Скитима и били смо удостојени благонаклоним и радосним пријемом и угошћени укусним јелима. Сви присути на обеду, на-здрављајући по скитском обичају, нудили су нам напуњене чаше, грмени нас и љубећи по реду".

Другог дана, после тога, код Атиле је био *опрошитајна*³⁾ обед за посланике. Овог пута поред цара за столом није седео његов старији син, него *Војислор* (Ωὐβροδός, Oebaris, Oebar), његов стриј.

После три дана, посланство, даровано од Атиле, кренуло је назад. Са њима је пошао Борич, познати великаш, који је владао великим поседима у Скитији, а већ је ишао послом у Константи-нополь.

Изложивши укратко делове из Прискових одломака, који објашњавају живот кијевске Русије у V веку, обратимо пажњу на Русију Шпаније и Мауританије или такозвано Вандалско царство, и закључимо скисом Атилине победе над ујединеним снагама Римљана и Визигота. Историја дугује Г. Венелину за први прони-цљиви поглед на Катајунску битку.

¹⁾ Ζέρκαν - без сумње спрскни јарка, јароч, јаропр - јарен, неодређен (серый); према томе нестрији ћутњ - армекин.

²⁾ Ηράξ - на другом месту Ηράξ. У квидама одговора Егр, Егр, у српском Јерко, Јеро - Јаро, Јарен, Јуриј.

³⁾ Постанак са обично обедованим два пута код цара у гостинској дворане; први пут предаја својих понеља, а други пут пред облазак, после предавања повеља са одговором.

VIII.

КАТАЛАУНСКА БИТКА

Када је Римска империја постала двоглава, два близанца ни-су могла да живе подједнако срећно: тракијски близанац био је ближи мајчином срцу, а близанцу Италије било је субјено да осла-би. Римско оружје није више било страшно Словенима: они су се отградили од Рима и Византији Рајном и Дунавом и само при нару-шавању договора водили су агресивни рат. У то време, како смо видели, развила се на северу Германије сила, туђа целом европ-ском организму, која се преносила из места у место, као зараза. Та сила, завођавши за услове друштвеног живота, била је дензум.

У IV веку, какве Венелин,¹⁾ Готи су учврстили над Словенима своју владавину и ко зна где би они расширили своју власт да им сису супротставили Хуни.

"Крајем века скоро читава Русија већ је била ослобођена; Ру-си су проторали Готе до самог Дунава и натерали их да траже приближнице у пределима Империје. Дакија, за време Трајана оте-та Русији, вратила се њој".²⁾

"Древна Русија је у Атили дочекала человека необичног ума, од-личног политичара, исконског играча у свим околностима, који је покренуо љене унутрашње снисе. Римљани су предвидели опасност коју нису могли избегти другачије, осим са подмукним нападом на Атилијан живот. Из тог разлога нашле су се на византијском двору дуже гимназираца, али зочни није успео".

Године 450., Теодосије је умро, оставивши иза себе једну кћер, Његова сестра Пулхерија, прихватачиши коримо управе, била је дужна да изабере у управи себи мужа и избор је пао на Мар-цијана, једног од војвода, који је за време рата против афричких Вандала (Руса), био узет као Гејзериков талац, али је ослобођен под условом да не ратује против Вандала.

Добијши извештај о промени, насталој у византијској влади, Атила је послао у Константинопол посланика са захтевом за обно-ву уговора. Баш у то време он је објавио и раскид са Западном империјом, због заштите Вандала.³⁾ Руса Шпаније, које је Рим намеравао да истреби, ујединивши снаге са аквитанским Готима

¹⁾ Древни, и ини. Булгары изъ отношениян къ Россиянамъ. М. 1829. стр. 186.

²⁾ Стр. 214.

³⁾ Тамо су биле из историје познате области: Галичка, Словенска (Suevi, Silingi) и Лужичка.

Познати прелазак Свека Винделије или римских Вандала, између Алпа и Рајне у Галију, а затим Шпанију, био је без сумње покор кнеза Винделије, за ослобођење рођака у Галији и Шпанији. Због тога, по владарској области Винделија, Руси су нази-вали - Словене Шпаније - Вандалами.

и искористивши Гејзериков поход на Африку са свим снагама, ради покоравања Мауританије.

Марцијан је такође намеравао да искористи то разједињавање руских сила, па је оклевао да утврди Теодосијев уговор са Атилом и чак обећао помоћ западном императору Валентијану III, против Атиле.

Размотримо претходно, колико је то могуће разумети из нејасних предана, почетак вандалског (словенског) царства у Шпанији и Африци.

Исконска племена [искључујући древне колонизације Ибера или Хебра], насељена у Галији и Шпанији, припадала су оним племенима, који су била у читавој Европи први, основни слој становништва. У почетку, они су можда били под некаквим утицајем феничког и јејалијског занатских колонија по обалама, али стварна независност одузета им је римским оружјем. Под стапом страјом легионара они нису могли да живе срећно: током шест стотина година нису се сродили са Римљанима и 409. године после Христа, дочекали су словенску Русију (Вандале, Алане и Свеје) са радосним рођачким осећањима.

Из древне историје Балтичке Дакије или Даније, која је основана на острву Зеланд, ми зnamо да су словенске земље уз реку Елбу и обале Балтичког мора, Готи звали *Vandaliju* и да их је на зликовачки начин покорио Фродо III. По Јорнанду се тај освајач Вандала, називао *Gebericus* (Berig). Али, за коначно покоравање Вандале и сједињавање са Данијом, Фродо III¹¹ је обавезао војводу *Erika*, по предањима који су дошли до Јорнанда, и нема сумње да су имена *Berig* и *Reirk* замењена једно са другим. По Јорнандовом казивању, Вандали и Алани су се склонили од Гебериковог напада у Галију, а затим у Шпанију: "Тамо, каже он, они су се склонили својим зла, које им је причинио готски краљ *Gebericus*, када их је, по причи њихових очева, истерao из робене земље".¹²

Оставивши иза Рајне своју родну земљу, Вандали и Свеји ушли су у Галију под војводством *Radoegesta* (*Radagast*); по казивању историје, Римљани су, уз помоћ *Gota*, разбили Радогоста и узели га као таоца. То је било 406. године. Али "године 407. *Burgundi* и *Franci* пошли су за *Vandalima*, *Suevima* и *Alanima* у Галију и тамо се населили".¹³

Иако су по неким сведочењима Вандале и Свеје сместа потпуно до ногу и потпуно би их истребили да им у помоћ нису дошли Алани, ипак, по другим сведочењима, они су успели да обнове

¹¹ По Торпеју, сви који су се звали Фродо, били су једна те иста особа.

¹² *Adhuc memories ex relatione majorum suorum, quid diudum Geberich rex Gothorum genti sue praestitisset incommodi, vel quomodo eos virtute suo partio expulisset.* Iorn. XXXI.

¹³ *Etudes Hist. Chateaubriand.*

древну земљу рођака, познатих по имену Венети и тек за две, три године, кренули су да ослободе и Шпанију од римског ита.¹⁴

Класуре Пиринеја нису помогле Римљанима да задрже словенску Русију. Годеч¹⁵ са својим Вандалима или Вендима, некакав *Respendial*, а по другима *Atax*, са Аланима, а *Jaramir*¹⁶ са Словенима (*Suevi*), пребрали су се преко планина, победоносно прешали и узуж и попреко полуострва, и "не само да нису доживели код житеља противљење и непријатељско осећање, него напротив: варваре су дочекивали свуда раширених руку, као спасиоце од тешког римског ита".¹⁷

Очистивши Шпанију од римске војске и изгнавши их у Таррагонију, освајачи су је разделили на три области: Галичку, око реке *Tyr* (*Durius*); Лужичку - између реке *Tyr* и *Tutoj* (*Tagus*) и по римском називу, на Вандалију (*Vandaliccia*), чији су житељи били *Silingi* (Словени) и која је без сумње била управо Русија, удеона великонекнезовске област.

"Мир је већ почeo да доноси своје плодове и чинио се да су житељи више волеали своју нову судбину, него непрекидни и хладни - промишлjeni ити Римљана; или нова буница варвара, исељеника са истока, нагрнула има да је њих".¹⁸

Ти нови варвари, исељеници са истока, били су Визиготи, позвани од Рима на сопствени ризик. Император Хонорије, године 411., уступивши им управу Аквитанији, обећао је да ће им поклонити чак и Шпанију, само ако му помогну да одатле иселе Вандале.

Добро промишљен Хоноријев план састојао се у томе, да се непријатељски варвари, Словени и Готи, побију међу собом до уништења, а бригу - сакранити их и свечано прославити победу над непријатељима Рима - он је преузeo на себе.

Тај план би потпуно успео, да су се нови владари Аквитаније решили на тај чин без дубоког размишљања и да нису употребили, пре оружја, танакије оруђе, оштрије и доста ефикасније. Прошиле су четири године, а Валије, готски конунг, још увек је био у близи, са ким је боре одржавати савез: са Римљанима или Вандалима. Не знајући која страна би била боља, он је решио да побегне са својим народом и од једних и од других у Африку и оснује тамо нову Готију. То је била још Аларикова замисао. Посадивши све Визиготе на лађе, Валије се отиснуо на океан, али на несрено,

¹⁴ "Dans les Gaules les provinces Armoricanes [области Поморјанске] se forment en républiques fédératives. Les Alains, les Vandales et les Sueves entrent en Espagne (409. 28. Sept.)

¹⁵ Gonderic, Gunderich; по Прокопију Цесариском, Шпанију је покорио Годерик; Gonderic (*Gontharia*) и Гизерик синови Годигиска.

¹⁶ Hermier, Hermiar.

¹⁷ Hist. d'Esp. par Paquis et Dochez.

¹⁸ Hist. d'Esp.

бура је матерала његове лађе поново на обале Аквитаније. По Оде-новој воли требало је остати у Европи и опет промислити, са ким бити у савезу, са Римљанима или са Вандалима.

Прошле су две године - дошло је решење. Валије је рекао својој војсци следеће: "Непобедиви Готи, где год сте пожелели да за-корачите, оддалек севера до крајњег југа, ви сте свуда приђа-ли себи пут оружјем; ништа није могло зауставити ваш триум-фали поход: ни простор, ни клима, ни реке, ни дивље звери, чак ни многобројни и храбри народи. Али ето у каквом смо ми сада понајомају: Вандали, Алани и Свећи, усуђују се да нас нападају с леђа, онда кад нас Римљани угрожавају спреда. Од вас, храбри војници, зависи сада одлука, на кога од њих подићи ору-жије. У вашу победу ја сам убеђен, али треба ли сада журити у рат са плашиливим Римљанима; није ли боље изабрати непријатеља до-стојног вас?"

После тих речи могло се очекивати, да ће Валије послати по-сланице у вандалске земље, да кажу: "ноћи ћу на Bac", али је, на-против, прошла година, чак и две, у коришћењу сигурнијих сред-става уместо оружја. Та средства су била вероватно успешна, јер су међу словенским владарима Шпаније започеа несугласице и како говори историја Шпаније: "Валије је, пре него што је пове-сти очекивани рат против Германа, који су насељили Шпанију, употребио лукавост: тајно је ухватио једног од вандалских кнеше-ва, по имену Fredibal [?] и послao га императору Хонорију као таоца, узетог у бору на победничком пољу. Рим је аплаудирао. Би-ло је решено да Хонорија почасте тријумфом. Слично победнику у време римске славе, он је ступио у град, уз свечану објаву победе над Свећима, Силингима, Аланима и Вандалима. Име војсковође Валија такође је објасњено словеном хероја.

Мелутин, "умориши се да буди римско оруђе за покоравање и истређење германских племена у Шпанију" Визиготи су заме-нили мач пајтом и кренули да се баве организацијом и бригом око обраћавања дате им земље.

У наредних неколико година, Шпанија је под влашћу Вандала била спокојна. У рукама Рима остао је мали део Тарагонске обма-стисти; границе су биле планине на десној обали реке Ебро. Али, било је срамота одрећи се наде да ће проторати варваре из Шпаније и Римљани су чекали погодни тренутак.

После Валијеве смрти, "за конунга Визигота изабран је Теодо-рник,²¹ који се прославио храброшћу и снагом.

Овде треба приметити да су Римљани и Грци често давали имена варварским војчама олако, мењајући их по своме, мешајући цареве са војсковођама и везујући догађаје и за живе и за мртве.

²¹ Предвојо, Превмад?

²² Theodoricus, Theodore, Theodoredus.

По казивању Прокопија Цесариског, Шпанију није покорио Годо-рик,²³ него Годигис.²⁴ Годорик и Гејзерик су били његови синови. Годорик је могао и код оца предводити војску. Али, по Прокопију, запавши на двору у немисли, Бонифације, римски управитељ афричких земала,²⁵ позвао Годорика и Гејзерика да освоје Маури-танију. Нема сумње, тај позив није био ништа друго, него клевета завидника и његовог непријатеља Еција. Из свега тога следи да је покоравање Африке започео Годорик.

За време таквог одсуства главних словенских снага, Римљани су закључили уговор са Теодориком Визиготским, да он нападне северне области Шпаније, а да ће у исто време Comes Asturius, Maurocellus и Castinus напасти југ. Одсечена словенска област Га-лиција, морала је да се покори и призна поддаништво Риму. Silingi су се борили до смрти. Алани су се држали све док Годорик, вра-тивши се из Африке, није растурно римске снаге. У Испали²⁶ Годо-рик је исто "diemtione conterupte interit". Његов подвиг доворшио је Гејзерик: отерао је Римљане из планина, у Тарагонију, истерао Визиготе из Галиције и после тога пошао са 80 000 војника у Мау-ританију, разбио Бонифација и основао тамо снажну државу.

Јорнанд описује Гејзерику²⁷ на следећи начин: "он је био средњег раста и храмао је збор пада са коња. Дубок у јединим пла-новима, говорио је мало, мрзео је раскош, био је страшен у гневу, страстан у стицашу, пронциљив у односима са народима и умео је да предвиђи где је потребно да баци семе раздора, а где да поти-си мржњу. Као такав он је ушао, на молбу Бонифација, у Афри-ку, где је, како кажу, дуго царевао, добивши по божјој воли власт, а пред смрт је скупио око себе своје синове и оставио завет међу њима: живети у миру и љубави, наследити царство по реду и ста-решиству".²⁸

Изнуђени Рим, с времена на време, покушао је да отме Шпа-нију из руку Словена, али, сви покушаји били су узалудни, посе-

²² Код Словена, старији синови носили су првовенчано родовска имена. Тако, на пример, потекли од Годе, прозваним у Годовин. У потком језику, додавају се на крају личним именом слово г: Годе - Godar; одатле је изменено уместо Годовит - Godoriv; са уметнутим словом н - Gontrahius, Gondoric.

²³ Званично gisil, gisil, rizas, морамо сматрати заменом за словенско хости.

²⁴ Због тога историчари сматрају да је био договор између Бонифација, Годорика и Гејзерика о међусобној подели афричких области на три дела.

²⁵ Нарапли - Сенина.

²⁶ По византиским историчарима дιαγρύος и διαγύστη.

²⁷ Слично завештање синовима било је уobičajeno код руских кнезова: "Јарослав поређа своје синове и рече им: "Ја одлазим са овог света, синови моји, волите се ме-ђу собом, јер сте ви браћа једног оца и мајке, и ако се волите међусобно, Бог ће бити уз вас, и покоритеће противника и мирни ћете животи. Ако будете живели у мржњи, у пракс ћете се претворити, онда ћете ни изгинути и изгубити земљу очева својих и дедова својих, коју стеком радијом својим великим; зато животе мирно и нека брат брату слушају: јега слушају, као што слушате мене, да и не будете такви на мом месту."

бно што је требало штитити Галију од претензија Теодорика Визиготског, који је, стекавши шест синова и две кћери, сматрао неопходним да због тако велике породице расшири своју владавину, ако не десно, онда у лево.

Оружјем се није користио ни за једну ни за другу страну; међутим имао је две кћери за удају, па је требало размишљати о погодним савезницима. У изнемогом Риму није било ни потребно тражити достојне младожење и зато је Теодорик обратио пажњу на Шпанију, где је било томико руских кнезева и царевина. Којим путевима су се обавиле удаје, није познато, али једна Теодорикова кћер удаља се за кнеза Галиције, а друга за Онорика (Унериха, Хунериха), тј. Јара, сина Гејзерика - великог кнеза, господара или жупана шпанске и афричке Рујије. У појединости Гејзерикових породичних веза историја није улазила: познато је само то, да је прелепа невеста имала намеру да га отрује и да је он, по руском обичају, наредио да жиготу преступат на њеном лицу - ишчупао јој је ноздре, одсекао уши и послао опу.¹⁾

Уврсени Теодорик решио је да се освети. Први његов корак био је да изрази своју оданост императору Валентијану и задобије пријатељство римског војсковође Еција (Aëtius), који га је два пута казнио због покушаја ширења своје власти на рачун Римљана, користећи се нередима у Империју после смрти Хонорија.

Треба споменутити, да је баш у то време Хладо,²⁾ франачки војвода, који је живео, по Некеру, између Рајне и Дунава, изненада умро. Ециј је успео да посје раздор међу његовим синовима и упркос Хладојевом праву³⁾ на наследство, омогућио је да престо узме млађи брат Мироје, римски приврженик, зато што је Хладијо био на странама руских робаја.

Тај верни савез са франачким војводом, давао је Риму нове сигурне снаге и Теодорику је лако било да приволи Валентијана на нови покушај отимања Шпаније из Гејзерикових руку. Закључним савезу приклучио се византијски двор и смело отказао Атили обнову скромних услова из времена Теодосија II.

Предвиђајући тешку борбу, Гејзерик је обавестио Атилу о стражоти, којој се излажу у вези са западном Рујијом. Атила је мањим руком на отказивање Византиније и пошао у сусрет стражоти са својом источном Рујијом, али претходно је написао императору Валентијану, да се не меша у његову расправу са Визиготима, беогуницима из руског подаништва, а Теодорику, да не улази у савез са Римљанима, против Словена, Шпаније и Африке. Теодорик се замислио и био спреман, како даље видимо, да одложи мач, што

¹⁾ "Naribus abscissis, truncatisque auribus, patri suo ad Gallias remiserat". Jorn.

²⁾ Chlodio, Chloio, Cloio, Слов. Хладо.

³⁾ Chodebaud; он је био приморан да тражи спас на Атилином двору.

је супротно Јорнанду, који даје другачије тумачење Атилиновог посланства.

Сидоније, арнверски епископ у Галији, савременик Атили, пише, да су га следили Rugii, тј. Руји, Geloni - Волинци, Geruli - Лужичани и Turingi - Турици. Код Рајне су се придружили Франци и Бургунди,¹⁾ суседи Алемана, који су живели око језера Леман,²⁾ у Савонији, где су прикупљала са своје стране римска војска.

7. априла 451. године, Атилина војска, 500 000 по броју, пребацена се на некомико места преко Рајне и све пограничне тврђаве Римљана биле су зачас заузете.³⁾ Супротстављање Мировоја (Mérovée, Mérōwig) било је узалудно; у Тревима су узети као таоци његова жена и син, али их је Атила пустио. Правац свих његових снага без сумње је била Аквитанија, због спајања са придоцлом Гејзериковом војском из Шпаније, који није могао да остане неактиван у оваквом Атилином подухвату, иако историја о њему нути.

"Господар Гота, Теодорик", каже Г. Венелин, "уплашио се и то баш у тренутку, када му је одређено да крене напред, да би зауставио даље кртење непријатеља и подржио ослањеног Мировоја, па је послао курира Атили у главни логор, са моблом за примирје. Атила са согласио".⁴⁾ Међутим Еције, који је одлучно кренуо, већ је да наредбу римским војискама, придоцлим из Савоније, Пијемонта и Милана, да поктуре у јужну Галију и да се сједине са Готима - а Готи нема. Та спорост поразила је Еција. Упутио је Теодорику гласника да сазна разлог те спорости и пожури га. Теодорик му износи основани разлог, да је он ступио у савез са Римљанима због Гејзерика, а у послове са Атилом не намерава да се меша. Он поново шаље гласника Теодорику да га убеди, указујући на неопходност устанка против заједничког непријатеља. Теодорик је остао чврст и истрајао у својој добро промишљеној одлуци.⁵⁾ Коначно Ецију пада на памет срећна мисао да пошаље сенатора Мечилија, политичара, спретног, искусног и миљеника среће, који би могао послужити Теодорикувом наклонишћу и великом поверењем. Он је већ живео мирно у својој раскошној вили (Avacum), у горама Арвеније (mons Cantali), изградивши на обали јед-

¹⁾ 373. године на пространствима Бургундије насељени су се Венди (тачније Бардовски, Bardungi) са приобалом Балтичког мора.

²⁾ По Сервију, списатељу V века, Allemani су живели уз језеро Леман.

³⁾ Vindonissa, највећа се вероватно тамо где је данашњи Kaisersstuhl; Augusta (Бауцен) Rauracorum [Basel]; Colonia Argentorata [Сребреница или Сребреник]; Стреберво, променило се у Strateburgum, затим у Strasburg. По предању, латинско име Argentoaria променио је Атила; према томе словенски Стреберна баша, Стреберно или Стребернија, као Златна баша, Златнија; Vormatia (Vormitz, Worms); Mogontiacum [Mainz] и Col. Agric平a (Köln).

⁴⁾ Aucune raison, aucune remontrance, aucune prière ne purent flétrir l'esprit obstiné (!) de Theodoric" каже и Тери.

ног језера велеплену бању.¹⁾ "Готи", говорио му је Еције, "гледају на све твојим очима и слушају твојим ушима; 439. године ти си им саветовао мир, сада им саветуј рат".

Плашени се за своју раскошну вилу, која је била Атили на путу, Мечилије се радо прихватио задатака и успео. Теодорик се није могао одупрети мудрим предлозима свога пријатеља.

Где су польа Мауріјаси или Catalaunici, на којима је Атила концентрисао своје снаге, истина, није познато. Али пре тог сукоба сила, десио се следећи догађај. По сведочењу латинских легенди, Атила је био необичан због једноствности у војном деловању. Опколивши Орлеан, који се називао у то време Genabum, са 500 тисућа војника, од априла месецда до половине јуна, он је боравио у логору са стоком, све док стражарима не угледаша са стражарске куле, из прашине која се узидала на путу, сјај римских орлова и лептираша знаменца Гота, који су по Григорију Туровском, ad civitatem currunt. Та изненадна појава, само се по себи разуме, морала је да порази Атилу и свих 500 тисућа његових војника. Почела је битка поред моста и у граду. *Прогађани из улице у улицу и гађани камењем са прозора кућа*, Хуни нису знали шта да раде - *ne savant que devenir*; али Атила се ипак снашао: затруbio је повлачење и "такав је био дан 14. јуни, каже Тиери, када се спасао просвеченни Запад од коначног уништења".

После тог срећног дана, када су Римљани и Готи, заједничким снагама спасли и просвећене и Орлеан од некакве авантарде, Атилу нико није спречио да концентрише своје снаге или уз Mézi-sur-Seine, који Тиери, следећи мишљење Valoisia, потврдно назива Mauriјасит или уз Шалон (Châlons), који такође потврдно називају Catalaunum или између једних и других уз Фер-Шамплен или било где од многих Châtillons или на крају, како неки сматрају, уз Моријас, у Аверниском области у подножју планине Cantal, близу Мечилијеве виле и баве.

Историја не зна сигурно, где и какав је био тај исход и ко је победио, али се зато подробно зна, шта се забивало, не само у шатору, него и у Атилијоно души.

Као прво, он је читаву ноћ провео у страшном, неисказаном немиру и узбуђењу;²⁾ као друго, гатало му је некакав пустинjak и нездовољан његовим предсказаним, негде је пронашао шамана, натерао га да позове са оног света душе покојника и седећи у дубини свог шатора, пратио очима његово безумно окретање и слушао његове крике.³⁾

Не задовољивши се призвицањем сени, легендарни Атила почео је да разлаже изнутрице животиња и посматра кости овнова.

¹⁾ "Balnaeum ab Africo radicibus nemorosae rupis adhaeresit". Sid. Apoll. Epist. Thierry. Attila. T. I.

²⁾ "Attila passa toute cette nuit dans une agitataion inexprimable". Thierry.

³⁾ "Hist. d'Attila". Thierry". T. I. p. 184.

Кости му нису предвиђале победу, него повлачење. На крају се обратио својим дворским жрецима. Жреци су га мало обрадовали, објавниши, да по свим замењима, иако победа неће бити на страни Хуна, ипак ће непријатељски вођа погинути у бици.

Укратко, Атила је учинио све за љубав свом историчару како би лично на Монгола, мада његов изглед, по Јорнандовом опису из предања - средњи стас, широке груди, велика глава, мале очи, ретка брада, оштра седа коса, пристаст нос, припурасто лице - тако подсећа на монголски, као што је по опису Лава Ђакона и дивњи, мрачни изглед Свјатослава, који је такође био средњег раста, пlesаћ, прн, очију плавких, вероватно малих, других обешених усана и бријане браде, која је наликовала Конфучијевој бради.

По предањима, Атила није требало да ступа у бој због предвиђеног гubitka, али је вероватно хтео да бар убије Еција, која га је mrзео. И ето, после мучне ноћи, ујутру, Атила раздели своју дружину и крену са Кижима касије, управо зато, применеује Јорнанд, што је у средини безбедније.

Међу многобројним пуковима њему поданичких народа, који су били крила војске, по казивану Острогота Јорнанда, посебно су били запажени Остроготи Велемира, Тодомира и Видимира и безбройне дружине Гепиди⁴⁾ под војводством Ардарика.

"Од свих поданичких кнезјева (reges), пише Јорнанд,²⁾ непријатрасан по свом сопственом уверењу, Атила је највише воље Велемира и Ардарика: Велемира због постојање преданости,³⁾ а Ардарика због верности и памети. Следећи Атилу против Визигота, својих сродника, они су оправдали његово поверење".

"Групе других кнезјева (turba regum) и војвода различитих народа, пратије су као звезду водишу, сваки његов покрет, а на знак дат погледом, приближавали су се њему са страхом и трепетом и добишији заповест, журили су да је испуне".

Из тих Јорнандових речи довољно је да се скхвати, да се у Атилијоно војсци одржавала дисциплина поузданје, него римска disciplina, вољена и одржавана посредством faces или снопом шифе, које су fascingeri носили за војском.

Распоред Ецијеве војске био је следећи: он лично, предводио је лево крило, које су чинили римски легионари. На десном крилу налазило се Теодорик са Визиготима. Бургунди, Франци, приморски Венди (Atrrigotica) и галски Алани, били су распоређени под војством Сангигбана⁴⁾ у централу, са циљем да верма крила стражара-

¹⁾ Под именом Гепиди, ми сматрамо да треба споменути господу или господарству и жупништву, организовану у Дакији, после претеривања Гота.

²⁾ "Да не мисле да ја, Гот, по пореклу, радим нешто у корист Гота, тако што изламање из књига или народних предања". Га. LX.

³⁾ Кају је он и доказао, становници се на страну Атилијевих синова. Јори. га. III.

⁴⁾ "Сангигбан, војвода Алана, сумњајући у исход тих промена, је по померен у центар, како би имали могућност да надзори сва његова кретања и да га казне у случају

ре над неверним центром. Санко, алански бан и сви његови пуковици били су под величним подозрењем, јер је северозападне области Приморја (Argotica) и галску *Lugdunum* (Lugdunensis prim. sec. et tert.), које је Цезар населио покореним Вендима или Словено-Русима, Едци с муком умирио 445. године, за време општег покрета за ослобођење Словена од римског ига.

О победоносним дејствима, тако организоване машинерије, зване римско-визиготска армија, требало би да "непристрасни" историчари, по правничности, ћуте, зато што су "све сведочења о бици са Атилом казивали потомству обични људи, de professione civili ou ecclésiastique, далеки од знања војне вештине,¹⁾ а главни изврз тих сведочења био је Касидор,²⁾ који је слушао о томе из уста самих Гота, учесника Каталаунске битке.

Не гарантујмо за истинитост дужине говора, који је Атила одржao војсци пред почетак битке, а чији кратак смисао је - да су Римљани кукачице и да њихову главну снагу чине Визиготи, али је интересантно да је Атила после говора, по руском обичној, преве бацио копље на непријатеља и на тај знак, дружинu се, без сумње, одазвала, као и Свјатославу: "кнез управо креће, потегнimo, дружино, за кицмен!"

И та дружинска бацина се напред, пробила центар непријатељске армије, одвојила Визиготе од Римљана и навала на њих. "Теодорик се разматрао пред редовима своје војске, побуђујући њихово јунаштво, али његов коњ се спотаче и по неким причама Гота, он је пао и био изгажен од својих на смрт, а по другим причама, *Ostrogothum Andрак probro ga je strelom*".

"Смртју Теодорика, каже Јорнанд, испунило се прво предсказаше хунских жреџа"; за испуњење другог предсказаша, да победа неће бити Атилина, готски историчар лично преузима војство над Визиготима и води их у следеће победе:

"Тада, какје он, одвјајући се од Алана,³⁾ Визиготи су јурнули на групе Хуна и сигурно би Атила погинуо под њиховим ударима, да није, руковођен разумом, побегао са поља у свој табор, заштитио колима. Торисмунд, Теодориков син, претпостављајући да се враћа својима, обманут поћином тамом, набасао је на непријатељску војну комору; храбро се бранећи, био је ранjen у главу и збачен са коња, али војници који су били уз њега, успели су да га спасу. Еције, са своје стране, лутајући у сред мрака и непријатеља

јујаче промене". Et place dans le centre les Burgondes, les Francs, les Armoriques et les Alains de Sangeban, que les troupes fidèles avaient pourmission de surveiller. Thierry. Име Самизон без сумње значи Санко, алански Бан.

¹⁾ Gibbon.

²⁾ Касидор је почетком VI стотине био у служби код Теодорика готског. Сведочења о Готима сачувала су се само код Јорнанда.

³⁾ Вероватно збор тога, да се не би ни са ким делиле ловорине, јер Римљани као и да нико учествовал у бору.

ља, после дугог трагања довукао се на крају до тabora својих савезника Визигота и остатак ноћи остао под стражом, заштићен штитовима".

Таква је била победа над Атилом. Атила се почетком ноћи, спокојно поставio са табором у средини непријатељске војске; вођа Визигота, *erahaјuћi* се без сваке сумње из околине бојишта, тражи бедне остатке својих. Еције, вођа римске војске, узалаудно пута у потрази за остатцима Римљана. Чинило се као да је погинула слава савезничке војске у Каталаунској бици и требало је сахранити - али не: помоћу Јорнанда, западни историчари су натоварили њен леш на тријумфална кола и у свечаном промаску четрнаест векова, прогласили победу над Атилом и спас просвећења од варвара.

Али завршило је Јорнандову варијанту.

"Другог дана, видећи да је чигтав поље прекривено телима убијених, а непријатељ спокојно стоји са табором и ништа не предузима, Еције и његови савезници, *више насу сумњавали да је победа припала њима*. Ипак, Атила је и после свога пораза сачувао изглед достојанственог победника, а звуком труба и звекетом оружја претио је новим бојем".

После красоречивог поређења Атила са страшним лавом који рице, увијајући страх ловцима што га окружују, савезници су организовали савет, да би решили, шта радији са побеђеним Атилом и закључили да ће га држати у опсади.

Та опсада почела је тако што је Торисмунд, по савету искусног римског војсковође, сместио отишао са својима у Аквитанију, римски војсковођа је отишао незнано куд, а побеђени Атила, заузвишивши посао у Галији и обезбедивши Гејзерика од Визигота, који су му у залог покорности дали Валтарија,¹⁾ маљег Емериковог сина, рођака краља Торисмонда, пошао је да оконча посао са Римом у недрима Италије.

Император Валентијан обратио се Византији са захтевом за помоћ. После тога, расположивим војскома у Илирији, Македонији и Тесалији, било је наређено да иду да се споје са Римљанима. Али је Атила предупредио то сједињавање, кретањем дунавске војске, па се лично појавио пред Миланом (*Mediolanum*), узео га на јуриш и распоредио табор код реке *Miniciјe*, пред вратима Италије. Овде је погнute главе њему дошли Валентијаново посланство и сам папа Леон поклонио се Атили на римском тргу.

¹⁾ По народним легендама, са похода из Галије, он је довоље са собом визиготског таоца Валтерија Аквитанског, братија Торисмонда, Теодориковог наследника, а од Франака Галије (Бургундија), Хадема, кнеза Троцког или Тројицког (Тресеа, Troyes, Трош) погеје

IX.

**ПРЕДАЊА О АТИЛИНОЈ ЖЕНИДВИ, СМРТИ И ОБРЕДУ
САХРАНЕ**

Ако је Атила био flagelum Dei, онда треба признати, да је његовим подвизима руководило Провиђење, које је сачувало развијатак хришћанства од очевидног дезима Гота,¹⁾ притиска посјејаног на острвима Балтичког и Северног мора и *тајног* дезима Аријано-Гота Паноније и Аквитаније. Нему је било предодређено да руши њихову материјалну силу, која је у лицу Ерманарика угушила већ читав север и срце Европе, а у лику Аларика продрла у Италију. Закључите, шта би било без Арејевог мача послатог Атили, који се код скитских царева поштовао као свети?²⁾

Атилина моћ је и неизмерна. Од дана Каталаунске битке, сва Европа је била у његовим рукама. Његова Рујна граничила се: Северним океаном, Волгом, Каспийским морем, Кавказом, Црним морем, Хемом или Балканом, Алним и Рајном. Сва Галија била му је потчињена, Шпанија под његовом заштитом, римска империја - Источна и Западна - плањала му је данак.

Али Атила није посегао ни на веру, ни на част потчињених.

После Каталаунске битке и покоравања Рима, историји већ ћута о Атили јер је покољени мир био чврст, а свети уговори су се верно испуњавали до 468. године, када су Атилини синови послали посланике императору Леону, да обнове уговоре.³⁾

Анализом хронологије, засноване на Јорнандовом саопштењу, по сновијењу императора Марцијана, Атила је умро 454. године од пушава крвних судова, баш исте оне ноћи, када је Марцијан усније да је пукла тетива Атилиног лука.

Јединствени историјски источник свих сведочанстава о Атили, од почетка до kraja његовог царевања, били су Прискови записи, али су та сведочанства дошли до нас у бедним одломцима и изводима, које је Јорнанд унео у своју Историју Гота. Јорнанд је често своја сопствена сведочења покривао са именима познатих историчара.

¹⁾ Да су исконски Готи: Gothis, Juthi [Asathiod, Asa-Folck - Божји народ], били деисти, за те причине нису потребни докази. Сва такозванама северна митологија губи смисло ако се везује за Готе, јер се односи на исконски народ у чијим недрима су се Готи насељавали.

²⁾ „Арејс анатифанча ѡбог“.

³⁾ Још за живота Атиле, Данцић је владао козарским делом. Јарен [Jarnach, по Јорнанду Ertas, Elias - Јерко, Јелко], Атлански син љубимац, вероватно је добио у наследство Рујнију са десне стране Днепра.

По Јорнанду, ut Priscus historicus refet, Атила је пред крај свог живота намеравао да се ожени са прекрасном Ildico,¹⁾ "имајући већ много жена по обичају свог народа".

Али треба приметити да се Прискове речи: "πλείστας μέν ἔχυν οὐαὶεῖς, ἀγύμειος δε καὶ τάπτην κατὰ ιώμον τὸν Ἐκιθώθη" односе на опис Атилине свадбе са кћерком Еска (Θυγατέρα Εαχάρη), за време путовања посланства 447. године, а не са Ildico, коју је Јорнанд пронашао у визиготским легендама, о робини Илдегонди,²⁾ сачувавши словенски облик његовог имена.

Из варијанти тих легенда, Јорнанд је пронашао и сведочење о Атилиној смрти, где се он, весељеши на својој свадби, тако напио, да му је ноћу крв шикнула из грам и угушила га.

Ми смо већ споменули да је, по преводима гренландских и исландских квіда са непознатом језицом на познати, Атилу убила Гудруна, са којом се оженио после смрти прве жене (Herka). Али фарски (Faerøiske) облиг имена Gurin, близак је словенском (Гурина, Јерина, Јурица, Јерка) и открива да прва Атилина жена Нерка, Herche, Heriche, носи исто име као и друга; а Herka се признаје такође као изменено Helka; према томе, све сличне разлике у изговору једног те истог имена, дају пуну право историчарима да сматрају Атилу као многојекена, иако се по народном предању други пут оженио после смрти прве жене.³⁾

У старијкој поеми о Нibelунзима, чији је садржај припљен из зборника руских народних легенди (Vilkina Saga), име Гудруне,⁴⁾ у том догађају о погибији Нibelunga, замењује се именом Гримиљда⁵⁾ и то последње треба сматрати као најтачније.

Ми смо већ споменули да су се древне витешке руске песме и предана, заједно са народним говором, прелиле у превоснојујући језик и усвојене као добро стечена тековина, посајужиле као основа мноштвина квіда и сага.

У Vilkina Sagi са неоспорно временом унажажена првобитна казивања о догађајима у дрвном велиокнежевском руском ро-

¹⁾ По неким легендама, та Јамица (Ildico, Idlico, без сумње) је кћер бактријског цара. Познато је да је област Бактра била дуже времена у власти Скита и Хуна.

²⁾ У народним предањима [Vilkina Saga] Валтарје и Илдегонда чине посебну легенду из које се ствара матинска поема Waltarius Aquitanus. Илдегонда је кћер кнеза Илије Грничков (Gritskialand), па зато имено име Илија, тј. кћер Илијана.

³⁾ Чини нам се да многојекност инре постојао у дрвној Индији, нити је постојало код Словена. Оно је настало из потребе колонизаторских народа, поносна погрешне науке и смегот просвећености. Принципијални се слуди уз исконски народ, они су се пладили, множили и дебљали на њаков рачун.

⁴⁾ Гудргуна, одговорна Gurina, припада броју словенских имена, прерађених од учене складе, због тумачења њиховог горјаког значења: Gudrguna значи по њиховом смислу божја рука, управно као што Wimica - Witiza, значи Wi - иза тј. sapientia in morte.

⁵⁾ Гримилд, немачка форма Grimhild. Словенски Громо, Гремислав - женско Громина, Громиница.

ду. Разуме се да су властита имена примила страни облик, а називи лица и места изменени су употребом због грешака и исправки; сажет, разигран, са пословицама и привевима, слог се растегао у суву, безбојну прозу; једном речу, руска *жар птица* изменила се у искованку *Goldvogel*, а сви бели лабуди у *Schneegänse*.

Иако су искривљене народне легенде у *Vilkina Sagi*, у сваком случају њихов основни садржај се сачувао.

Предање о Гримилдијо освети није измишљено: гласови о лукавости те жене разнели су се свуда.

Разлике у легендама, у вези Атилинов учешћа у том догађају, потекле су из два источника: руског и готског. По народној легенди, Гримилда је поразила Атилу својим поступком, а по квидама – ханџаром (книжалом).

Погледајмо укратко народну легенду "о освети Гримилде и побијици Нibelунга".

"Атила, кнез Русије,"¹¹ сазнавши да је премудра и прекрасна Гримилда, Сигурдова жена, постала удовица и будући да је и он био удовац, позвао је свог братanca Остоју (*Osid*), да дође у Кијев (*Hunaland*), како би га послао у Нови Лут (*Niflungaland*) код краља Гана (*Gunnar*),¹² да запроси његову сестру Атили за жену".

Гано је након саветовања са браћом, Огњеном и Јаровитом,¹³ изнео предлог Гримилди, која је са своје стране пристала.

Атила је лично дошао у Ворнику (*Vernciu - Worms*), где је и обављено његово венчање са Гримилдом уз велико слavlje, после кога се он вратио с њом у своју престоницу.

После седам година, једном приликом Гримилда поведе са Атилом разговор о својој браћи - "Ето већ је седам година, рекла је она, како се нисам видела са својом браћом. Ако би их ти позвао нама у госте... Узгряд да кажем, а може бити да ти то већ знаш, да је после Сигурда остало неизмерно богатство. Браћа су све присвојила, не давши ми ни један *nočničil*, а по закону све то богатство требало би припасти теби, као мираз заједно с мном.

- Знам, Гримилда, - одговорио је Атила - да све Сигурдово благо, које је он узео убишивши летећег змаја и које је сачувано код њих, а такође и читаво наслеђе после његовог оца Сигмунда, требало би нама припасти, али твој брат Гано је наш добар пријатељ. Што се тиче твоје жеље да позовеш у госте своју браћу, ти позови; мени ће бити драго да направим гозбу у њихову част.

¹¹ König von Suse. Но по сличности у древним песмама слова г са f, без сваке сумње је Rusa променено у Sussa.

¹² По северном облику имена слово г је додатак; тако је Gunnar исто што и Gunþno.

¹³ Hagen, Högn, латински Ignius, у спрсоком Ињо или Огњен. - Hergnot, Gernot, Gernis, Hennit; по Даљину (T. I. ga. X. § 9) Hartig - Jaronit. - Hagen је био незаконити син, рођен од Елфа. - Трећи брат Гримилдине, мада Gisele[ri], Gisile[ri] - Гејза.

Гримилда је истог часа позвала двојицу својих гуслара, снабдела их златом, сребром, богатим одејам и добрим кончима за пут. Затим им је предала писмо са Атилиним печатима и својим лично¹⁴) и послала их у Нови Лут да јој позову браћу у госте.

Њихова мати, краљица Ојда,²¹ уснила је ружан сан и саветовала их да не путују. Огњен је рекао: "Ти памтиши, Гано, где смо ми Сигурда послали? Ако не памтиши, ипак постоји особа у кијевској земљи, које ће нас на то подсетити. Та особа је наша сестра".

Не гледајући на то упозорење, краљ Гано није одбио Атилини позив и браћа су пошли, али су са собом повели одабрану дружину од хиљаду људи.

Да ли су путовали дуго или кратко, на kraју су стигли у Атилину престоницу. Гримилда је стајала на кули и угледавши их на путу, обрадова се. "Ево иду - проговори она - иду зеленим ауговима, у новим светлим оклонима, а мене још боме дубоке Сигурдове ране". Она појури браћи у сусрет, граћи их, води у палату и наговара да баце оклопе и одложе оружје, али се Нibelунзи не разоружају.

Атила радосно угошћава госте, међутим Гримилда наговара Тодорику Бериског да се освети Огњену и осталој браћи за Сигурдову смрт, обећајући му злати и сребра комико ми душа жељи, а обећава и да ће му дати средства за освету Ерманарику, који му је одузeo владавину. Али јој Тодорик одговара, да на њену браћу - као на своје пријатеље, он неће подићи руку.

Гримилда се у очајању обраћа Влади, Атилином брату, са истим предозима. Владо одговара да неће подићи руку на Атилине пријатеље.

Гримилда се обраћа самом Атили.

- Да ли су ти моја браћа донела моје злато и сребро, мој мираз?¹⁵ - пита га она.

- Ни злато, ни сребро ми нису донели - одговара Атила - али као моји гости, они ће бити радо угошћени.

- Ко ће им се осветити за увреду нанету мени, ако нећеш ти? У мени још мени нестао бол за убијеним Сигурдом; удави их, освети се за мене, узми и Сигурдово благо и област Nibelunshku!

- Жено, - одговори Атила - ни речи више о томе, зар да ја подмукло покварим рођачке односне и право гостопримства. Твоја браћа су овде дошао на мој позив па неће нико, ни ти ни било ко други, да посегне на њихову безбедност!

¹⁴ Кожа је у то време замењивала картону; уз посланице прилагоја се или привезива печат. Скалаји, прерађивачи предња у кните, искути су склопни. Приложеним печатима уз склопте, дат је смисло да је Гримилда, за опомену браћи, да Атилине замисли да их убије, послала свој простим, заневијен у вјуцу кожу, што је значило да је Атила вук и да ће их појести!!!

¹⁵ Ојда; у Nib. Lied Uta словенски Ojda.

После три неуспешна покушаја, Гримила се новим сузама обратила Јарену (Iuring, Hirung), сатнику Владине дружине и по-нудила му за награду штит кован од злата и своје пријатељство.

Јарен, доведен у искушење предлогом, спремio се сам, а спремio је и своју војну *сатију* за бор.

Да bi заподела раздор, вешта Гримила употребила је следеће средство. Када су сви гости већ седеле за столом, она је дозвала свог малог сина Алдијана, показала му ујака Огњена и шапнула: ако си момак, удари шамар том мргуду.

Дечак је укосно испунио мајчин захтев, да је Огњену јурнула крв из носа.

Сурови Огњен је побеснео. - То није твоја замисао момче, а ни твога оца, - рекао је он, ухвативши Алдијана за косу - то је замисао твоје мајке! - и с тим речима извукao је мач из корице, одрубио дечаку главу, бацio мајци на колена и додао: ово вино је скупо, плаћa се крвљу; за прву чашу враћам сестри друг!

Затим се Огњен обратио Алдијановој дадињи. - "Мајка је добила своje, а сад треба исплатити дадињу њеног сина".

Глава дадиње откотрљала се по поду.

- Кијани! - вриснуo је Атила, скочивши с места, - устајте, наоружајте се, убијте зле Нифелунге!

Почео је страшан бој у башти¹⁾ где је била гозба. Нифелунзи су побегли из баште изван дворца, али су их поново потиснули и сви су застали у гостинској соби.

Против Гримилидине брађе борили су се појединачно: Владо, Ратибор Београдски или Бугарски (Behelar, Belehar, Bakalarj) и Тодорик Бериски.

У борби са Тодориком, краљ Гано је био рањен, па су га ухватали и бациали у тамницу.

Јаровит се борио са Владом, Атилиним братом и убио га, а Гејза, млађи од Нифелунга, са Ратибором. Ратибор је пао од мача евнуха, по имениу Gram, чији господар је био Гејза. Али је Гејзу убио Годобрат (Hadubrath, Hildebrand), а Јаровита Тодорик. Остаје храбри Огњен. Он такође изазива на бој Тодорика са којим је био некада у дружини, али не изазива га на смрт, него на живот у ропству, из тог разлога, да не би у току боја називали један другог по очевом имену.²⁾

¹⁾ По саги у башти, која се називала Holmgardh, Hornsgardh, Hognagardh, Horngard; а по 85. глави Krutgård, где су се одржавали и хорони (Ringeltonen). "Та башта се и до данас то званије, какве приплемеди и до данас је обраћена каменим људим". Јасно је да се Кјев град преобразио у башту и крт. Ветка је почела прво у башти, уз крај, а затим у зидове града на улици: Eine breite Strasse und Häuser auf beiden Seiten.

²⁾ Види 150. главу Vilkina Sage. Он се родио од Енфа и имао је мртвачки изглед. Енф је замешавају мади да може отворити сину тајну његовог порекла да би у случају опасности по живот, он могао познати свог оца у помоћ; но нико други није смеео да зна ту тајну, иначе би му претила смрт. Те речи је чула једна жене и споштница их Тодорику.

После дуге битке, први Тодорик проговори љутито. Огњен га је за узврат називао ђаволским сином. Тада је Тодорик подињао и из његових уста блуну ватра, од које се растопила Огњенова оклопна кошуља и запалила палате.¹⁾

Међутим, док Тодорик покушава да спасе потпуно изгорелог Огњена, скидajuћи са њега оклоп, Гримила узима утарак, пријати Гану који плива у крви и злобно га пита да ли је још жив, али Гано је већ мртав. Затим она приласи младога Гејзи. Још се живот притијао у њему, али је Гримила спалила утарком његова уста и он је испустио душу.

- Атила! - вриснуo је Тодорик видевши Гримилидин злочин, - погодај како твоя жена мучи своју браћу! Комико је храбрих витезова погинуло од тог демона! Она би убила и нас заједно са њима, само да је могла!

И с тим речима Тодорик јурну на Гримилиду и пресече је мачем на попа.

- Да си је убио седам дана пре, били би живи и здрави сви ти храбри јунаци! - проговори је Атила.

Легенда о Гримилидинијо освети браћи, за Сигурдову смрт, за-вршава се следећим речима: "И у Bremerhū[il] и у Mastarpu,[3] причали су нам ту легенду разни људи и сви они, иако нису познавали један другога, ипак су причали једио те исто; све њихове приче слажу се са оним што древне народне песме говоре⁴⁾ о великом dograđaju који се десио у тој земљи".

На тај начин Vilkina Saga, која се и по напоменама својих издавача састоји делом од словенских легенди,⁵⁾ обелодавњује да су склади севера преврпали предања, како би изменили сећање о Gudruna Gotnesk konu.

Последња легенда у зборнику је предање о Сигурдовом благу и Атилиној смрти, али то је већ каснија замисао, заснована на руској бајци у којој је Атила приказан у духу северних квиди.

¹⁾ На страним језицим сложеност руских легенди је изгубљена. Огњен (Hogni) се родио од духа, када је његова мајка veintrunken und in einem Blumengarten entschlafen war, и био је зачет усном тајни његовог порекла. Када је Тодорик изговорио име његовог оца, тада је он експлодирао. Мајка Огњенова била је узета да Алдијана; то име бе сумња потиче од Eld, Aeld, Eldir - оној је верапно готско; Eld се променило у Elf, Alf. Тада је Тодорик, по сличностима са Раувом, додато је значење сина џавела - Teufelsblau.

²⁾ Бремен (Brema, Brima), брама или брана, у словенском значи братма (варта, стражарата). Херој Vilkina Sage - Тодорик Бериски је, уставри, из Брина.

³⁾ Mesthrög, данас Münster.

⁴⁾ Und obwohl auch eigentlichmlich Nordische, und selbst Slavische Sagen einen Besitztheil dieses Werkes ausmachen, so ist die Hauptmasse doch gewiss ursprünglich Deutsch [?]. F. v. Hagen.

⁵⁾ Thiodisc, Thidverskr tunga.

"После погибије Нивелунга, хунски краљ Атила наставио је да царује у својој држави. Код њега се власнитавао Огњенов син Алдријан, који се родио после очеве смрти."¹¹

Алдријана је власнитавао Атила заједно са својим сином и вољео га као свог рођеног. Алдријан је имао 10 или 12 година, а то је, по схватању на северу, већ узраст за велике подвиге. Наследивши од оца тајну о скривеном Сигурдовом благу, било је неопходно и да се освети Атили за очеву смрт, иако Атила ни душом, ни телом није крив па су смрт и чак горко плаче над Огњеном (*Hogni*), како се види из *Nibelungenlied*.

Једном је Атила пошао у лов, а Алдријан, који је био са њим, заподедио је следећи разговор:

Шта мисиш, краљу, је ли велико Сигурдово благо, које зову *Nibelungen Hort*?

- Благо, које називају *Nibelungen Hort*, одговорио је Атила, ка-ко кажу, садржи толико злата, колико ниједна држава никада ни-је имала.

- А ко чува то благо?

- А шта ја знам ко га чува, када се не зна ни где се чува.

- Чиме би ти наградио онога, ко ти покаже где се то благо чу-ва?

- Створио бих од њега таквог богаташа, какав се не би нашао у целом царству.

- Оnda ћу ти ја показати где је то благо скривено. Пођимо, али само нас двојица, јер нико не сме да иде за нама.

Разуме се да је Атила пристао. Постали су. Да ли су ишли дуго или не, тек на крају дођоша до неке непроходне шуме; усерд шуме је планина, у планини врата са катанцем. Алдријан отвори врата клучем, из тих врата отвори друга врата, а затим трећа. Указало се благо. Ту су груде злати, тамо гомиље сребра, у једном углу на-слонено брдо драгог камења, у другом оружје, оковано златом. Атила се скакмено од чуда.

Међутим, Алдријан изађе, запути врата, закључа катанац и викини Атили, да може сада задоловавати колико хоће своју неуто-љиву жеђ за златом и сребром.

Затрпавши камењем улаз, Алдријан је кренуо у *Nibelungen land*.

Ко је однегован и подизан уз приповедање руских бајки, чак и ко зна само оне, које су штампане по казивану дошних припове-да, и тај схвата у каквим прњама оне ходaju, од VIII стомећа па до садашњег времена, усерд туђинца.

Окренимо се историји, Присковом казивању, које је несрћено скратио Јорнанд и које је без сваке сумње преираћено, као и описи престонице и Атилиновог дворца.

¹¹ У глави 357. објашњана се легендарно рођење тог сина.

Узалудно очекујући Атилин излазак, дворџани су решили (другог дана после свадбе) да уђу у цареву спаваћу собу и нашли га већ мртвог, угушеног од измаза крви. *Поред ложнице седела је Илдика под покривачем, оборене главе и обливена сузами. Они кренуше, по народном обичају, да сечу по прамен косе и гребу своје лице, да не оплакаје највећег хероја сузама и уздаси-ма, као жене, него крвљу, како домикује мушкарцима".*

"Морамо описати, некако укратко, како се по обичају земље обавио обред његовог погреба. Његово тело свечано су пренели у отворено поље и положили га под свиени шатор, да би га сви мо-гли видети. Затим су познати хунски вitezови изводили скокове око шатора, као у играма усред циркуса и опевали славу и под-вите умрло".

"Велики¹² цар Хуна, Атила Мечеславич¹³ (*patre genitus Manzuchiis*), господар великог народа (*fortissimorum gentium dominus*), са до тада незапамћеним снагом, царевао је Скитајом и Германи-јом као самодржац (*solis possedit*); поражавајући страхом запад-ни и источни Рим и многобройне покорене градове, он није дозво-љавао плачку, него је мноштво заводио једногодишњим данак. Окончавши срећно царевање у сполашњем и унутрашњем свету, отишао је мирно из живота, усерд благостања народа. Али умире ли онја за кога нико не тражи казну?"

Садашњи смишавају тог *canto funebre* треба тражити у обичаје-ном говору на гробу дрвених руских царева, који је морао да са-држи приближно следеће:

"Велики господар, цар и велики кнез Кијевски, Атила Мече-славич, целе Велике Русије самодржац и наследник многих источ-них и западних земаља, очевина и дедовина... Многе државе и земље мачем и милошћу у поданничтву приведе... и све оближње државе од његовог имена дрхташе и сву земљу руску мирно из-гради и од других већа већа сачуваша и сва земља руска са њим, великим Господарем, свакаквим благом цветаше и име његово славно беше у читавој власењи. Окончавши свој живот, из зе-мальског царства оде у живот вечни".

"Изразивши тако своје очајање, наставља Јорнанд, они су обавиши на гробу за њега велики пир, звани код њих *страва*, пре-пуштајући се наизменично супротним осећањима, помешавши

¹¹ "Praesciups Hunnum reg rex Attila".

¹² Име Атилино, по оцу, код Приска је *Mouibion*, по Јорнанду *Cod. Paris. 1809 Manzuchius*. Име *Mundo*, *Mundio*, по Јорнанду, било је једно од хунских имена и у Атилином роду: "*Non hic Mundo, Attilianus quoniam originem descendens*". То име је Ми-чи, Меччи, Мечеслав, Мечемир, изменено у Межемир, грчки писано *Međa-droj*, ако инје превод имена Миро, по грчком обликну *Mundus*.

По *Vilkina Sag*, Атила је наследио Кијевску кнежевину од кнеза *Meliaš*, тј. *Mila-čiko*, *Misko*, које се неко претвара у *Micho*.

Предање о *meleo* (*gladius Martis, baccer*) који је Атила поседовао, могло је да наста-не од његовог родовског пренесима *Micheleslavici* (мати славе).

пијанство са тужним обредом. У току ноћи, Атилин пепео био је тајно предат земљи (?); њега су положили у три ковчега: први је био златни, други сребрни а трећи гвоздени. Заједно са њим ставили су оружје, оградице од драгог камена и разне царске украсе. Да би сакрили сво то благо од лопова, они су убили све слуге принуте на погреб.

Из зборника предада Vilkina Saga, Јорнандовим спаљивањем, постаје разумљиво значење троја врата, затворених заувек и значење блага (злата, сребра, оружја и драгог камења), заштићеног Сивом Харином¹¹ (Храном), у његовој породици, званој махалаја (махалай).

Намерно или случајно, Јорнанд је заборавио да спомене код Руса уобичајено спаљивање тела и полагање пепела у лонац или урну.²

Обичај спаљивања код полабских Словена, тј. оних који су живели између Рајне и Елбе,³ и које су летописци називали и Венди и Хуни, наставља се још осам столећа, а у Русији до примања хришћанства са Владимиrom Великим.

Да бисмо попунили и објаснили Јорнандова сведочења о Атилином погребу, наводимо неколико описанних обреда спаљивања, коју су обављали древни Руси.

Спомињући Белорусију (Withland, Whiteland) и висланске Словене (Weonothland, Winothland), англо-саксонски краљ Алфред, крајем IX столећа пише у својим географским сведочењима:

"Код тих народа је чудан обичај. Када неко умре, сва родбина и познати чувају његово тело до спаљивања, по месец – два, чак и по пола године, ако је умрли био кнез или какав знаменити човек. Тело лежи у кући положено на земљу (?). Сво то време, родбина и пријатељи покојника пију и вesseле се до дана када је спаљивање тела. Тог дана носе га на ломачу, затим деле његову имовину на пет, шест делова, а некада и више, у зависности од вредности. Сви ти делови размештају се на мете изван града, на разним растојањима. Највеће вредности су даље, а мање су ближе. После тога позивају из оближњих места све оне који имају одличне коње, на учешће у такмичењу. Ко буде први и претекне остale, добија најдјали и најбољи део. На тај начин добијају по реду и остале де-

¹¹ Одсанскртског Харина, словенски Хран, Храништељ. Грчки Харон.

¹² Греј, грчак (горне, горњевр.) – лонац, одатле лат. Urna. Руно, на руском значи осим руно име, праше, дрвце (рухло, рухад) – размалина – гипа. Руски камен, исто као рушице, камплице, сахранено, гробно. Хроничне написи, називни на северу рури, касније на северу, значење древних готских слова. Ромниш, на руском значи косини траву, сећи шуму.

¹³ Св. Бонифације (незнабожачко име Винифрид), године 754., у писму англосаксонском крајлу Егберталу, пише: "Веџи служе за пример у брачној љубави; код њих жења, после смрти мужа, одјиђа да жени и то се сматра као право достојан жење, која својом сопственом руком, предаје себе смрти, да би изгорела на истој ломачи са својим мужем". Слав. Древноста Шафарика Т. II, књ. III.

лове. Тај обичај је разлог што је у тој земљи висока цена одличних јахајића коња. Када је цело имање покојника раздељено по закону, његово тело износне из куће због спаљивања заједно са његовим оружјем и оделом".

Ибн-Фаслан, описујући обичаје Руса, који су живели уз главне путеве на Балги, на њеним источним обалама, између осталог, спомиње и обред спаљивања њихових умрлих кнезовица и војвода.

"Желећи да лично видим тај обред, коначно сам чуо да је умро један од њихових знаменитих људи. Његово тело лежало је у шатору током десет дана, а да то време они су се предавали туго-ванији,¹⁴ док су припремали одећу за покојника. Ако је умрли спримашан човек, они га једноставно положе на кладу, а затим спале по обреду. Ако је покојник богат, онда деле његово имање на три дела. Један део одлази у наслеђе његовој породици, од другог припремају нову одећу, а од трећег купују алкохолну пића, да би пили до дана погреба, а онда покојникову љубимницу, одлучујући се на спаљивање, њему враћа последњи дут. За то време они се предају пижанству преко мере и пију дан и ноћ.

"Када код њих умре старешина, тада питају његову чељад: ко жели умрти заједно са господарем? ... Обично позивају у смрт де-војке.

"Она која се одлучила за смрт уз споменутог покојника, у пратњи две другарице, све време се гостила, певала и била радо-сна".

"Када је дошао дан спаљивања, је сам пошао на реку где се налазила покојникова лађа, али она је била већ извучена на обалу; ту је била саграђена дрвена грађевина на четири стуба са настрапницом, а са стране су се налазили дрвени ликови богова. Када су поставили лађу на то узвишење, почели су да јој прилазе, изговарају некакве речи. Покојник је још лежао одвојено на својој клади. Затим су донели одар и поставили га на лађу, а такође су донели покривач од златне грчке теканице и јастук од истог материјала. Затим дође жена грубог изгледа, која они зову (арапски) джевансис¹⁵ и све то рашири крај одра. Она облачи покојника, а ону девојку, заветовану на смрт, усмрђује..."

"Покојнику су обукали, брокатни кафтани са златним дутметицима, чизме и брокатну капу, обложено самуровином. Након облачења, пренесли су га на лађу, на начињен одар испод настрапнице, а донето пиће, плодове, миришљаве траве и такође хлеб, месо и лук, поставили су испред покојника. Затим су довели пса, преполововали га и бацали у лађу. Околоп и оружје умрлог, поставили су око њега. Затим су довели два коња, која су тако ознојили галопом да

¹⁴ Види превод Френе и његову предметку 96.

¹⁵ Тад назив у списима није разумљив; ми смо склопили да је близак Дзевана, што одговара санскртском Девасима - божанство града ноћи.

се зијој котрљао са њих као град. Те коње су такође исекли мачем и месо сложнију у лађу. На крају су то исто урадили са два вола, с петаовима и кокошом ...

"Кад дође петак, посме обеда, доведенош заветовану девојку и три пута је подизаше на рукама испред неке грађевине у виду врати; за то време она је изговарала, како су ми рекли, следеће речи: "Ево, видим свог оца и мајку своју. Ево, видим све своје претке. Ево, видим и свог господара [мужа]; он седи на светлом, шареном облаку, зове ме! Пустите ме к њему!"

"После тога довели су је до лађе. Она је скинула наруквице и огргице и предала старици. Њу су подигли на лађу, али је још није узвели под шатор са настремницом. Одмах су пришли људи, наоружани штитовима и батинама и дали девојци чашу. Она је испила. - "Сада се она опраштила са својима" - рекао је јој преводилац. Затим су јој дали другу чашу. Она је узела и запевала отегнути песму. Старица је узвела у шатор. У том моменту загрмели су штитови и девојчин глас се више није чуо.

"Најближи рођак умрлог, узео је свежају лучи, упалио, приближно се древеној грађевини и запалио је. Затим су прилизали и сви остали са букинтија и бацали их на грађевину. Она је брзо изгорела, потом је пануна лађа, а на крају је плашен захватио настремницу, покојнику и девојку.

"Када се све претворило у пепео, они су на том месту, где је стајала из воде извучена лађа, наслу хумку и посред ње поставили велики стуб,¹¹ написавши на њему име умрлог и име цара Руђија".

Ми смо већ говорили о јединству знаменитог рода у Индији Арија, у Хелади Ареја или Херакла, у древној Русији Ареја, Јара или Јурја. Сви њивги обреди и обичаји одвијали су се од незапамћених временса, свуда и стално, до времена хришћанства.

Још у време опсаде Троје, у X столећу пре Христа, видимо да је обред спаљивања и сахрањивања Патрокловог пепела, кога је описао Хомер, исти онакав, каквог су се придржавали Руси.

Погледајмо XXIII песму Илијаде, 897. стих, у кратком одломку:

"Тело Патрокла измокли су насрд поља на одар. Када је Пејлив одзначио давање последње почасти, сва дружина ставила је оклопе, скупила се, и по обреду, тринут обишила око тела са сузана, свечано говорећи умрлом:

"Радуј се (χαίρε), Патрокле, радуј се и у обитиљи Ада".

"Затим су сви одложили оружје и обављена је вечеरња трпеза. Код одра, на постављеном бронзаном тронишцу, принете су жртве и обављено је чишћење од бојне прашине и крви. Душа Патрокла јавила се Ахилу током ноћи и позвала га да се пријудри његовом гњуњу, како би његове kostи биле сахрањене у златном огњишту и у истој гробници у којој је лежао Ахил.

"О Богови (ὦ πότοι)! - ускакио је Ахил, - ванистину, у обитељи Ада душа прелази у живот, али у живот бестелесни!

"Другог дана у зору, ратници одлазе на шумовите обронке. Иде, секу храстово дрво за ломачу и одвозе га на означено место. Затим, обувакши оклопе, сви су сели око одра и поседевши мало, устали, облекликосе своје, обложили њим Патроклово тело и понели га ка месту сахране, где је већ била направљена черста дрвена грађевина. На ломачу поставили су Патроклово тело, после чега су заклали поред ломаче много дебеслих овација и огромних чврсторогих тура, обложили њиховом обрезаном машћу Патроклово тело од главе до пете, а око ода су поставили посуде са медом и балсамом. Потом су натоварили на грађевину четири Патроклова коња, две миљенице и његовог пса без главе. Поврх тога, као од-

¹¹ "Помоље на кладу мртвача и запале, а после скупљење остатаке одлажу у малу посуду и постављају на стуб уз пут". Нестор.

мазда за Патроклову смрт било је убијено 12 тројанских заробљених младића.

"По завршетку жртвовања, упалили су ломачу, али се она није разгорела; тада је дивни Ахил позао ветрове и обећавајући да ће им принети жртве, излио је из пехара вино.

"Ветар се подигао и ломача је запламтала. После је она горела читаве ноћи, док је Ахил вадио чашком вино из златне посуде и проливао ококо ломаче".

"Ујутру је грађевина под Патроклом изгорела. Остатке жара под пепелом поквасили су црвеним вином, Патроклове беле кости су скupили, положили у златни суд, обложили машћу, поставили на одар и покрили танким платном, затим су обележили обим и насуну хумку. У међувремену Ахил је изнео награде на мету за такмичење".

"Прве награде су одређене: ручно израђена фигура младе девојке, бронзано корито, умиvanaоник, 2 талента злата и златни пехар".

Такмичење је подељено у седам делова.

1. Трка кола, по жребу, који су извлачили из шлема. На мети је била бронзога кобила.

2. Бој песницама. На мети је био бронзани троножац у вредности од 12 волова и заробљена девојка у вредности од 4 вола.

3. Борба. У згодном моменту Одисеј је употребио лукавост, обориши противника ударајем ноге (подношком). На мети је сребрни велелепни суд сидонске израде, који је својом лепотом засенио све мајсторе, у то време познате по вештини у изради судова.

4. Трка са бацањем.

5. Дворбој.

6. Бацање самородне железне груде.

7. Гађање из лука, пуштањем привезаног голуба".

На крају наведимо Несторове речи о древном руском обичају спаљивања:

"А Радимичи, Вјатичи и Севери (Срби), ако неко умре, обављаше триизум¹¹ над њим, потом припремише велику кладу и положивши на кладу мртвача, спалише га; скупивши потом кости, ставише их у малу посуду и поставише на стуб, на путу. Тако ради Вјатичи данас. Овај обичај обављају Кривичи и други пагани, не знајући закон Божји, него градише сами себи закон".

"И посла Олга Древљанима поруку: "Дођи ту к вама;¹² да припремите доста пића у граду, јер убисте мужа мого; да плачем над гробом истогвим и да направим триизум мужу своме". Они то послушаше, довезоше много пића, јела и варива. Олга дође са малом

¹¹ Триизум - поднит, страдање. По Чет. Мин. Цркв. Слов. Алексеја. Слично је српском: тресве.

¹² Дајући индиректно пристанак, на предлог Древљана да се уда за њиховог кнеза Мала (Мило, Мијако, Мијосав).

дружином и лагано идући, приђе грбу, плачући над својим мујем. И рече људима да наспу велику хумку и доста насуште и рече да тrizум праве. Потом седоше птићи Древљани, а Олга рече робима својим да их послужу итд."

У исто време се лако објашњавају и Херодотова казивања о погребном обреду који је постојао код Скита (Руса) у IV веку пре Христа.

Књ. IV. LXI. "Гробља скитских царева налазе се у Русији [Европолу]¹³ на оном месту, где почине пловидви по Бористену (Дњепру)...¹⁴ Када им умре цар, онда се (по обављању четрдесетодневне тризине) чисти тело изнутра и маже миришљавим травама, па га возе колима у Русију (Грбф). Сви житељи места, кроз која возе тело, такође секу косу и наричу. По домаску у престоницу, стављају тело код гроба на одар, прокрiven зеленилом; затим граде од копаља покривену настручницу, под којом, убијајући цареву милицницу, чувара, кувара, конушара, гонича и коне, помоље све у гробницу,¹⁵ са разним стварима и златним пехарима, а затим насијају високу хумку".

Из збира ових описа обреда сахрањивања, већ се може приближно тачно реконструисати и потпуно скватити смишса древног руског обреда који се обављао и после Атилине смрти.

¹¹ Гл. LVI. "Седма река Рес, која се уливна у Бористен (Дњепар) тамо где он постаје широк и која добија спој назива од земље зване Рес (Грбф), од Торског назива *Брз-јеје* - великиог Огња - *Арсы - Рес*". Рес се уливна у Дњепар испод Кијева. До Херода, тј. престонице Русије, по Хероду је 40 дана пловнице Дњепром од улица Анимате. Претпостављају да се дневно плови око 25 врата унапред, 40-ог дана стиже се у Кијев.

¹² Глаз. XX. Из рече Рес налази се царска прстоница (*Баоналија јест* где живе монументални Скити (Руси), који су начинили од других Скита своје поданнике. Са јута се они граниче са Тауриском (горе Тауриде); наистаку, шире се до рима *Canal de Борзогорија* између Ступе, данас Старог Крима и Хераклеје, данас Арабат), турско-влашко земље званог - Кримској (Кримом) и до реке Дона (Таваџи).

¹³ Ми не преподносим следеће речи: "Орјуџ јес мега ѡроносов исегујућим бе веће подножије динарбасијем или икега" ... јер у њима нема смисла; овде није проблем у некапавању четвороугаоне заме, него је у питавању четрдесетодневног трајања, плаћ траве (и ријасић - плаћ, кукољак; од *Орјуџ* пир у част Давониса - Девониса, бога спрета) и почасти умрлом. Тај смисло је склонјен из описа сахрањивања других Скита (и LXIII): сахрањивањем дозад никон пира на гробу и после четрдесетодневненце икогдајкошкој флеру.

¹⁴ Реч *Дњепар* или *тор*, подразумева и предизвјашање тела огуњу.

РУСИЈА ПОСЛЕ АТИЛЕ

После Атилине смрти, његови синови послали су 467. године посланство у Цариград да траже обновљање трговачких уговора, али император Леон, имајући у виду рат Русије са Персијом, пошто су им главне сице биле заузете, одлучно је одбacio све захтеве кијевског посланства. Одбијање је изазвало рат. Млађи син, Атилин љубимац, Јарен (Ітнаһ, Itnas), саветовао је брату да не започиње рат са Грцима, када је, не само погранично козаштво - Козари и Сураги, већ и већи део руске војске, био у рату са Персијанцима у Арменији.²¹ Али брзоплети Дане,²² као кнез за време очеве владавине, а може бити после оца и у донским и сурашким војним областима, није послушао братовљески савет. Он се упутио са својом дружином иза Дунава и уздајући се у верност Гота потчињењем Русима, начинио од њих своју главну сину, продре у недра Тракије и ступио у бор, али са њим је било мало Руса, а Готи су се променили.

По Јордану, карпатске и подунавске области, које су биле у оквиру древне Русије за време Атиле, а посебно део подунавске Редије (Rhaetia) и сва Панонија и Мизија, одвојиле су се после његове смрти. Император Марцијан, забринувши се, одмах је оградио империју од Руса. Гепиди,²³ тј. карпатски Жупићи, савезници и прозелити Гота, а затим Аријани, први су устали против руске власти и одвојили се, закључивши савез са Марцијаном, под условом једногодишњег данака. У то време, Готи су се сконцентрисали у земље, дате им између Дунава, Норика и горње Мизије. Руски кнезови, који су владали тим земљама, морали су са својим дру-

²¹ Козари - донско козаштво; Сураги - козаштво или Козари сурашки, каспийски. Појтом наречју - са запршетом на г - *Suragas*, отуда грчко Σοραγίων. Име козар код Приска је *Ακαπίδαι*, а осим тога Кобарит - *Κοκχηλῆι* или Мали Козари.

²² То време подударало се са устанком Вагтана Арменског и Вагтана иберског на Персијанце, који су поробили Арменциј. Они су познами и Русе (Хуне и Ските) да им помогнут против Персије.

²³ Δέργης - *Dengizichus*, *Densicus*, *Dinazio* - одговара слов. Дано, *Danoje* - Даничић - Дејан - Дико - Дордо - Дорчин.

²⁴ Јордан изводи име *Gepida* од речи *Gepanda*, што значи леучи [лекињи]. Нема сумње да је то утамчице настало од речи жупан, маджарски жупњи - божар, барин и од народног назива лењишица - господничка, господарки; у том смислу могло се користити жупић, жупљани.

Огинаване жупе, љубе (санскрт. тупа) или судетна, припада облицима готске управе. То је наимен Немеди (*Nemedi*) у преводу на склоненски језик. Жупић је *Noeñdemati* - судија (Джоњдасъ - Маджидасъ). По историчним списатељима под називом *Madschusibia* (*Magier Religion*) подразумева се Јудајство. *Fraehn. Bibl.-Fossaln.*

жинама да остављају своје области и да се пресељавају са онима који су нису покорили туђу власти.

Срби Семендри (*Cemandri*) прешли су у Илирију и насељили се близу Castrum Martena, Стурчија (*Scyri*), Сураги (по Јордану *Satagarii*) и Алани (погранични Волињани), прешли су у Доњу Мизију (?) и *Малу Скитију* (Крим и граничне земље између Дњепра и Дона). Арапски Руси са дунавске стране исељени су у *Biozimetas* (?) и *Scandipolis* (?) и др.

Треба знати да се све то није завршило за време Марцијана, него то тек после несрћег похода на Грчку, Атилиног старијег сина Данета.

У међувремену, у Иберији и Арменији су послови римских Козара (*Oviliu κιβρίδων*) ишли такође неуспешно. Персијанци су их проторили иза горе, упутили у Козарiju и чак завладали Београдом (*Balapolis* - *Balapolis*).

После tog догађаја, судбина кијевске Русије била је потпуно неизвесна све до Олеговог времена, који је скрутио Русе и обновио *Мајску руских градова*.

Али ко је владао Кијевом током протекла четири и по стотине?

Нема сумње да је Дане, као старији Атилин син, наследио власт у Русији, али после деобе, предавши Кијев брату, пренео је престоницу у Београд (Беловеж), познат Приску под називом *Balapolis*. Сви витешки подухвати, вероватно после утицаја Гота Хебра,²⁵ окренути су ка рату против Персијанаца, чији су освајања допрала и у Иберију и Арменију.

Већ неколико пута смо имали прилику да објаснимо значај Козара и донског и прекодонског пограничног козаштва, Лугара, које су грчки писци преобразили у Херуле или Илире.

По грчким писцима, Козари су прво дошли из Херулје (*Veriliac*), сарматске земље, потчинили својој власти земље до Црног мора и насељили се на северној страни Кавказа и на Кримско пољострво.

По уводу из Житија св. Кирила:²⁶ "Козари беху народ скитски, језика словенског или руског. Козарско име, остало упамћено да-нас у малоруском као *Вешти коњаник*, што је слично том, веома мало изменом имену (тј. козаштву)".

По Иби-Гајакулу: "*lingua Bulgarorum similis est linguae Chazarorum*";²⁷ или по *Gihan-Numa*, језик и обичаји приволошких Бугара

²¹ Од тог времена треба сматрати да се у тим местима насељила религија дрзних Мара (Джоњдасъ - Маджидасъ). По историчним списатељима под називом *Madschusibia* (*Magier Religion*) подразумева се Јудајство. *Fraehn. Bibl.-Fossaln.*

²² Види: "О времену пронисходжениј Слав. письменъ", О. М. Бодинскаго.

²³ *Fraehn.*

не разликују се од руских, како су за време Абасида примили мусулманску веру.¹⁾

Познато је да су се кнезеви, завладавши у девет козарских војводства - "Εὐετα κληρα της Χάγιας" - називали *Каганима* (Χάγιανος), исто као и кнезеви Аварије (Ибери, Хебри, Обри Нестопра).

Gihan-Numa, која чини збирку сведочења источних писаца свих времена, саопштава такође следеће о владарским областима *Hasas* (козачкој, козарској):

"Козарска област лежи на северу од Баб-ел-абваб (Дербент). Њена престоница назива се *Етел* (*Atel*, *Adel*, *Hadil*). По тој области и Каспийско море назива се Козарским. Владар области (*princeps*) је Јудеј, а исто и све ногове блиске велможе; што се тиче поданица они су друге вере,²⁾ која није забранила да се тамо исповеда.

Војска са состојала од 12 000 људи, али сва управа је у рукама Јудеја.³⁾ 9 судија⁴⁾ спроводи судство, а трговину воде са Русима".

Из овога је јасно: ако су владари Козара били Јудеји, онда су по свом "tex et pontifex" носили јеврејски назив *Cohene*,⁵⁾ из чега је настало *Каган*.

Ово предање није дошло до Нестора: када су посланици козарског кнеза *Когана* и старца први пут дошли у Кијев по данак, Кијевљани су понудили као данак козарској сабљи *убојити оштри мач*. Али не гледајући на то, пред долазак Асколда и Дира, Кијев је већ платио данак Козарцији, исто као и области, зависне од Кијева: Древљани у црним кунама, Радимичи у новцу,⁶⁾ а Северјани (Срби) не знају се у чему.

"Када је император Јустинијан II бежао, како пише Прокопије, у готску земљу (на Крим), онда га је *Каган* позвао к себи и удао своју сестру за њега, с намером да га постави на византијски престо".⁷⁾

Из тог казивања може се схватити да козарски Готи, вођени својим *каганима*, а познати историји под именом Готи *Tetraxites* или касније *Трапезити*,⁸⁾ нису имућни Ерманарикови Готи,

¹⁾ У Gihan-Numa, на турском језику, уместо Руси употребљено је Московити: "populus Bulgar, Moscovitico lingua mortuisque haud dissimilis". - Eaque, regnantibus Abassidae, religionem Muhammedanam amplexus est".

²⁾ "Plerique Musulmæ, et Christiani, pauci idolatras".

³⁾ Neque ad rem publicam accedere, his permisum est. Judei eam ipsi capessunt".

⁴⁾ Девет окружу Хазарске или девет немод (Naemph).

⁵⁾ Влада: La Bible, trad. par. S. Cahen.

⁶⁾ Златни - solidus; одатле је настало по готском наречју Skilling - шилинг, шекел, шилд и Skuld порез (дук, обанек), Zoll.

⁷⁾ Тим устанком, разуме се, имао је за циљ да овлада Империјом.

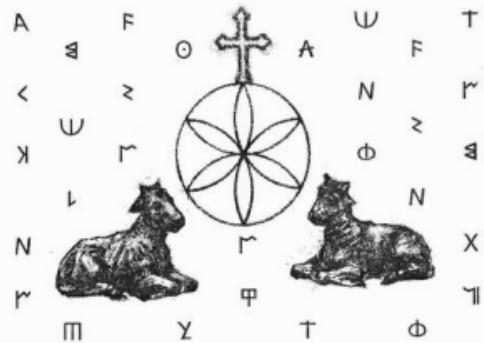
⁸⁾ Готи Крима звани се Трапезити, по Трапезусу (Четвртај). Градови Гота су биле Мангут и Джукуф - кале (Castella Judecarum). Име Gothaland, Gotlandske Volk, омогућено је да случај Барварија 1436. године, споштити историји следочено о постојању народа Gotlani, што је по његовом објашњењу значило Гота-Алана.

него потомци древних Хебра - мага од којих су се још у VI столећу пре Христа одвојили преселници за Тракију,⁹⁾ сигурно због настала, у то време, секташтва у веровану Хебра. Ново веровање појавило се у ученуј Зердустре. Дарије Густасп, следбеник нових мага проглашао је старе.²⁾

Око 290. године после Христа, Арменија, која је следила учение Хебра, озирала се хришћанством и спасла од потопа мухамеданства, које се у VI столећу разлило по Персији и појавило иза Кавказа до самог Дона. Оно је, са своје стране, градећи иштића другој негативну страну двомилог дезизма, удавило позитивну страну деизма Хебра и самим тим уништило изникну силу свога близанца на истоку.

У IV веку, босфорска област озирала се хришћанством и имала свога епископа Теофила. У IX веку, Константин филозоф (sv. Ђирило) пронашао је у Козарцији руска писмена и превод св. Јеванђеља и псалтира.

"Где се књиге нађоше, ту се и крштење нашло".³⁾

⁹⁾ Vide: De Getarum sive Gothorum orig. lorn.

²⁾ Познати данас под именом Каракама.

³⁾ Псковски хронограф. Види: "О времені происхождении Слав. письменъ". О. М. Бодянского.

ПОГОВОР

ПРОШЛОСТ ЕВРОПЕ

II

АЛЕКСАНДАР ФОМИЧ ВЕЉТМАН

Крајем XVIII и почетком XIX века настаје период живота интересовања за историју највишег слоја беле расе, Словена. Ширећи своје лозе по непрегледним просторима Европе и Азије, између материјалистичког запада и латергичног истока, Словени су били непознаници, али и изазов, и јединим и другим. Да буду непознаници допринали су и сами, јер су тек примањем хришћанства почели да записују своје обичаје и историју, наравно, видјену кроз призму хришћанских калуђера (Нестора, Дукљанина, Кадубечка...). Словени из раних векова сачувани су од заборава у легендама и предањима. Понешто о њима записали су и страни хроничари (Јордан, Ајхард, византијски хроничари...) уз помоћ импресија, углавном добијених посредним путем од сведока, уз временску дистанцу "од по који век". Спорадичне и узгрядне информације нашле су се и код античких историчара Херодота, Страбона, Плинија, Птоломеја... замршene што њиховим искривљеним бележњима што каснијим "поправкама" чак и самим имена народа.

То замршено клупко кретало се и по средњовековној Европи скелним путевима. Појединачна објективна сведочења тешко су преживљавала плашем очиђене наменењен паганском свету. Чак су и дипломатска сведочења, трговачки, мировни и слични уговори, тек понегда сачувани од интервенције преписчиваца и гласотаре. Ретки су и подаци путописца и нема их много који су старији од XVII века. Падом под Турску империју, навучена је тамна завеса над читавом југоисточном и добрым делом над средњом Европом, у контакту са западом и севером прекинут је у наредних неколико векова. Так слабљење Турске империје и отварање Русије Петра Великог према западу изазива нове промене и ствара нове везе и контакте. Али то не значи и очекивану добробит за словенски свет. Нови "пријатељи" покушавају да замене старе господаре, земља и народа који су били под турском влашћу. Са Русијом се дешава нешто друго. Оснивањем Петроградске академије у руску науку улазе првенствено немачки научници (филологи, историчари и др.). Руску историографију преузимају Бајер, Милер, Струбе, Шлецер, дајући нова тумачења у изучавању руске

историје. Откриће и обрада Нестора, занемаривање руских хроника, одбацивање народних предања и увођење дуго припреманих и обрађиваних западних и античких (посебно грчких и римских) извора, дају нови смер руској, али и осталој словенској историографији. Великани руске историографије (Ломоносов, Тредјаковски и др.) бивају уклонjeni (Татићев је објављен тек када је прошао Шлешеров филтер), па се оправдано ствара словенофилиски покрет руских историчара Ламанског, Болтина, Данилевског и др., коме је приподлог сплит "националистички", што је искоришћено као један од главних аргумента за његову ликвидацију. У међувремену створена армада руских историчара, опчињена шареним лахама запада под заставом "критичке" историографије, концентрисана у државним институцијама и потпомагана са разних страна, систематски уништава даровите појединце и њихове недохватаљиве висине. Тако, под ножем нутања и уз маказе фалсификат нестају у Русији Венелин, Ламански, Вељтман, а у другим словенским земљама и словенски и несловенски историчари (Рајић, Суројевићи, Лелевљ, Шафарик, Класен, Кранц и др.), јер се нису уклапали у шему "критичке" историографије.

Да би се уништило словенско "вишње" стабло, требало је спречити да храна из словенског тла стигне од корена до цвета, или је бар требало уништити пчеле. Онда се морало оплодити вештачки да би давало другачији плод, плод по укусу оних који су од давнина жудели за њим.

Нама остаје да брижљиво лечимо "вишну" дрво од рана које су кроз векове оставиле маказе, ножеви али и мачеви разних баштова - институција, појединца и конфесија и сачувамо наше "пчеле". А да би смо то урадили, сетимо се њих, користимо њихова искуства и знања и пренесимо их будућим генерацијама.

Александар Фомич Вељтман

"Вељдмани", племићи из Шведске, поседовали су некада острво у Балтичком мору. У другој половини XVIII века Теодор Вељтман је скромно живео са породицом у Ревелу. Његов син, Томас, напустио је породични дом 1786 године, прихватио руско држављанство и променио име у Фом Федорович. Отац га је лишио наследства и младић је напустио ревелску губернијску службу.

Ступајући у руску војску постаје учесник поморских битака против домовине својих предака. Напредујући у војној служби додаци 1799 године у Санкт Петербург, где упознаје Марију Петровну, са којом се жени. 8. јула 1800 године Вељдманима се родио син Александар.

Бесегол и необузданог дечака мајка је са пет година почела да учи читању и писању. Много времена проводио је Александар и у друштву свог деда Бориса, чаробног проповедача руских бјажки. Чувати живањем дечака и у исто време обављати обућарске послове, било је немогуће. Зато га је, седећи уз капуле и обућу, лукаво везивао крај себе дугом причом, не слутећи да ће временом од њега постати изузетан проповедач.

Са осам година, као васпитник лuterанског пансиона за сиротињу, добија почетна знања из француског и немачког језика, као и из музике, а научио је и да свира виолину и гитару.

1811. г. Александар ступа у Благородни пансион при Московском универзитету. Ту су из његовог пера узети први стихови, написани под утицајем Ломоносова, Тредјаковског, Державина и баснописца Дмитријева и Исаимијова.

У дванаестој години бива свјedок одступања руске војске после Бородинске битке и паљења Москве, што оставља на њега дубоке трагове. Тута због спаљених књига, разбациваних по Црвеном тргу, имала је велики утицај на његов духовни развој.

Вељтман наставља образовање и 1816. г. ступа у јункерску школу, после које постаје штабски официр - топограф. Један је од најбољих ученика и 1817. г. написао је и издао "Основе архитектуре". Малим приходима од те књиге помаже породици, а по завршетку школе добија прву војну службу у Бесарабији, где проводи дванаест година.

У војној служби наставља да се бави књижевним радом, па се у Кишиневу среће и са Пушкином. Иако није активно учествовао у официрским забавама, пијанкама и лову, ипак је у тим друже-

⁷ Презименом "Вељдман" и сам писац потписивају је своје прве радове. Такво је и његово именование у официрским документима до средине 1820-их година.

њима једини од многих пружао душевну храну Пушкину, будио у њему знатиљиву и виду разговоре другачије врсте. Није хвалио сваки његов стих, знао је да ставља примедбе, чак да улази и у расправе, што се Пушкину допадало, без обзира на његово безграчично самољубље. Одлазак Вељтмана додапдало, без обзира на његово безграчично самољубље. Одлазак Вељтмана због војне службе прекида дружење са Пушкином, које се обнавља тек 1831. г. у Москви, Пушкиновом посетом Вељтману, који је себе сматрао за ученика великог поете.

Боравак у Бесарабији оставио је дубок траг у Вељтмановом стварању. Поред бављења литературом, он радознало истражује стазе историје и етнографије и пише "Начертание древней истории Бесарабии". Велику улогу у формирању Вељтманових погледа одиграла је његова блискост са револуционарно оријентисаним официрима: В. Рајевским, М. Ф. Орловим, П. И. Фаленбергом. Те везе се одржавају до 1850-тих година. Супруга генерал-мајора Орлова, Екатарина Николајевна, унука Ломоносова, уступа Вељтману рукописе свог деде, од којих настаје "Портфель службених деятельности М. В. Ломоносова из собственоручних бумаг" (1840).

Дуге године војне службе одвојије су га од породице, али везе нису прекинуте, као што ратовањем није прекинут ни његов књижевни рад. Породичне трагедије увек је покушавао да ублажи, водећи бригу о осталим члановима, а сва доживљања осећања пре琳авала су се кроз његова књижевна дела.

1831. г. покушава војну службу у чину потпуковника и сели се у Москву. Од тада па до смрти он посвећује свој живот књижевности и науци. После женитбе ради од јутра до вечери и нема времена ни за какву задовољства, осим што у своју кућу организује књижевне вечери. На такве скупове су долазили Даљ, Срезњевски, Меј, Островски, уметници, музичари, другови из војске, а дописивао се с Атанасевим, Глинком, Ђермонтовим, Гоголем, Белинским.

Вељтман током 30-тих и 40-тих година XIX века ствара циклус историјских и социјално-психолошких романа. У њима се представља као мислилац и противник социјалне неједнакости, убеђен у часну будућност човечанства, организован на основу братства и равноправности. Александра нарочито интересује историјска тематика и такве романе пише, користећи се народним причама, легендама и летописима из времена Древне Русије, као и догађајима из Отаџбинског рата 1812.

Исписиран "Словом о полку Игоревом", ствара романе: "Тврдица бесмртни" (1833) и "Сајатослав, вражји „питомац" (1835). Борба бугарског народа за ослобођење од Турака мотивише га за стварање приповедке, "Рајна, бугарска принцеза" (1836), за који користи византискју хронику Лава Ђакона. Романом "Александар Филиповић Македонски - Пречи Калямероса", Вељтман је први у Русији створио научно-фantaстични роман оригиналног жанра.

.Први је применено путовање кроз време "временском машином", а путовање је у древни свет да би видео колико су се људи из антике разазиковали од његових савременника и како су стварали војско-вође и извршитеље судбина читавих народа. Путник кроз време хоће да упозна ход историје, он се налази у логору цара Филипа, Александровог оца, затим путује са Александром, западајући час у комичне ситуације, час исвештајни обреде у многобожјаком храму. Последња епизода била је јасно усмерена против православног богословја, што је био разлог застоја око цензуре. Приповедач долази до закључка да су људи у суштини исти, мењају их само форме, а херојима их праве историјски закони. Није без разлога Толстој о Вељтману рекао: "Истина је да је он, без преувеличавања, добар писац, борбен, тачан. Он је лонекад боли од Гогола".

Научни рад, који је почeo као историјар још 20-тих година XIX века, текао је у два основна праваца. Први се односио у почетку на митологију словенских народа, а касније се развио у широко изучавање историје и културе Словена. Као резултат истраживања историје Древне Русије, посебно Новгорода XI века, настаје дело "О главном граду, Новгороду Великом, са прилогом изгледа Новгорода у XII стол. и планом утврђења" (1834), које је изазвало посебну пажњу напредне историјске мисли тог времена.

Друга научна област, која привлачи његову пажњу, била је скандинавска историја. Посебно интересовање је показао прочувајући Варјаге. Радио је на преводу прве песме из "Старе Еде", а у његовој архиви налази се и неколико варијанта превода "Voluspa". Чувају се и други рукописи, посвећени историји скандинавских земаља и Исланда, рунско писмо, записи о скадима. Фрагменте тих превода он је користио у својим делима. Вељтман је до ста времена посветио изучавању древноиндиске књижевности и у његовим рукописима нашао се превод "Катаканапишат" из веда, као и песме "Васантасена". Покренуо је многа питања за која се сматрало да имају одговоре и поставио нове теорије на бази језика, књижевности и митологије. Али ту није крај његовој научној делатности. Бавио се он и ономастиком, и написао је "Древна словенска лична имена" (1840). Он је учинио много у сакупљању писмених и материјалних докумената о старим Словенима. Његов научни рад, што објављен, што у рукопису, огроман је и готово га је немогуће навести. О Вељтману као слависти, касније су писали: "Ако су сада његови научни радови застарели и овог часа се чини да су недовољно озбиљни, својевремено су били први радови у тој области и имали су велики значај, који се и до данас због појединости није изгубио. Његовим упућивањем на документоване по датке, његовим поредбеном методом у објашњавању појединости проблема наука се користи и данас".

Захвалијући свом раду Вељтман стиче велику популарност и 1833. г. постаје члан Друштва љубитеља руске словесности, 1836. -

члан Друштва историје и руских стариња, а 1839. члан Одеског друштва љубитеља историје и стариња.

Ипак, велика популарност није донела писцу материјалну добит, па је одлучио да издаје сопствени лист "Слике света", у коме је објављивао преводе из страних часописа, а бавио се и проблемима Русије. Истовремено се бавио и рецензијом, а радио је и за друге новине, где је сарађивао са В. В. Пасеком, И. И. Срезњевским, А. С. Атанасијевим и другим. Срезњевски је писао о њему: "Упознао сам његов велики талент, а у њему сам нашао истински добrog человека, душу која је радо налазила сродност са другом душом, душу уметника и Руског Човека. Видел сам га у кабинету, у породици, са пријатељима - он је у свакој прилици исти и није могуће не волети га, а не желити њему славу - грех... И како м' је само доброта види на лицу са правилним профијлом, широким челом, док очи, памтнеши ватреним мислима, дубоко продиру у душу. Нисам у стању да га заборавим и нисам у стању да не будем његов поштовалац".

Од 1840. г. Вељтманов свестрани дух окреће се уз неуморно интересовање ка етнографији и археологији. 1842. год. ступа у државну службу, као помоћник директора, а 1852. год. постаје и директор "Московске Оружане палате", у којој остаје на дужности до последњег дана живота. Много је радио на уређењу фонда "Московске Оружане палате" и написао је књиге "Знаменитости Московског Кремља" (1843), "Московска Оружјана палата" (1844) са прилогом "Речник назива предмета древне царске имовине и Оружане палате", "Опис новог дворца у Кремљу" (1850). Постављен ја је за члана комисије, која је радила на припреми "Древности руске државе", при чему је радио на редакцији, а сам је написао II, III и V том. Како се бавио историјом Словена старог века, тако га је интересовали и средњовековна историја Русије. Али нису сви историчари тог времена прихvatили Вељтманове теорије, иако је његов рад био високо цењен. Године 1854. бирају га за члана Академије наука, 1861. год. за дописног члана, а 1869. постаје редован члан Московског археолошког друштва.

Дружење са представницима науке и књижевности није увукло Вељтмана у некакве одређене московске кружоке или салоне, а обзиром да није био ни словенофили ни западњак, у науци и књижевности он је ишао својим сопственим путем. Тим путем је ишао сам и усправан и зато је био на удару свих: од својих је проглашен за западњака, а од западњака, који су његове идеје по прилично користили - за словенофила.

Добро познавање језика и народног предања, уз књижевни таленат и јаку уметничку имагинацију, омогућили су му да споји бројне научне дисциплине, да из њиховог сплета извуче озбиљне закључке о стају словенској историји и да их обради у историјским делима:

- **Индо-Германци или Сајевани**, објављено у Москви 1856. године, представља велики допринос у изучавању ране историје Словена и формирању слике о Старој Европи. Изванредно познавање словенских предања и народних обичаја омогућило му је да у мору података препозна оне који би могли да се односе на Словене (или претке Словена) и да у другим додатним подацима нађе потврду за сличност Тацитових *Германа* са Словенима. На тај начин је закључио да су у предантичко доба Европу насељавали аутохтоно становништво, међу којима су најзначајнији они припадници нараода, које он назива *Сајевани* или *Индо-Германци*. У називима и обичајима ових прастановника Европе, које је забележила историја, Вељтман препознаваје природну везу са сваременим Индијсмом па језику и обичајима који су се у великој мери очували код Словена.

Вељтманове анализе бајају сасвим друго светло на стару историју Европе, јер су објашњења далеко природнија и једноставнија од оних која нуди данашња званична историјска наука. Обиље разјашњењих појмова у оваквим анализама укљапају се у логичну и хармоничну целину, и стварају континуитет у периоду од више хиљада година. Исте чињенице званична историјска наука само делимично објашњава увођењем племенска и народца неразјашњеног перекла, а за саја тај хаос је пронађено соломонско решење – тзв. *Велика сеоба народа*.

- **Атила и Рујса IV и V века**, издато у Москви 1858. године, изазива интересовање да се преиспита историја прве руске државе у разном Средњем веку. Вељтман кроз анализе бројних историјских записа и северних сага (које су настале у времену анализа догађаја) долази до обиља закључака, који у потпуности менјају слику о настанку прве руске државе. Према њима, постоје опрвадни разоми да се у држави хунског вође Атиле препозна рана Кијевска Русија. Да овакви закључци нису база основа говоре и открића руског историчара Јурија Венелина, који је до њих дошао двадесетак година пре Вељтмана. Утицан појачавају новија истраживања, из којих се види да је код летописца Западне Европе постојао обичај претварања руских освајачких похода у најезде монголских народа, довођених из непрегледних пространстава Азије и нестајали незнано куд.

Судбину историјског Атиле Вељтман је желео да обради и у свом на жалост, недовршеном научно-фантасичном роману, чији појединачни делови подсећају на роман Марка Твена "Јеник на двору краља Артура". У плану тог започетог романа "Аделишка" је кин словенског цара Александра Великог, званог Македонски, о којој историја ништа не говори. Атила је сазнао за њу и њену необичну делотпу, и, не гледајући ни на какве препреке, он скупља све постојеће народе и, пролазећи кроз неколико векова, одлази у Вавилон.

Ту Александар Велики спрема пир и турнир, или *ваљавицу*, објављујући да ће победник бити супруг његове кћери.

Атила стиже, али видевши да су дошли сви велики древни јунаци, о чијој се слави труби већ неколико векова, а нарочито о слави египатског освајача и астардско-финском врачу Одена, Атила се одлучује да позове руску чаробницу, да га посаветује, бацајући боб на решету, како да их све победи. Она га саветује да иде на двобој са пиштољем и каже му где да га нађе.

Древни хероји, видевши да је његово оружје мизерно у поређењу са њиховим чаробним мачевима, договарају се да сви иду против пиштолја.

У роману су сви кренули против Атиле, не скватајући какво он оружје има у руци, као што су се и на Каталаунским пољима нашли наспрам историјског Атиле, не скватајући његову величину. Због тога су им били потребни каснији гласатори, преписивачи и историчари да својим "чаробним мачевима" са високог пија-дестала оборе великој владара.

И као што се дешавало у Вељтмановим научно-фантастичним романима, "временска машина" је прелетела кроз неколико векова и пренела Атилину судбину на њега. Наоружан оригиналношћу, блиставим талентом и енциклопедијским знањем он је оставио иза себе бројна дела, али је убрзо после смрти, 1870. г., "пао" у заборав, захваљујући онима који га или нису скватали или нису дозволили да га други сквате, савладан њиховим "чаробним мачевима" - ћутањем.

Миодраг Б. Платишић

САДРЖАЈ

УВОД. Преглед историјских и народних легенди о Атили.

- Лажна скватања о значењу имена Huni	9
- Ново дело Тијерија "Histoire d' Atilla", засновано на тим лажним скватањима	9
- Амијан - источник тих скватања	9
- Јорданац првија сведочења о Хунима од Амијана и из народних бајки	9
- Предања о Атили:	
1. Од ретора Приска који је ишао уз византијско посланство код Атиле	10
2. Јорданова пристрасна сведочења	13
3. Латинске средњовековне легенде, пуне измишљотина	
4. Угарска или мађарска легендарна предања о Хунима .	
5. Народне квиде или гајде севера. Еде, витешке песме и легенде или саге; нима је дата важност током ширења готске писмености за време Карла Великог	15
- Исландске и гренландинске квиде и саге, записане од XI-XIII в.	19
- Voluspa. Тобожња <i>Vaticum Valae</i> , садржи у себи превод 1-ве књиге Овидијевих Метаморфоза	21
- Нова Еда. Предање о Гилви, владару скандинавске Славоније, готском прозелиту, који им је донео по пресељењу из Дакији на Север, острво Зеландију у посед ..	24
- Гренландска <i>Atla-quíja</i> - поема о Атили и <i>Atla-mal</i> реч о Атили. Њихов садржај је тешко скватањиво.....	26
6. Nibelungenlied. Поема, приписивана XII веку, састављена од народних легенди (<i>Niflunga Saga</i>), о освети Гудруне (Атилијој другој жени) својој браћи Ниделуншким владарима. Описи догађаја су поузданiji и са вршено противрече квидама	27
7. Поема на латинском језику <i>Valtarus Aquitanus</i> , прописана и као Nibelungenlied, из Зборника прерађених руских легенди (<i>Vilkina saga</i>)	29
I. Рат прибалтичких и забалтичких Словена са досељеним Готима-Дачанима крајем I века на острву Зеландија.	
- Узрок пресељења Гота из дунавске Дакије на север	43
- Предање о Гилви, владару Скандије и балтичких острва	44
- Древна Историја Данске или северне Дакије	45

- Владари Кимбријског или Српског полуострва	46
- Готи Зеландије, Dauciones, узимају име Дане	46
- Скиољска династија Дачана	47
- Брат земаљског владара Годана са Рагнедом, кћерком руског кнеза	47
- Фродо; његова дојиџања ради победа над Русима	47
- <i>Vaslas</i>	47
- Рален (Rolvon) <i>Korja</i> или по готском надимку <i>Вендска врана</i>	48
- <i>Боја</i>	48
- Организација 12 диара, за време Фрода III	48
- Фролов рат са Струничем, вендским кнезом	48
- Фродо побеђује и разапине заробљене кнјежеве и велможе	48
- Лукаво истребљење руских кнјежева и витезова	49
- Фродо се жени Гануцом, кћерком Кијанског кнеза Гана. Гануца оклеветана и враћена оцу са сином Фридасом - Преславом	49
- Гано устаје на Фрода са целом Русијом; под његовим војством је 170 руских кнјежева и 900.000 војника	49
- Руски кнјежеви: Јано, Олмир, Рао, Дејамир и Доко	49
- После Фролове смрти, Дани бирају скалда Јарена; али руски Преслав истиче своја права на дански престо	50
- Устанак Словена (полапске Вандалије) на Готе, под војством Изимира (<i>Ismarus Sclavorum Rex</i>). Југландија (српско или кимеријско полуострво) и све земље које је Фродо III освојио, ослобођене су од Гота и њихове области поново су граничиле са Зеландијом	51
- Словенски народи били су у непрекидној борби са Готима и Дачанима	51
- Владарски Јурјевски род у Скандинавији	52
- Предања о ратовима кнјежева, који су владали у Скандинавији, са придоцшим Готима	53
- Учешће ситонских (скандинавских) кнјежева у рату Холмске (<i>Ulmerugia</i>) и Кијанске Русије (<i>Hunagard</i>) против Ерманарика	54
- Готски прозимети су најопаснији непријатељи Словена	54
- Ледени иго над областима које су Готи покорили	54
II. Неродне године и глад на читавом северу Германије у IV столећу. Излазак Срба Аугтарије из северне велике Русије у потрази за новим насеобинама.	
- Обреди древних Руса при досељењу после опомене родне матере земље	56
- Део бардовских Лутара, после појаве глади, насељава се у суседству Бугара на Дњепру	59

- Борба за право насељавања са Хомеровим Алазонима, Херодотовим Амазонкама, Јоријандовим magas mulieres, готским Kwenae и Huna-Skaldmeyar	60
III. Кијани, Quenae, Chueni и др.	
- Hunni или Quenae и др. од незапамћених времена живе на истом месту где и Кијани	62
- Chunigard, Conogard - Кијев град; Hunaland - Кијевска област	64
- Преображај древних Галичана (<i>Halizones</i> у Амазонке)	
- Положај Кијева на раскрсници древних путева	65
- Кијев прелаз	66
- Кијев Грађец на Дунаву	68
IV. Победе Ерманарика и устанак В. К. кијевског, Волемира, против Гота.	
- Преображај Срба - Руса лужичких – Лугара, прилабских и подонских, у Херуле, Еруле и Илире	70
- Предања о Јаромиру или Ерманарiku	70
- Словенски кнез Изимира врата све руске земље, које је Фродо III покорио и заробљава младог Ерманарика, сина Сиварда дачког	71
- Ерманарик, када је одрастао, лукаво остварује своју замисла о бекству од Изимира. Његов стриц, владајући Зеландијом после смрти Сиварда, предаје му власт	71
- Користећи раздор ситонских кнјежева (скандинавске Словеније), он успева завладати Славонијом; затим покорава српско полуострво (<i>Cimbria</i>)	72
- Злодела над словенским кнјежевима	72
- Побеђује Сауме, Куре и разна прибалтичка племена	
- Јачање древне кијевске Русије по преласку помајских Лугара ка Дњепру	72
- Историјске и народне приче о освети двојице браће Руса Ерманарiku, за нечовечан поступак према њиховој сестри Саваиди	73
- Кнјежевски род у нивелуншкој области на Рајни	73
- Квиде: Gudrunar-hvaut и Hamdis-mal о освети Ерманарiku	73
- Године 376., руски кнез Бомеир кијевски, уз помоћ Влаха, устаје на Готе и преторује их са читаве територије Русије, Хрватске (карпатске) и Влашке, преко Дунава у Тракију	75
V. Велиокијевески род кијевских владара.	
- У време пресељења Гота на север, на острва, свим северним областима владали су Руси. У северним сагама они су претворени у легендарне великане (<i>Risar</i>)	78

- Древна Велика Русија обухватала је Вандалију тј. пространство од Рајне до Бисле, Скандинавију и сва острва Балтичког мора	78
- Холмска или Холмоградска Русија (<i>Ulme-Rugia</i>) и кијанска Русија (<i>Kuenland</i>)	78
- Руски кнезеви III., IV. и V. столећа, које спомиње стара историја	78
- Јаровит (<i>Hertnit</i> , <i>Hertnij</i>) холмоградски и великоруски ..	80
- Осто или Острој (<i>Osantrix</i> , <i>Oserich</i> , <i>Osidj</i>) великоруски. Негова женитба са кћерком кнеза Мила кијевског. Негова кћер Јарда (<i>Јерка</i>) удата за Атилу	80
- Родослов Атилија по <i>Vilkina Sagi</i> и његов избор на кијевски престо	81
- Велики кијевски кнезеви, по византијским историчарима: Дано, Јаровит, Рао, Атила	81
- Друга касијана <i>Volsunga Sage o Јурјевском роду</i>	82
- Влашка (белгијска) грана великоруског јурјевског рода)	
- <i>Hundingia</i> , <i>Hunaland</i>	84
- Атилино порекло	85
- Атилијин родослов, по историјским и народним предањима	85

VI. Атила, велики кнез кијевски и самодржач целе Русије.

- Врховни савет Византије са одобрењем императора одређује посланство које ће поздравити Атилино ступање на престо	87
- Четири европске империје: Велика Русија, Западна римска империја, Источна римска империја, шпанска Русија	87
- Марке или погранични тргови	87
- Посланици грчке, Плант и Дионисије затичу Атилу у Марги на Дунаву	88
- Услови мира	88
- Император Теодосије одређује сенатора за закључивање договора, кога шаље морем у Атилину престоницу, до пограничног града Одесе на дњепровском Лиману, код ушћа реке <i>Achiascus</i>	88
- Због неиспуњења договора о повратку бегунаца, Атила подиже оружје на херсонске владаре Грчке	89
- Сукоб на Херсону приморава Императора Теодосија да преда све бегунце. По договору Гричима је данак удвоstrучен	89
- Поређење услова из договора V и X века. Договор Иго-ра са грчким Императорима и њихово тумачење	90

VII. Посланство Императора Теодосија II код Атиле 447. год.

- Мир закључен на <i>Xerxesnecu</i> је нарушен	97
- Атила подиже <i>Велику Скитију</i> на Грчку	97
- Император Теодосије покорава се новим условима	98
- Замисао да се обиђе Атила	98
- Пут посланства из Византије у Атилину престоницу ...	99
- Одређивање трасе пута и растојање између прелаза по-сланства, објашњава уношење у историју ни са чим потврђеног става, да је Атилина престоница била у равницама Тисе	99
- Атилина престоница - Кијев	107
- Долазак у престоницу и опис дворца	107
- Дочек Атиле са хором дева и уобичајеном код Руса словом уз хлеб и со	107
- Опис Атилиновог двора и приношење дарова царици	108
- Беседа посланика о Атилиној величини	109
- Позивање посланства на обед у свечану салу. Пехар за здравље, распоред цара и његових синова, велможа и посланства за царском трпезом	110
- Одлична јела сервирана су на сребрним послужавничкима, а пита у златним и сребрним пехарима	110
- Забава после обеда, коју су приредили учесници свечаности: певачи, кловнови и арлекин – Мурини	111
- Саветовање у посланичкој соби и написани одговор	112
- Уобичајени други обед у царској свечаној сали за испраћај посланства	112

VIII. Каталапуска битка.

- После смрти императора Теодосија на византијски престо долази Марцијан. Атила шаље новом Императору посланство ради потврђивања постојећих договора	
- Марцијан, користећи се Атилиним раскидом са Западном Империјом због заштите шпанских Руса (Вандала), одувољачи са потврђивањем договора	113
- Преглед оснивања такозваног вандалског царства у Шпанији и Африци	114
- Ерик, по Јордану војсковођа Фрода III., покорава Вандалију (земљу између Рајне и Одре). Војни стајеж Словена (<i>Rusici</i>) под именом Вандали, Алана, Свеја, Бургуда и Франака прелази у Галију 406. и 407. год. ..	
- После две године Вандали, Свеји и Алани улазе победоносно у Шпанију, чисте је од Римљана, оснивају галичко и лужичко војводство и Вандалско великоруско кијевство, уствари Русију	115

- Ослабљени Рим ради своје заштите од Словена, доводи Визиготе у Аквитанију	115
- Колебање Гота између Римљана и Словена Шпаније	115
- Теодорик Визиготски близежава се са руским кнезевима родбинским везама, удајом кћери за сина великог кнеза Гејзерика	118
- Замисао невесте да отрује Гејзерика. Он је враћа оцу осрамоћену	118
- Уврсени Теодорик закључује савез са Римљанима против Гејзерика	118
- Атила иде у помоћ Гејзерику. Са њим се подижу Руси - Волинци, Лужичани, Турчи, Франци и Бургунди, њих 500 тисућа по броју	119
- Заузимање свих пограничних римских тврђава иза Рајне	119
- Римска војска се концентрише, чека Визиготе, али узлуј: Теодорик не намерава да се уплиће у проблеме Римљана и Атиле	119
- Посланик, сенатор Мечилије, успева да га убеди да крене сним силама против заједничког непријатеља	120
- Тобожња победа код Орлеана	120
- Атила концентрише своју силу на Каталаунским пољима	120
- Јордановово дотеривање красноречивим пером сведочења о томе како је Атила провео немирну ноћ пре сукоба и како је гатао и Тијеријево допуњавање са лудовањем шамана	120
- Постројавање за бој руских пукова	121
- Постројавање римске и визиготске војске	121
- По руском објачуј, Атила први баца копље на непријатеља. Дружина је јурнула у бој; савезничка војска Римљана и Визигота раздвојена на полову; Теодорик је убијен. Римљани нестаху. Домази ноћ. Атила поставља војнички логор међу разбијеним непријатељем; Торисмонд, син Теодорика, тражи своје Готе; Еције, римски војсковођа, тражи своје Римљане	122
- Проведећи бесансу ноћ на стражи због варвара, Еције и Торисмонд ујутро уступају одлуку о победи будућем готском историчару и одлазе - Торисмонд у Аквитанију, а Еције незнано где	123
- Обавивши тријуз над убијенима и завршивши посао у Галији, Атила иде да казни Рим, или у предворју Италије, Папа Леон и посланство Императора Валентијана појављују се код њега у логору, погнуте главе и са моблом за милост	123

X. Предања о Атилиној женидби, смрти и обреду сахране.

- Атилина предодређеност	124
- Границе Русије	124
- Прва Атилина жена Јурица (Јерка - Нерка) или Илијца (Јелка - Helka)	125
- Гримида (Гремица), друга Атилина жена	125
- Народно предање о Гримилидинију освети браћи и погибији Нибелунга	126
- Страна народна предања о Атилиној смрти	130
- Јордановско казивање	131
- Обред дреавне руске сахране. Обављање тризне. Говор над гробом. Страва	132
- Обичај спаљивања тема код помапских Словена, Бело-русских и привољских	132
- Обред спаљивања Патроколов тема при опсади Троје, како је описано Хомер, односи се на једно те исто веровање и потпуно је сличан обреду древних Руса	135
- Исти је обред код Радимича, Влатича, Севера и кијевских Руса, за време Олега	135
- Обред сахране скитских царева (руских) по Херодоту ...	137
X. Русија посао Атиле.	
- Користећи се ратом Русије с Персијом, грчки император Леон одбија да са Атилиним синовима потврди доуговоре који су раније постојали	138
- Неуспели поход Данчића на Грке. У Персији такође неуспех. Персијанци продиру иза Кавказа и пљачкају ко-зарски град Беловежу (Belapolis - Београд).....	139
- Козарска Русија	139
- Каган или princeps et pontifex Козарије је Јудеј	140
- У 9 округа Козарије управљају судије, као код Гота Немдемани (Nämdemann)	140
- Кијевска област у обиму козарске Русије	141
- Готи Трапезити	141
- Козарски хришћани из IV века	141
 - Поговор	
Прошлост Европе и Александар Фомич Вељтман	143